

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Історичний факультет

Кафедра історії України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

бакалавра

на тему: «Адміністративна реформа України в 2014-2021 рр. (на прикладі міських громад Краматорського району)»

Виконав: студент IV курсу
денної форми навчання
напряму підготовки
(спеціальності) 032 «історія
та археологія»

Утенко Ярослав Васильович

Керівник: доктор філософії з
історії та археології, доцент
Ховтура Анастасія Сергіївна

Рецензент: к.і.н., доцент
**Журавальов Денис
Володимирович**

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади та передумови адміністративної реформи в Україні	16
1.1. Поняття, сутність і мета адміністративної реформи	16
1.2. Передумови впровадження децентралізації в Україні	21
1.3. Нормативно-правова база адміністративної реформи.....	35
РОЗДІЛ 2. Реалізація адміністративної реформи в міських громадах Краматорського району	43
2.1. Структура та характеристика міських громад Краматорського району.	43
2.2. Зміни у територіальному устрої міських громад Краматорського району.	49
2.3. Виклики, проблеми та результати впровадження адміністративної реформи	73
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	89
ДОДАТКИ	113

ВСТУП

Актуальність роботи зумовлена тим, що адміністративно-територіальний устрій та повноваження місцевої влади відіграють провідну роль у соціально-економічному розвитку держави. У суспільстві питання адміністративної реформи у вигляді децентралізації стає все більш важливим, враховуючи постійні трансформації територіального устрою та повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України. Зауважимо, що країна має глибокі традиції децентралізації влади від системи управління в Київській Русі до положень Конституції УНР 1918 року. Звернення до минулого досвіду дає нам можливість розглянути децентралізацію як історичний процес, що заклав традиції організації влади для впровадження адміністративної реформи в 2014-2021 рр. Аналіз аспектів децентралізації як з теоретичного, так і з практичного погляду на основі конкретних місцевих прикладів дозволяє усвідомити як переваги, так і виклики, що супроводжують реалізацію цієї реформи. Перебіг реформи в міських територіальних громадах Краматорського району Донецької області (а саме в містах, які мали статус «місто обласного підпорядкування»¹), їхні соціально-економічні та адміністративні перетворення в 2014-2021 рр. є актуальною темою дослідження, адже дані адміністративно-територіальні одиниці мали досить потужну економічну складову, яка базувалася на важкому машинобудуванні, металургії, метизній та харчовій промисловостях. Зауважимо, що після окупації Донецька у 2014 році обласна державна адміністрація (далі – облдержадміністрація) вимушено релокувала свої структурні підрозділи до Краматорська і навколишніх міст (які згодом стали міськими громадами). Розгляд процесу створення Костянтинівської, Дружківської, Краматорської, Слов'янської та Лиманської міських територіальних громад дозволяє визначити унікальні риси та труднощі, що виникають під час реформи. Шляхом впровадження адміністративної

¹ Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 12 березня 1981 року №1654-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1654-10/ed19810312#Text> (дата звернення 25.10.2024 р.)

реформи центральна влада прагнула підвищити ефективність роботи органів місцевого самоврядування, їх управління адміністративно-територіальними одиницями та найголовніше – підвищити добробут мешканців громади і життєстійкість держави що є досить актуальним у теперішній час.

Об'єктом дослідження є процес реалізації адміністративної реформи на місцевому рівні, зокрема в межах міських територіальних громад Краматорського району Донецької області.

Предметом роботи є вивчення впливу процесу адміністративної реформи на соціально-економічний та політичний розвиток, адміністративну складову громад.

Хронологічні межі роботи – це 2014 – 2021 р. Нижня хронологічна межа обумовлена безпосередньо проголошенням курсу на реформування органів місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Верхня хронологічна межа обумовлена завершенням формування об'єднаних територіальних громад і початком їхньої діяльності з набуттям усіх повноважень.

Територіальні межі роботи охоплюють міські територіальні громади Краматорського району Донецької області, що раніше мали статус «місто обласного підпорядкування»¹.

Метою дипломної роботи є дослідження процесу реалізації адміністративної реформи в Україні на прикладі міських територіальних громад Краматорського району Донецької області.

Завдання роботи наступні:

- визначити поняття терміну «децентралізація»;
- проаналізувати типологію децентралізації;
- з'ясувати іноземні моделі втілення децентралізаційного процесу;
- встановити історичні засади, що передували реорганізації адміністративно-територіального устрою в Україні;

¹ Про віднесення в підпорядкування обласних (промислових) Рад депутатів трудящих міських поселень Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 30 грудня 1962 року №31а-06. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31%D0%B0-06#Text> (дата звернення 19.10.2024 р.)

- висвітлити основні причини та передумови впровадження реформи;
- проаналізувати наявну законодавчу базу;
- розглянути етапи проведення реформи та створення Костянтинівської, Дружківської, Краматорської, Слов'янської та Лиманської міських територіальних громад;
- відстежити зміни в адміністративних та соціально-економічних складових цих громад;
- зазначити ключові проблеми та результати адміністративної реформи;

Методологічну основу дипломної роботи склав міждисциплінарний принцип, що охоплює інструментарій історії, політології, права, соціології та економіки. У процесі опрацювання досліджуваного матеріалу застосовувались такі методи, як: кейс-стаді, як основний, за допомогою якого на прикладі міських територіальних громад Краматорського району проаналізовано особливості впровадження загальнодержавної адміністративної реформи; компаративістський – було порівняно реалізацію нововведень у п'ятих громадах; статистичний, завдяки якому простежено динаміку у соціально-економічних та адміністративних перетворень на прикладі областей чи громад; історико-ретроспективний, що дав змогу дослідити історичний розвиток адміністративного устрою; історико-генетичний, завдяки якому досліджено походження децентралізації, її розвитку на території України; історико-типологічний – систематизовано підходи до понять «децентралізація», її видів, етапів реформи.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в дослідженні адміністративних і соціально-економічних змін на прикладі міських територіальних громад Краматорського району Донецької області в період запровадження адміністративної реформи 2014-2021 рр. Також вивчено передумови та історичні засади запровадження реформи, де було проведено детальний розгляд законодавчих документів, які стосувалися трансформації територіальної організації влади.

Історіографія питання. У нашому дипломному проєкті історіографія базується не тільки на історичних працях, а й роботах з державного управління, права, політології, економіки та соціології. Слід розподілити на кілька періодів, а саме: XIX ст.-1917 р., 1917-1991 рр. та сучасний етап. Серед загалу праць на кожному з історіографічних етапів можна виділити дві групи: історія децентралізації на українських землях, історія децентралізаційної думки. Попри величезну кількість наукових розвідок, присвячених адміністративно-територіальному устрою України, дослідження адміністративної реформи 2014-2021 рр. нещодавно потрапило у поле зору дослідників.

В період XIX ст.-1917 рр. зустрічаються поодинокі праці істориків, де наявні певні роздуми щодо реорганізації територіальної влади. Роботи цього історіографічному етапу важливі, здебільшого, для вивчення становлення думки щодо децентралізації. Якщо на початку XIX століття дослідники на кшталт С. Уварова чи М. Карамзіна¹ стояли на засадах централізму, то на початку XX століття зустрічаються поодинокі праці, де наявні тільки роздуми щодо організації роботи місцевого самоврядування та надання рекомендацій щодо покращення їхньої роботи. Серед цієї підгрупи можна виділити роботи правників В. Грибовського² чи Є. Єлістарова³. Окрім цього, існує чимало праць з історії українських земель де висвітлюється організація влади в різні історичні періоди. Яскравим зразком є праці історика Д. Яворницького⁴, який досліджував запорозьких козаків. З його праці можна детально сформулювати уявлення про територіальну організацію влади на Січі, що стало однією з історичних засад децентралізації на території України.

У працях іноземних науковців на кшталт Р. Ропеля⁵ та М. Балінського¹, висвітлено питання поширення магдебурзького права на території Польщі,

¹ Карамзин Н. М. Записка о древней и новой России в ее политическом и гражданском отношениях. Москва: Наука, 1991. 127 с.

² Грибовский В.М. Государственное устройство и управление Российской империи (из лекций по русскому государственному и административному праву). Одесса, 1912. 268 с.

³ Елистратов А.И. Государственное право. Москва, 1912. 364 с.

⁴ Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. Львів: Світ, 1990. Т. I. 596 с.

⁵ Roepell R. Über die Verbreitung des Magdeburger Stadtrechts im Gebiete des alten Polnischen Reichs ostwärts der

тобто досліджено історію децентралізаційних течій. Треба зауважити, що в цих роботах зустрічаються відомості щодо західноукраїнських земель, котрі перебували під управлінням Польщі та надано вичерпний перелік населених пунктів, котрі мали право на самоврядування. Слід виділити роботу Ф.Кайндля², який висвітлив німецьке право на території Галичини та надав відомості щодо порядку дії магдебурзького права (прав і повноважень органів влади в місті).

Роботи періоду 1917-1991 рр., охоплюють більше політичну та економічну складові. До прикладу, дослідник-правник Д. Боголепов³ відзначив усю неординарність та негативність підходу централізму. Однак дана праця була, радше, спрямована на фінансову складову, аніж на адміністративну і політичну. Цей період мав значний доробок історичних праць. Слід виокремити історика О. Толочка⁴, який займався дослідженнями історії Київської Русі. Науковець детально розглянув політичну складову держави, повноваження органів влади і особливу увагу приділив вічу, наголошуючи на тому, що цей інститут був вузько-класовим, однак мав вплив не тільки на локальні, але й на загальнодержавні події.

У цей період відзначились діаспорні історики та діячі, що вивчали територіальну організацію влади у різні епохи та пропонували нові підходи, тобто ж формували історико-політичну думку. До прикладу, В. Липинський⁵ дослідив демократичні перетворення Української революції 1917-1921 рр. та обґрунтував доцільність монархічної влади. Також працювали над дослідженням історії України дослідники на кшталт О. Субтельного⁶, І. Лисяк-Рудницького⁷.

Weichsel // Abhandlungen der Hist. Phil. Gesellschaft in Breslau. Breslau: Trewendt, 1857. P. 241–301.

¹ Balińskie M., Lipińskie T., *Starożytną Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym opisanam*. Warszawa: Nakł. S. Orgelbranda Księgarza, 1843–1846, T. 1, 2. 986 s.

² F. Kaindl, *Beiträge zur Geschichte des deutschen Rechtes in Galizien* «Archiv für Österreichische Geschichte» Wien 1906, Bd. 143 s.

³ Боголепов Д. П. *Краткий курс финансовой науки: Учеб. для вузов*. Харьков: Пролетарий, 1929. 314 с.

⁴ Толочко П. *Древняя Русь. Очерки социально-политической истории*. Киев, 1987. 244 с.

⁵ *Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму*. Нью-Йорк, 1954. 580 с.

⁶ *Russia and the Ukraine: The Difference that Peter I Made*. «The Russian Review», 1980, vol. 39, no. 1.

⁷ *Між історією і політикою: статті до історії та критики української суспільно-політичної думки*. Мюнхен, 1973. 441 с.

Відносно сучасного періоду, що складає більшу частину історіографії, доробок ґрунтується на політологічних, економічних та правничих розвідках, що надають нам вивчити децентралізаційну думку дослідників нашого часу. Треба його розділити на дві групи, а саме: праці, котрі написані до 2014 року і роботи, написані після 2014 року, тобто опісля старту реформи децентралізації. Перша група праць характеризується передусім теоретичним пізнанням даного процесу, обґрунтуванням запровадження змін в територіальній організації влади та дослідженням досвіду іноземних держав і можливостей, які можна залучити до України. Гарним прикладом слугує праця правника В. С. Пустового¹, де була спроба дослідити історію децентралізації від початку української революції в 1917 році. У висновку своєї праці науковець стверджує, що найкращий підхід до децентралізації було закладено в Конституції УНР. Однак з цим твердженням можна не погодитися, бо окрім самої Конституції, не існувало інших нормативно-правових актів, які б конкретизували механізми впровадження цього процесу. У такий спосіб, Конституцію УНР навряд чи можна вважати повноцінною моделлю реалізації децентралізаційної реформи.

Слід відзначити дослідницю з економіки Н. О. Бикадорову², яка охопила досить важливий спектр діяльності органів місцевого самоврядування в фінансовому плані в Україні. Вона навела різні приклади визначень терміну «децентралізація», особливо в бюджетному плані, проте вона не надала відомостей щодо стану бюджетних систем територіальних громад України, а концентрувала увагу на таких питаннях як: коефіцієнт податкоспроможності, бюджетному федералізмі на прикладі США чи ФРН. Науковці І. М. Олійченко та О. С. Лашук³ - навели приклади запровадження реформи в країнах Європи і найголовніше – визначили пріоритетні завдання

¹ Пустовой В. С. Історія централізації та децентралізації Української держави: правові аспекти // Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 60. С. 433-440.

² Бикадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування // Економічний вісник Донбасу №2 (20), 2010. С. 145 – 151.

³ Олійченко І. М., Лашук О. С. Досвід проведення децентралізації в країнах Європи // Науковий журнал «Публічне управління і адміністрування» 2018. №7. С. 93 – 97.

для України. Треба відзначити, що в минулих працях ця тематика була висвітлено опосередковано і без надання значних рекомендацій по втіленню реорганізації адміністративно-територіальних одиниць.

Друга група, як вже зазначалося, написана після 2014 року, тобто після старту реформи на законодавчому рівні. Треба охарактеризувати, що ці наукові праці мають більше практичного характеру, а саме вже наводять факти реалізації, котрі стосуються України і зроблено невеличкі огляди щодо утворень об'єднаних територіальних громад, їх бюджетів і повноважень. Гарним прикладом цього слугує робота економістів Ж. П. Лисенка та А. Г. Олексина¹, котрі проаналізували фінансову спроможність об'єднаних громад, динаміку змін та успіхів реалізації реформи, однак не зроблено такої статистики по областях, зокрема щодо Донеччини. Слід відзначити, роботу М. Горбатюка², котрий обрав тематику, що стосувалася вже не оглядів теорій чи практик, а проблем, які виникли у ході здійснення реформи в умовах суспільної кризи. Науковець наводить різні труднощі, підтримуючи їх статистичними даними. У праці містяться дані щодо утворення громад на Донеччині і це є вже певним показником переходу дослідників до практичного огляду перебігу децентралізації.

У монографії політолога С. Романюка³ розглянуто процес впливу на регіональний та місцевий розвиток. Важливо, що він наводить підходи та показники для вимірювання досягнень децентралізації, що є досить значною інформацією, оскільки попередні науковці не висвітлювали тези щодо оцінювання цього процесу. Були видані праці щодо огляду діяльності безпосередньо органів місцевого самоврядування на кшталт дослідників П. Шляхтуна та В. Колюха⁴, котрі висвітлили повноваження місцевих рад,

¹ Лисенко Ж. П., Олексин А. Г. Проблеми та шляхи удосконалення реформи фінансової децентралізації з урахуванням міжнародного досвіду // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Т. 31 (70). №3. 2020. С. 63 – 66.

² Горбатюк М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи // Political Studies. 2021. №1. С. 22 – 40.

³ Романюк С. А. Децентралізація: теорія та практика застосування : монографія. Київ, 2018. 216 с

⁴ Шляхтун П., Колюх В. Децентралізація по-українськи в контексті європейського досвіду місцевого самоврядування. Віче. 2015. № 18. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN

порівняли їх щодо дотримання з Європейською Хартією про місцеве самоврядування. Загалом, у статті було зроблено огляд проєкту закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)»¹, особливо ті положення, які б потребували уточнення.

Також треба відзначити вітчизняні праці іноземною мовою на кшталт Є. Г. Карташова², який висвітлює досвід децентралізації, за якими відбувається перебирання певних функцій наднаціональним утворенням – ЄС з передачею певних повноважень місцевим громадам. Однак, в праці не зроблено висновки чи рекомендації для України, враховуючи іноземний досвід.

Сучасні роботи іноземних дослідників слугують для нас цінним матеріалом у дослідженні децентралізації як загалом, так і вивченні іноземного досвіду. Прикладом слугує стаття А. Яцкевича³, який детально характеризує трирівневу систему організації влади Польщі, співробітництво громад та збереження унітарності країни з передачею повноважень місцевій владі. Ця специфіка впровадження реформи характерна для України, тому досвід Польщі якнайбільш корисно вивчити, аби виявити позитивні та негативні результати та систематизувати для нашої держави.

На сучасному етапі існує чимало історичних досліджень, зокрема авторства Я. Грицака⁴, С. Плохія⁵, С. Федаки⁶ та Б. Рыбакова⁷, що висвітлили перехід від унітарної до федеративної чи конфедеративної монархії і зростання ролі князівських з'їздів періоду Київської Русі та подальший

[=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=viche_2015_18_10](#) (дата звернення 20.09.2024 р.)

¹ Проєкт Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) від 01 липня 2015 року №2217а. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812 (дата звернення 20.09.2024 р.)

² Kartashov E. G. European lessons of decentralization // Public management. 2018. № 1 (11) January. P. 175 – 184.

³ Jackiewicz A. The Principles of Unitarism, Subsidiarity and Decentralization as a Constitutional Basis of Regional Self-government of the Republic of Poland. Studies in Logic, Grammar and Rhetoric. 2012. № 31 (44). P. 175–189.

⁴ Грицак Я. Й. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. Київ: Генеза, 1996. 360 с.

⁵ Plokhly S. The Gates of Europe : a History of Ukraine / Serhii Plokhly. New York : Basic Books, A Member of the Perseus Books Group, 2015. 432 p.

⁶ Федака С. Д. Політична історія України-Русі доби трансформації імперії Рюриковичів (XII століття). Ужгород, 2000. 340 с.

⁷ Рыбаков Б. Рождение Руси. Москва, 2004. 448 с.

розвиток адміністративно-територіального устрою в різних хронологічних епохах.

Отже, історіографія дослідження адміністративної реформи 2014–2021 років має низку характерних особливостей. Перший період, що охоплює ХІХ століття – 1917 рік, здебільшого присвячений питанням історії децентралізації, зокрема адміністративно-територіального устрою в різні історичні епохи, тоді як дослідження ідей децентралізації зустрічаються рідше, адже ця думка лише розпочала формуватися в той час. Другий період характеризується зростанням інтересу до проблем централізації й децентралізації, однак переважно на теоретичному рівні. На сучасному ж етапі історіографії активно досліджується іноземний досвід реалізації адміністративних реформ, а також вивчаються аспекти впровадження реформи в Україні після 2014 року. Загалом, елементи адміністративної реформи 2014–2021 років дедалі активніше потрапляють у фокус наукової уваги.

Джерельна база. Слід сказати, що адміністративно-територіальний устрій різних епох має велику кількість джерел. Вагому частку комплексу становлять писемні джерела (а саме: нормативно-правові, діловодні, періодичні, статистичні) та зображальні (представлені кіно-, фото-, відео-документами). Вважаємо за доцільне розподілити писемні джерела за хронологічними періодами: джерела епох Київської Русі, польсько-литовської доби, Гетьманщини, Української народної республіки та сучасні.

До джерел епохи Русі можемо віднести літописи¹, що дають нам розуміння про історію Київської Русі, її основні події; «Слово про Закон і Благодать»², в якому проаналізовано зв'язок закону, віри та князівської влади, значення управління державою тощо, що дає нам розуміння про тодішні думки щодо управління державою. Польсько-литовська доба багата

¹ Повість врем'яних літ : літопис за Іпатським списком / ред. В. П. Сидоренко. Киев : Рад. письменник, 1990. 558 с.

² Давня українська література : хрестоматія / упоряд., передм. та комент. М. М. Сулима ; худож. В. В. Чуприніна. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Освіта, 1993. С. 197.

на грамоти¹, котрі підтверджували надання міст магдебурзького права, тобто самоврядування; джерелами козацької доби передусім є козацькі літописи², що оповідають про козацькі війни не тільки з військової сторони, але й з політичної, економічної та культурної. Важливими джерелами епохи Української революції 1917-1921 рр. стали закони³ та Конституція УНР⁴, котрі регламентували адміністративно-територіальний устрій держави. Треба зауважити, що саме в період УЦР та УНР віднайшли більшого втілення децентралізаційні процеси, оскільки ці принципи було закладено в Конституцію УНР від 29 квітня 1918 р. На жаль, положення та ідеї УЦР чи Директорії через складну суспільно-політичну ситуацію не було втілено у життя в повній мірі.

Загалом, саме писемні джерела сучасного періоду становлять основу роботи. Їх доцільно розподілити на декілька груп: нормативно-правові, діловодні, періодичні, статистичні.

Сучасні нормативно-правові джерела слід розподілити на три підгрупи – державного рівня, які діють по всій території країни; регіонального рівня, що поширюються на територію Донецької області та місцевого рівня, котрі діють в певній адміністративно-територіальній одиниці. До першої належать Конституції⁵, законопроекти⁶, закони⁷, постанови⁸, розпорядження⁹ - ми

¹ Леонтович Ф. И. Спорные вопросы по истории русско-литовского права / Ф. И. Леонтович. Санкт-Петербург, 1893. 63 с.

² Літопис Самовидця. Київ, 1971. 208 с.

³ Закон Центральної Ради «Про адміністративно-територіальний поділ України» // Українська Центральна Рада: документи і матеріали: У 2 т. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. К.: Наук. думка, 1996. - (Пам'ятки 471 історії України. Сер. V. Джерела новітньої історії). Т. 2 : 10 грудня 1917р. - 29 квітня 1918р. / упоряд. В. Ф. Верстюк [та ін.]; ред. В. А. Смолій [та ін.], 1997. С. 181.

⁴ Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) від 29 квітня 1918 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18#Text> (дата звернення 15.09.2024 р.)

⁵ Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України.

⁶ Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) : проект закону реєстр. № 2217а від 01 липня 2015 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812 (дата звернення 19.09.2024 р.)

⁷ Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19/ed20150205#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)

⁸ Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року № 385. Дата оновлення: 17.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.09.2024 р.)

⁹ Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 червня 2014

можемо дізнатися про політику і курс держави в напрямку реорганізації територіальної влади, основні законодавчі засади. Окремо треба виділити законопроекти - це ті зміни, які пропонували, проте не підтримали народні депутати. З них ми можемо порівняти пропоновані та затвердженні шляхи реалізації реформи.

Зауважимо, що у ході нашої розвідки були досліджено іноземні джерела нормативно-правового характеру, а саме закони¹, які регламентували реформи в інших країнах. До джерел регіонального рівня слід віднести розпорядження Голови облдержадміністрації, керівника військово-цивільної адміністрації² - з них ми можемо дізнатись про перспективні плани об'єднання громад на регіональному рівні. До третьої - рішення сільської, селищної та міської рад³, розпорядження голови органу місцевого самоврядування⁴ чи рішення виконавчого комітету ради⁵ - це є значущий для нас масив інформації, оскільки завдяки нею ми можемо дізнатись безпосередньо про хід реформи на місцях, плани громад щодо об'єднань чи адміністративні та соціально-економічні перетворення внаслідок утворення об'єднаних територіальних громад.

До діловодних документів треба віднести ті, що створювалися впродовж існування тої чи іншої установи. Наприклад, певні довідки, накази,

року №591-2014-р. Дата оновлення: 22.09.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)

¹ Local Government Act 2000. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/22/contents> (дата звернення 12.09.2024 р.)

² Про внесення змін до Перспективного плану формування територій громад Донецької області : Розпорядження Голови Донецької облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 14 липня 2016 року №588.

³ Про затвердження Положення про старост Дружківської територіальної громади : Рішення Дружківської міської ради від 16 грудня 2020 року №8/1-4. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/9571:814> (дата звернення 14.09.2024 р.)

⁴ Про проведення громадського обговорення (громадських слухань) кандидатури старости у Софіївсько-Миколайпільському старостинському окрузі Дружківської міської територіальної громади : Розпорядження міського голови від 23 грудня 2021 року № РМГ/12/0.1/315/21. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/11286:pro-provedennia-hromadskoho-obhovorennia-hromadskykh-slukhan-kandydatury-starosty-u-sofiivsko-mykolaipilskomu-starostynskomu-okruzi-druzhkivskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady> (дата звернення 15.09.2024 р.)

⁵ Про затвердження Положення про громадський простір в Дружківській міській територіальній громаді та участь жителів громади в його плануванні : Рішення виконавчого комітету Дружківської міської ради від 08 грудня 2021 року №1512. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/11244:78k7k78k6789k> (дата звернення 16.09.2024 р.)

звіти, які характеризують проведення децентралізації¹. Періодичні матеріали здебільшого висвітлюють хід реформи з боку громадськості та ЗМІ². До прикладу, це інтерв'ю чи певні статті з яких ми можемо окреслити головні проблеми, результати та хід реформи, проте зустрічаються досить політизовані праці, які виготовлені на замовлення певних осіб задля погіршення чи покращення реформи, висвітлення політичної діяльності тощо, що значно погіршують сприйняття децентралізації.

Окремо слід виділити статистичні матеріали, з котрих ми можемо взяти дані щодо обізнаності суспільства, готовності влади, результатів даного нововведення, зміни в структурі бюджетів місцевих громад, чисельності населення тощо³. Вони є досить важливим джерелом, адже за їх допомогою ми можемо проаналізувати кількісні та якісні показники.

Іншими, меншим за обсягом, але також важливим типом джерел слугують зображальні. Їх треба розподілити на кілька груп, а саме: кіно-, фото-, відео-документи та картографічні матеріали.

Перша група є досить розповсюдженою, оскільки в сьогоднішній день кожен може зробити фото чи відео. З цієї групи ми можемо дізнатись як змінились соціально-економічні фактори візуально. До прикладу, зміни в міському просторі, роботу міських рад, їх виконкомів та голів, установ тощо. Окремо треба відзначити - відеоматеріали, адже державні установи, органи місцевого самоврядування, їх представники та громадськість активно долучаються до ЗМІ, як загальнонаціональних, так і регіональних, органи влади висвітлюють свою діяльність на офіційних теле- та youtube- каналах⁴. Треба додати, що до

¹ Лист Слов'янської міської ради до голови Донецької обласної державної адміністрації, керівника Донецької обласної військово-цивільної адміністрації Жебрієвському П. І. від 30 травня 2018 року №01.01-12/882. URL: <https://slv.gov.ua/> (дата звернення 30.10.2024 р.)

² Лагер О. «Ми не хочемо бути кнопками для голосування». Інтерв'ю з депутатом і активістом з Дружківки. URL: <https://freeradio.com.ua/my-ne-khochemo-buty-knopkami-dlia-holosuvannia-interv-iu-z-deputatom-ta-aktivistom-z-druzhkivky/> (дата звернення 19.09.2024 р.)

³ Чисельність населення (за оцінкою) по містах та районах на 1 січня 2020 року. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Донецькій області. URL: [https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-\(-za-otsinkoyu-\)-po-mistakh-ta-rayonakh/](https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-(-za-otsinkoyu-)-po-mistakh-ta-rayonakh/) (дата звернення 28.10.2024 р.)

⁴ Телеканал «Рада». Офіційний youtube-канал Верховної Ради України. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC5V8mErVFOPcQXEb3y9IMZw> (дата звернення 19.09.2024 р.)

повномасштабного вторгнення та встановленням військових адміністрацій в міських громадах району, міські ради транслювали свої апаратні наради, засідання¹ і це дає змогу нам без наявності протоколу дізнатись про рішення ради, обговорення, дебати тощо.

Картографічні матеріали є невід'ємною частиною нашого дослідження, оскільки завдяки ним ми можемо проаналізувати та порівняти зміни територій адміністративно-територіальної одиниці.

Структура роботи. Робота має два розділи. У першому було розглянуто теоретичний аспект реформи, зокрема мету та сутність адміністративної реформи, основні причини та законодавчу базу. Крім того, було висвітлено історичні передумови децентралізації, які склались на українських землях. У другому розділі надано характеристику міських громад та їх структури, зміни в територіальному устрої громади, що виникли під час проведення реформи. Крім того, висвітлено проблеми та результати адміністративної реформи.

Апробація дипломної роботи. Утенко Я. В. Перебіг реформи децентралізації у Дружківській громаді // Публічне управління XXI століття: нові виклики і трансформації в умовах війни : XXIV Міжнародний науковий конгрес. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2024. С. 484 – 489. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/18777> (дата звернення 20.09.2024 р.).

Виступ на онлайн-засіданні гуртка кафедри історії України від 26 вересня 2024 року з теми «Перебіг адміністративної реформи в Україні 2014-2020 рр. (на прикладі Дружківської громади).

¹ Онлайн трансляція I-го засідання I-ої сесії Краматорської міської ради VIII скликання. Офіційний youtube-канал Краматорської міської ради. URL: https://www.youtube.com/watch?v=S_DODGZ79aQ&t=5s (дата звернення 19.09.2024 р.)

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади та передумови адміністративної реформи в Україні

1.1. Поняття, сутність і мета адміністративної реформи

Адміністративна реформа 2014-2021 рр., яка відбулась на території України, мала на меті децентралізувати владу. Децентралізація – це процес перерозподілу функцій, повноважень та людей від центрального управління місцевим органам¹. Натомість існує і інший підхід до визначення. До прикладу, це система управління, яка є протилежна централізації, котра збільшує межі місцевої влади та громадського самоврядування². Децентралізація влади включає в себе як адміністративну, так і політичну сторони. Вона може бути як територіальною – переміщення влади від центрального міста на інші території, так і функціональною – шляхом передачі повноважень і прийняття рішень із боку головного органу будь-якого міністерства, служби чи департаменту Кабінету Міністрів України до чиновників нижчих рівнів органів публічної влади³. Проте існують і інші тлумачення цього визначення. Приміром: це і передача частини функцій і повноважень вищими рівнями управління нижчим і ослаблення або скасування централізації⁴; процес перерозподілу владних повноважень та обсягів компетенції між центральними та місцевими рівнями або що⁵.

Треба відзначити позицію правника В. Борденюка, який зауважив наступне: «у загальному вигляді суть децентралізації полягає в тому, що функції та повноваження по здійсненню єдиної державної влади, яка первісно належить народові, розподіляється між відповідними органами

¹ Definition of decentralization. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/decentralization> (дата звернення 23.12.2024 р.)

² Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / відп. ред. Н. Р. Нижник. Київ : Вид-во УАДУ, 1997. С. 16.

³ Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Рішення Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 333 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 11.09.2024 р.)

⁴ Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. 2-ге вид., доповн., переробл. Київ : Центр сприяння інституц. розв. держ. служби, 2005. С. 51.

⁵ Колишко Р. Децентралізація публічної влади: історія та сучасні тенденції розвитку // Вісник КНУ. 2003. Вип. 27. С. 201.

державної влади, з одного боку, та органами державної влади й органами місцевого самоврядування – з іншого»¹. Також автор додав, що у першому випадку йдеться саме про розподіл функцій і повноважень зі здійснення єдиної державної влади між вищими органами держави, що відображається у принципі поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову. Тобто даний випадок має відображати взаємовідносини між урядом, парламентом, судовою гілкою та главою держави. Натомість дослідник І. Грицяк відзначив, що цей процес децентралізації розширює і зміцнює права адміністративно-територіальних одиниць і саме в той час звужує повноваження центру².

Загалом, децентралізаційний процес є досить особливим у плані відтворення централізації і як наслідок – прагнення до централізації. За думкою Н. Нижник саме цей процес характерний до сфери державного управління, який виникає через прагнення центру контролювати адміністративно-територіальні одиниці³.

Зауважимо, що децентралізація має свою типологію. Її можна поділити на наступні групи, а саме:

- ринкова, у якій передаються певні повноваження безпосередньо приватному сектору, а деякі залишаються у віданні державного сектору;
- політична, де органи місцевого самоврядування не є залежними від центральних органів держави (до прикладу, прийняття тих же управлінських рішень в певній адміністративно-територіальній одиниці);

¹ Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцевого самоврядування: поняття, суть та форми (види) // Право України. 2005. № 1. С. 21.

² Грицяк І.А. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація. Київ : Вид-во УАДУ, 1997. С. 55.

³ Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / відп. ред. Н. Р. Нижник. Київ: Вид-во УАДУ, 1997. С. 16.

- бюджетна, у якій передаються ресурси для здійснення тих чи інших повноважень і саме це є основою для економічної незалежності громади;
- адміністративна, де органи місцевого самоврядування підзвітні центру (тобто наявне збереження підпорядкованості центральним органам влади)¹.

Усі дані типи децентралізацій доповнюють один одного та є взаємопов'язаними речами. Тобто ані ринкова, ані бюджетна чи інші види не можуть повноцінно існувати самотужки.

Слід відзначити, що децентралізація має кілька моделей відтворювання, адже у світі не має практики єдиної чи універсальної методики втілення реформи і на нашу думку, треба враховувати національні, територіальні та соціально-економічні відмінності тої чи іншої країни. Треба визначити кілька моделей: континентальну, англосаксонську та змішану. Першу модель використовують здебільшого європейські континентальні країни (Польща, Бельгія, Італія та інші), які поєднують як місцеве самоврядування, так і державне управління, де перша є своєрідною ланкою другої. В цій моделі є певні обмеження органів місцевого самоврядування і безпосередньо державний контроль за ними в адміністративно-територіальних одиницях. Що ж до англосаксонської, то вона діє у Сполученому Королівстві, де є великий ступінь автономії громад і контроль, здебільшого, не з боку центральних органів влади (впроваджено інститут омбудсменства), а безпосередньо мешканців населеного пункту. До речі, вважаємо важливим відзначити той факт, що ця модель буде працювати виключно, коли населення матиме активну громадянську позицію. У зворотному випадку це може перетворитися на безконтрольну діяльність місцевої влади. Слід сказати, що у Великобританії реформа розпочалась

¹ Глизнер С. В. Поняття, типи та причини запровадження децентралізації в Україні // Політикус : наук. журнал. 2019. № 1. С. 38.

лише в 1974 р. з виданням спеціального закону про місцеве самоврядування¹, в якому було врегульовано судові процеси між органами місцевого самоврядування з іншими суб'єктами. Проте реформа постійно удосконалюється виданням нових нормативно-правових актів, як-от закон про місцеве самоврядування, прийнятий в 2000 р.², котрий регламентував діяльність самоврядування (порядок роботи рад, їх сесії, утворення цільових комітетів тощо). І остання модель – змішана, її втілено в Австрії та Німеччині, де є поєднання континентальної та англосаксонської. Вона характеризується наявністю виборного органу, який здійснює управління адміністративно-територіальної одиниці з функцією як регіонального, так і державного управління³.

Що ж до пострадянських держав, то дослідник-правник І. А. Побочний виділив також три моделі децентралізації. До першої він відніс формально децентралізовані органи місцевого самоврядування, котрі мають різну систему моделей функціонування з фінансовою автономією. За другою моделлю правник виокремив поєднання централізації з децентралізацією, де місцева влада має певну автономію, проте залишається великий вплив від центральних органів влади. До третьої ж моделі зарахував таку форму, що базується на принципі підпорядкування найвищому органу⁴.

З вищенаведеного ми можемо зробити висновок, що процес децентралізації має багато значень та типів (наприклад, має на меті не тільки адміністративну чи політичну гілку, а й ринкову та фінансову, без яких реформа не може бути повноцінною). Адміністративна реформа стимулювала утворення громад, котрі в свою чергу здатні реорганізувати населений пункт відповідно до потреб місцевого населення. А отже, як

¹ Local Government Act 1974. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/7/contents> (дата звернення 12.09.2024 р.)

² Local Government Act 2000. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/22/contents> (дата звернення 12.09.2024 р.)

³ Олійченко І. М., Лашук О. С. Досвід проведення децентралізації в країнах Європи // Науковий журна «Публічне управління і адміністрування» 2018. №7. С. 94.

⁴ Побочний І.А. Політико-правові засади децентралізації влади в контексті реформ в Україні // Правова держава : історія, сучасність та перспективи формування в умовах євроінтеграції : матеріали Українсько-польської наук.-практ. конф. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ., 2013.С. 25.

наслідок з цього є те, що децентралізація є одним із перспективних варіантів управління, де кожна адміністративно-територіальна одиниця в змозі самостійно (звісно ж у декотрих випадках із дотаціями і допомогою від держави) вирішити вкрай нагальні проблеми громади, а потім ефективно впроваджувати нові проєкти, покращуючи життя і добробут мешканців.

1.2. Передумови впровадження децентралізації в Україні

У сучасній історичній, політологічній та правничій науках не склалося єдиної точки зору, котра б точно вказала на період зародження децентралізації на території України. До прикладу, управлінець Ю. П. Козаченко хоч і вказує на те, що процес перерозподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади розпочався за часів ще Київської Русі, проте наголошує, що першим кроком стала ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування¹. Натомість деякі науковці вказують, що процес децентралізації розпочався в 2013-2014 рр., коли було повалено режим В. Ф. Януковича. Проте більшість дослідників дотримуються думки, що історичні засади децентралізації було закладено за часів Київської Русі, Козаччини, польсько-литовської доби та навіть під час перебування українських земель в Російській імперії².

Система управління Київської Русі постала насамперед з родоплемінної і військово-десятинної організації з розвитком народовладдя у вигляді віча, князівських, боярських рад та снемів. Однак все ж таки основним інститутом влади залишалась князівська влада, особливо в IX-XI ст. Саме князь був розпорядником усієї землі та від нього залежала адміністрація, котра повністю змінювалась за приходом нового монарха. Проте, окрім сильної князівської влади, котра регламентувала усі сфери життя, була князівська рада, яка також опікувалась найважливішими справами держави і радила монарху в тих чи інших питаннях. До ради входила знать, духовенство та представники міських магістратів³.

В період феодальної роздробленості, що розпочався опісля смерті Ярослава Мудрого та введенням нового порядку престолонаслідування, держава переходить від унітарної до федеративної чи конфедеративної моделі. Монарх поступово зменшував рівень влади і посилювали вплив

¹ Козаченко Ю.П. Історичні передумови децентралізації в Україні // Держава та регіони. Серія: "Державне управління". 2019. № 3 (67). С. 214.

² Буглак Ю.О. Історичний генезис розмежування повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування України // Topical issues of law: theory and practice. 2017. № 2 (34). С. 42.

³ Толочко О. Київська Русь. Київ., 1996. С. 209.

наступні інститути: боярська рада, як дорадчо-консультативний орган та снєми, як найвищий орган, де вирішувалися найбільш важливі питання (зміна територіального устрою, законодавства тощо)¹. Важливе місце серед з'їздів посів, на нашу думку, Любецький в 1097 р., котрий регламентував, що кожен мав тримати у володінні свою вотчину, тим самими закріпивши за кожною князівською віхою певну землю із збереженням єдності Русі².

Хоч і зміна територіальної організації влади і була кроком до децентралізації влади, однак не менш важливим був інститут віча, тобто збори жителів населеного пункту для вирішення тих чи інших проблем із законодавчих, судових чи оборонних питань. Натомість існують розбіжності у поглядах щодо соціального складу зборів. До прикладу, деякі дослідники вважають, що у вічі мали збиратися усі мешканці населеного пункту, натомість, П. Толочко наголошує на тому, що знать мала право брати участь. Тобто на думку науковця – це був вузькокласовий орган влади, що мав постійні суперечності та розбіжності. Однак цей інститут все ж таки сильно впливав на розвиток не тільки міських, але й загальнодержавних подій. Яскравим прикладом слугує запрошення Володимира Мономаха на київський стіл в 1113 р.³.

Треба відзначити, що саме за часів Київської Русі було закладено основи і з'явилися перші форми об'єднаної громади. Правник М. Бедрій наводить приклад – «верв», що було об'єднаною сільською громадою, яка мала функції самоврядування і їх здійснювала на певній території. Окрім цього, на Русі сформувалась окрема норма звичаєвого права, а саме «вервне право», яке регламентувало діяльність об'єднаної сільської громади⁴. Треба зауважити, що верв певною мірою була відокремленою від князівської влади,

¹ Федака С. Д. Політична історія України-Русі доби трансформації імперії Рюриковичів (XII століття). Ужгород, 2000. С. 45

² Рыбаков Б. Рождение Руси. Москва, 2004. С.268

³ Толочко П. Древняя Русь. Очерки социально-политической истории. Киев, 1987. С. 225.

⁴ Бедрій М. М. Верв у Київській Русі: самоврядування і право // Вісник Львів. ун-ту. Серія: "Юридичні науки". 2011. Вип. 54. С. 40.

оскільки, як було зазначено вище, мала функції та повноваження, а правовий статус закріплювався у редакціях Руської правди¹.

Тож, історичні засади децентралізації влади було закладено за часів Київської Русі. Треба зазначити, що децентралізаційні процеси розпочав князь Олег, а продовжила княгиня Ольга, котрі увели податкову реформу задля її упорядкування². Якщо на початку свого існування держава базувалась на сильній князівській владі з певним народовладдям, то під час роздробленості відбулась, як на нашу думку, децентралізація влади у вигляді федеративної монархії, що призвело до подальшого розпаду та поневоленням під час монголо-татарської навали. Треба додати, що у XIII ст. відбувається занепад верву та загалом селянсько-хуторського самоврядування, котре мало характер віча, однак вже не мало таких повноважень³.

На нашу думку, наступним етапом розвитку місцевого самоврядування стала литовсько-польська доба в історії України із поширенням магдебурзького права. Передусім воно передбачало перехід з управління феодала до міського самоврядування із власними виборними органами. Як наслідок цього процесу – утворення власної громади і можливість самоврядування. Проте перші прояви Магдебурзького права ми маємо в XIII ст., коли на території України з'являються німецькі колоністи в період правління Данила Галицького через надання ним привілеїв⁴.

Головною ідеєю надання самоврядування було формування самостійної місцевої влади від центральної, які наділені грамотою, тобто документом, що дозволяв вести самоврядування. Виборним органом був магістрат, що мав дві частини: рада, як управлінський орган (радці та

¹ Панчишин Р. І. Об'єднана територіальна громада як суб'єкт муніципально-правових відносин. Системно-онтологічний аналіз: монографія; за ред. Марцеляка О.В. Київ: Основа, 2020. С. 57.

² Полное Собрание Русскихъ Летописей. Русский Хронографъ. Часть первая. Санкт-Петербург: Тип. М.А. Александрова, 1911. Т. 22. С. 347.

³ Заблоцький В. В. Особливості розвитку та роль місцевого самоврядування в системі публічної влади на теренах України // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 4. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5132/Zablodskii%20%e2%84%964%202015.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 23.12.2024 р.)

⁴ R. Roepell, Über die Verbreitung des Magdeburger Stadtrechts im Gebiete des alten Polnischen Reichs ostwärts der Weichsel «Abhandlungen der Hist. Phil. Gesellschaft in Breslau». Breslau: Trewendt 1857, S. 256.

бургомістр) та лава, тобто міській суд на чолі з війтом. Треба зауважити, що не всі міста мали магдебурзьке право, яке б поширювалося на всі сфери життєдіяльності. В таких містах, війта обирали не городяни, а затверджував король. Втім, навіть опісля падіння Руського королівства та захоплення Польщею і Литвою, на території Галичини, за даними австрійського дослідника Р. Каіндля, близько 400 населених пунктів були наділені цим правом¹.

Якщо на тих землях, котрі увійшли до складу Королівства Польського було поширене самоврядування населених пунктів, проте на тих територіях, що були у складі Великого Князівства Литовського, такої тенденції не було. До прикладу, тільки в 1374 р. князі Георгій та Олександр Корятовичі надали грамоту Кам'янцю-Подільському², а іншим населеним пунктам на кшталт Кременця чи Луцька надано набагато пізніше³.

Можна сказати, що тодішнє магдебурзьке право певним чином нагадує сучасну систему самоврядування на території України і має риси перерозподілу функцій та повноважень між центральними органами влади та місцевими, що цілком відповідає однієї з дефініцій терміну «децентралізація». Проте, якщо на даний момент органи місцевого самоврядування мають уніфіковані повноваження, то в той час не було однакових правил самоврядування. Наслідком цього стало неоднакове становище населених пунктів в соціально-економічній сфері і подальший розвиток. Окрім цього, не було чіткого поділу влади між судовою і адміністративною і як наслідок соціальні конфлікти, приміром між церквою і міщанами, монархом і самоврядуванням та між привілейованими та непривілейованими станами. Зауважимо, що Магдебурзьке право діяло на теренах України (а саме в Києві) аж до 1835 р., оскільки російська самодержавницька політика поклала кінець самоврядуванню і уніфікувала

¹ Kaindl F. Beiträge zur Geschichte des deutschen Rechtes in Galizien «Archiv für Österreichische Geschichte» Wien 1906, Bd. S. 95.

² Balińskie M., Lipieckie T. Starożytną Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym opisanam. Warszawa: Nakł. S. Orgelbranda Księgarza, 1843–1846, T. 1, 2, s. 938

³ Doroshenko D. Das deutsche Recht in der Ukraine «Zeitschrift für Geschichte Osteuropes» 1934, s. 504.

адміністративно-територіальний устрій України до загальнодержавного зразка¹.

Наступним етапом виявлення децентралізаційних процесів на території України можемо виділити добу Козаччини, яка характеризувалася військовою демократією з розгалуженою системою самоуправління. На чолі держава стояла Козацька рада, що являла собою зібранням усіх козаків задля вирішення найважливіших питань (до прикладу, переобрання отамана чи старшини). Можна сказати, що це була законодавча віха, а виконавчу очолював обраний кошовий отаман, якого обирали на один рік. Треба зауважити, що отаман керував старшиною, котра безпосередньо і виконувала рішення ради. До старшини входили: суддя, осавул, писар, курінні отамани та колишня старшина, що мала статус консультативно-дорадчої функції. Окрім цього, до виконавчої віхи входили військові полковники на кшталт булавничого, хорунжого, пірначого та інших².

Територіальна організація влади в Війську Запорозькому мала кілька типів громад, що мали самоврядування. До першого типу слід віднести полкові або козацькі громади, які управлялися отаманами чи полковниками, а до другого селянські громади, що управлялись війтами. Треба відзначити, що козацьке самоврядування поєднувало широку демократію та вертикаль виконавчої влади на чолі з отаманами та полковниками, що мали в собі ще й судові повноваження³. На думку історика Є. Бутиріна від самого початку заснування козацький січей та подальшій організації влади на Правобережжі та Лівобережжі, чинили супротив формам одноосібної влади, намагаючись вирішувати питання виходячи з рівності усіх (окрім звісно випадків військових походів, де кошовий отаман брав усю повноту влади в свої руки)⁴.

¹ Бортнікова А. В. Місцеве самоврядування на Волині: суспільнополітичні традиції і сучасний процес децентралізації: дис. ...докт. політ. наук: спец. 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Луцьк, 2018. С. 297.

² Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. Львів: Світ, 1990. Т. І. С. 138.

³ Губрик О. Сільська громада в Україні XIV-XVIII ст. // Українській історичний журнал. 1997. №5. С. 54.

⁴ Бутирін Є. О. Місцеве самоврядування періоду козацької доби (кінець XV ст. – першої половини XVII ст.) // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: "Право". 2019. Вип. 17. С. 58.

Треба зауважити, що саме Козацька доба в історії України була найбільш близькою до сучасного розуміння децентралізації, оскільки було максимальне наближення влади до об'єктів, забезпечення ресурсами кожного населеного пункту (до прикладу, мали власні скарбниці, якими розпоряджалась особисто громада), доступність до участі в громадському житті у вигляді діяльності козацької ради та існування адміністративно-територіальних одиниць із різними ступенями самостійності¹.

Після скасування вольностей і автономій Війська Запорозького і в подальшому знищення Запорізької Січі, децентралізаційні течії занепали через натиск російського великодержавного централізму, оскільки населеними пунктами управляли царські намісники. Однак, на території Російської імперії було створено систему земств тільки в XIX ст. Втім, треба зауважити, що до XIX ст. були спроби впровадити самоврядування тільки для міст, однак в 1840-х рр. надано самоуправління для державних селян, а саме волосні та сільські управління обиралися на мирських сходах і виконували різні функції на кшталт судових, поліцейських, господарчих тощо. У 1864 р. імператор Олександр II впровадив земську реформу за якої було утворено виборні органи місцевого самоврядування, що відали освітою, охороною здоров'я, однак не мали адміністративної влади, перебуваючи під контролем губернатора і залежали від нього. Формально до новоутворених органів могли увійти усі верстви населення, проте через високий виборний, майновий ценз, до земств увійшли поміщики. У 1870 р. було утворено міські думи, які стали також виборними органами. Однак, як і земства, думи могли обирати найзаможніші верстви населення. Загалом, під час перебування українських земель у складі Російської імперії, децентралізаційні течії значно занепали².

¹ Мануїлова К. В. Засади децентралізації в публічній владі запорізьких козаків // Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: "Державне управління". 2018. Т. 29 (68). № 1. С. 207.

² Енциклопедія державного управління / наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. 2011. С. 187.

Проте вперше документальне підтвердження децентралізації ми маємо з Конституції Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р. у якій зазначалося наступне: «не порушуючи єдиної своєї влади, УНР надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, дотримуючись принципу децентралізації»¹. Хоча цей документ діяв всього один день, проте він свідчить про волелюбність українського народу та прагнення відійти від концепції так званого «російського централізму» та створити державу нового зразка. Треба зауважити, що проголошені засади не підтримало населення через складну суспільно-політичну ситуацію. І.Терлюк відзначив, що були наявні суперечності в ідейних поглядах керівників УНР та УЦР, особливо у формуванні місцевої влади в революційних умовах². Загалом, період 1917-1921 рр. пов'язаний із пошуком моделей адміністративно-територіального устрою. Якщо ж в Російській імперії була вертикаль «губернії-повіти-волості», то під час самостійності УНР була спроба змін в цій системі. Приміром, М. Грушевський розробив власну концепцію організації територіальної влади в державі, за якої ліквідовувався губерньського-повітовий поділ та впроваджувалися землі. Нові одиниці мали б меншу територію за губернію, але більшу за повіт із населенням 1 млн. осіб. За задумом тогочасного керівництва УНР, така територіальний устрій надавав можливості землям самостійно управляти територією, маючи відповідні ресурси. Окрім цього, нові землі мали бути не тільки адміністративними округами, але й пристосовані до судової та виборчої систем. Однак, головна ідея М.Грушевського заключалася в розвитку громадського суспільства, самоврядування та децентралізації³.

¹ Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) від 29 квітня 1918 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18#Text> (дата звернення 15.09.2024 р.)

² Терлюк І. Я. Правові аспекти організації органів державної влади й самоврядування в УНР доби Української Центральної Ради // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2007. №3. С. 31.

³ Лоза Ю. І. Україна, держава: формування території та історія адміністративно-територіального устрою // Енциклопедія історії України: Україна—Українці. Кн. 1 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2018. 608 с.. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=1> (дата звернення 25.02.2025 р.)

Зрештою, 6 березня 1918 р. було ухвалено Малою Радою «Закон про поділ України на землі»¹, що поділив території держави на 32 нові землі з визначенням адміністративних центрів та їх назв, але без чіткого розмежування кордонів. Проте, ця реформа не була втілена через переворот гетьмана П. Скоропадського, який відбувся 29 квітня 1918 р. Новий керівник Української держави повернув старий російській поділ, додавши лише кілька нових губерній².

Зауважимо, що ідеї Директорії УНР щодо організації місцевого самоврядування були дещо схожими з УЦР. Приміром, було відновлено певні положення, адміністративно-територіальний устрій та закони (особливо про автономію національних меншин). Однак, існували ідеї щодо впровадження системи рад. Натомість С. Петлюра, тогочасний голова Директорії, виступив за створення вертикалі трудових рад, сформованих на основі трудового принципу, що передбачало впливовість робітників та селян³. На нашу думку, найкраще простежувався принцип децентралізації після проголошення Акта Злуки 22 січня 1919 р., де ЗУНР отримала автономію у складі України як Західна область УНР згідно з законом «Про форму влади на Україні» від 28 січня 1919 р. Однак, остаточні питання не вдалося врегулювати через окупацію загарбниками⁴.

В умовах Української революції 1917-1921 рр. було тяжко втілити децентралізаційні задуми через складну ситуацію у багатьох сферах. З приходом радянської влади, відбулись певні трансформації в адміністративно-територіальному устрої України на кшталт створення рад

¹ Закон Центральної Ради «Про адміністративно-територіальний поділ України» // Українська Центральна Рада: документи і матеріали: У 2 т. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 1996. (Пам'ятки 471 історії України. Сер. V. Джерела новітньої історії). Т. 2 : 10 грудня 1917р. - 29 квітня 1918р. / упоряд. В. Ф. Верстюк [та ін.]; ред. В. А. Смолій [та ін.], 1997. С. 181.

² Лоза Ю. І. Україна, держава: формування території та історія адміністративно-територіального устрою // Енциклопедія історії України: Україна—Українці. Кн. 1.... URL: <http://www.history.org.ua/?termin=1> (дата звернення 25.02.2025 р.)

³ Яневський Д. Політичні системи України 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА. 2003. 767 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yanevskiy_Danylo/Politychni_systemy_Ukrainy_1917-1920_rokiv_sproby_tvorennia_i_prychyny_porazky.pdf

⁴ Литвин М. Р. Західна область Української Народної (ЗО УНР) // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во "Наукова думка", 2005. - 672 с.: іл.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Zakhidna_oblast_UNR (дата звернення 26.02.2025 р.)

навіть у найменших населених пунктах. До речі, в 1920 р. їх кількість сягнула 15 тис., що є досить значною цифрою. Таким чином, більшовики хотіли якомога більше завоювати прихильність селян та робітників, надаючи права увійти до рад населених пунктів. Тільки згодом, в 1922-1923 рр. було введено губернії-округи-район-рада замість повітів та волостей. Також було зменшено кількість рад до 9 тис. через великий чиновницький апарат¹. УСРР згодом стала частиною Радянського Союзу, де республіки були децентралізовані юридично², оскільки кожна з них мала власну Конституцію та державні органи влади, проте фактично управління було централізованим з Москви. Попри утворення рад та органів, що були прототипом народовладдя, радянська система значно розмежувала функції та права і надала більше переваг центру, аніж периферії. Окрім цього, треба зауважити, що тоталітарна система мала складну вертикальну структуру організацію влади, частину якої унаслідувала Україна (приміром, розмежування на обласні, районні ради, виконкоми, міста обласного, районного підпорядкування, утворенням районів у містах тощо). На нашу думку, така складна система адміністративно-територіального устрою надає певні проблеми, наприклад, нерівномірного розподілу ресурсів, отримання прав і функцій.

Прикладом економічної децентралізації в період УРСР слугують ради народного господарства, які утворено у ході реформ М. Хрущова в 1957 р. Реформа була пов'язана з ліквідацією загальносоюзних та союзно-республіканських міністерств та створення раднаргоспів – територіального органу управління, що об'єднував кілька областей для координації промисловості. Тобто, економіка перейшла з-під відання союзного центру до підпорядкування безпосередньо УРСР (окрім воєнної промисловості), що

¹ Лоза Ю. І. Україна, держава: формування території та історія адміністративно-територіального устрою // Енциклопедія історії України: Україна—Українці. Кн. 1.... URL: <http://www.history.org.ua/?termin=1> (дата звернення 25.02.2025 р.)

² Конституція (основний закон) Української соціалістичної радянської республіки : Постанова XI Всеукраїнського з'їзду рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів від 15 травня 1929 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-29#Text> (дата звернення 16.04.2025 р.)

мало позитивні тенденції. Зауважимо, що з'явилися додаткові стимули розвитку підприємств місцевого значення та загалом поява ініціатив на місцях. В період 1956-1960 рр. відбулась технічна реконструкція промисловості, за якої надійшло більше нових машин та устаткувань, що значно покращувало виробництво продукції. Однак, попри позитивні тенденції, реформа дала збій в черговій п'ятирічці, котру замінили семирічкою. Зрештою, на початку 1960-х рр. повертаються тенденції до централізації, тим самим зменшуючи кількість економічних районів, оскільки результати їх роботи були суперечливими (втрата зв'язків з іншими районами УРСР та СРСР, приріст промисловості 9% на рік та зниження капіталовкладень в республіці). Тож, після відставки М. Хрущова було ліквідовано систему раднаргоспів та відновлено централізовану систему управління промисловістю. На нашу думку, реформа не мала повноцінно запрацювати через інші волюнтаристські надпрограми М. Хрущова та збереження командно-адміністративної економіки¹.

Позитивним переломним моментом державотворення і розвитку органів місцевого самоврядування став процес відновлення державності в період перебудови, а саме в 1990 р., коли відбулись у березні того ж року перші альтернативні вибори як до Верховної Ради, так і до місцевих рад. Звісно можна сказати, що більшість місця зайняли комуністи, проте демократичні перетворення все ж таки зрушили, особливо опісля прийняття Закону «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування»², який був чинним до 12 червня 1997 р., визначав систему самоврядування, його принципи, фінансово-економічну складову та загалом процес роботи і повноваження. І саме в цьому нормативно-правовому акті, згідно зі ст. 3, визначили принцип так би мовити «оптимальної децентралізації».

¹ Васильєв В. Ю. Раднаргоспи, ради народного господарства. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Rady_hospodarstva (дата звернення: 28.02.2025 р.)

² Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 07 грудня 1990 року №533-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12/ed19901207#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)

Ще більший позитивний вплив мав розпад СРСР та утвердження незалежності країни. З 1991 р. в державі постала проблема нагальних змін в усіх секторах суспільного життя, починаючи від політики та економіки і закінчуючи культурою. Особливо постала проблема децентралізації в усіх сферах, особливо у фінансовій. У 1992 р. було прийнято Закон «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування»¹, який було закладено в основу організації місцевої влади у Конституції 1996 р.². Також треба зазначити, що 1997 та 1999 рр. було прийнято Закони «Про місцеве самоврядування в Україні»³ та «Про місцеві державні адміністрації»⁴ відповідно. Хоча це і була певна динаміка змін в регіональному та місцевому самоврядуванні порівняно із колишньою системою СРСР, проте не надавала широких прав децентралізації. Приміром, вище наведені закони не надавали дійсно широких прав місцевій владі, а навпаки впровадили кілька проблем, а саме: лише місцеві Ради народних депутатів мали реальне самоврядування, а райони та обласні були позбавлені власних виконавчих органів. Однак одна позитивна деталь: було ліквідовано підзвітність рад по вертикальному принципу і введено представників Президента на місцях аби поєднати надання самоврядування та державного управління у вигляді місцевих державних адміністрацій. Проте, на жаль, через складну політичну ситуацію в державі на той момент, Кабінет Міністрів України не мав впливу на призначення представників Президента, а вони в свою чергу мали зв'язки на мінімальному рівні з урядом. Хочемо зазначити, що в інших законах, окрім «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве

¹ Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» : Закон України від 14 травня 1992 року №2338-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2338-12/ed19920514#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)

² Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України.

³ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року №280/97-ВР. Дата оновлення: 10.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/ed19970521#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)

⁴ Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09 квітня 1999 року №586-XIV. Дата оновлення: 27.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14/ed19990409#Text> (дата звернення: 12.09.2024 р.)

самоврядування», не має поняття «децентралізація» навіть через призму адміністративних зрушень.

Саме через такі історичні засади ми і маємо на сьогодні реалізацію реформи децентралізації.

Причин запровадження даної реформи було чимало. По-перше - це надмірна централізація влади, особливо від 2010 р., коли при владі опинився В. Янукович. Фактично у нього була тенденція звуження повноважень і ресурсів регіонального та місцевого самоврядування та наявність вертикалі у виконавчих органах влади. Значно посилювався тиск на головний орган демократії, який мав би обмежувати права Президента – Верховну Раду, що у перспективі могло утвердитись у авторитарний режим як у Російській Федерації чи Республіці Білорусь. Була знівельована і досить обмежена роль Кабінету Міністрів як центрального виконавчого органу та найголовніше – знищено фінансову самостійність місцевого самоврядування та надмірна корупція в усіх ешелонах влади (треба сказати, що проблема хабарництва не поборена навіть в умовах повномасштабного вторгнення та дедалі більше набуває нових обертів та рис)¹.

Друга причина повноцінно витікає із першої – це неадекватність місцевої влади щодо фінансового забезпечення, яка зумовлена слабкістю та недостатньою кількістю ресурсів для вирішення нагальних проблем адміністративно-територіальної одиниці (мова навіть не йде про загальноміські проєкти на кшталт будівництва чи реконструкцій). Також було порушено вагомий принцип – підтримка від держави у вигляді субсидіарності, дотацій чи інших трансфертів до місцевих бюджетів та обмеженість у встановленні регіональних зборів².

По-третє, до реформи на території України була надто велика кількість адміністративно-територіальних одиниць, які не мали ресурсів задля забезпечення життєдіяльності своєї громади. З цього витікає і велика

¹ Глизнер С. В. Поняття, типи та причини запровадження децентралізації в Україні // Політикус... С. 38.

² Там само... С. 38.

кількість рад і виконкомів, тобто надмірна кількість чиновників, які також потребують фінансування у вигляді заробітних плат чи премій, які громада за свій рахунок задовольнити не може. До прикладу згідно з «Концепцією реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. відомо наступне, що починаючи з 1991 р. чисельність сільського населення зменшилася на 2,5 млн. осіб, а кількість сіл - на 348 одиниць. Разом з тим кількість сільських рад збільшилася на 1067 одиниць. В Україні було утворено близько 12 тис. рад, у більш як 6 тис. громад чисельність жителів становить менш як 3 тис. осіб, з них у 4809 громадах - менш як 1 тис. осіб, а у 1129 громадах - менш як 500 осіб, де у більшості з них не утворено виконавчі органи відповідних сільських рад, відсутні бюджетні установи, комунальні підприємства тощо. Окрім цього, органи місцевого самоврядування таких громад практично не можуть здійснювати надані повноваження. Дотаційність 5419 бюджетів місцевого самоврядування становить понад 70 відсотків, 483 територіальні громади на 90 відсотків утримуються за рахунок коштів державного бюджету¹. До речі, подібна проблема була у Франції, котра мала 36 565 комун, 4/5 з яких мала населення менше 1 000 осіб. Керівництво держави, аби вирішити проблему, пішло двома шляхами, а саме: злиттям дрібних комун і створення однієї спроможної у соціально-економічному плані та застосовує співробітництво комун².

І останніми, також важливими, були проблеми на кшталт незадовільного стану інфраструктури, погіршення якості і доступності тих чи інших адміністративних послуг, неспроможність регіону здійснювати власні ж повноваження, низький рівень професіоналізму та компетенцій державних службовців, погіршення рівня надання адміністративних послуг та

¹ Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Рішення Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 333 р.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 11.09.2024 р.)

² Kartashov E. G. European lessons of decentralization // Public management. 2018. № 1 (11) January. P. 179.

розходження у поглядах між потребами соціально-економічного розвитку громади та інтересами певних посадових осіб¹.

Тож, можна дійти висновку, що адміністративна реформа мала історичні передумови розвитку децентралізаційних процесів у різні епохи на території українських земель. Вони розпочались за часів Київської Русі у вигляді організації віча, боярської ради, снемів та загалом організації сільської громади – верви, що мала власне самоврядування. Хоча в період монголо-татарської навали Русь занепала, а з нею і децентралізаційні процеси, однак з приходом польсько-литовської доби на території українських земель поширилось магдебурзьке право, що надало деяким містам вивільнитися з-під влади панів чи інших феодалів і отримати самоврядування. Розвиток народовладдя і територіальної організації влади був характерний і до козацької доби, проте децентралізація в сучасному розумінні цього слова, відбувається в проголошенні принципу керівництвом Української Народної Республіки та завершує зрушеннями від 1991 року, коли держава здобула незалежність та почала запроваджувати народовладдя. Окрім цього, в період незалежності України сталось чимало проблем, а саме: велика кількість чиновників і як наслідок розвиток бюрократичного апарату, неспроможність громад вирішувати самостійно проблеми і це стало причинами запровадження адміністративної реформи в 2014-2021 рр.

¹ Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». Національний інститут стратегічних досліджень. Київ : НІСД. 2015. URL: [http:// www.niss.gov.ua/articles/1855/](http://www.niss.gov.ua/articles/1855/) (дата звернення 06.09.2024 р.)

1.3. Нормативно-правова база адміністративної реформи

Ініціатором адміністративної реформи став п'ятий Президент України Петро Порошенко, а початковим закріпленням принципу децентралізації відбулось у Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні»¹, що ґрунтується на положеннях Європейської Хартії місцевого самоврядування. Згідно з нормативно-правовим актом було визначено мету у вигляді визначення напрямів, механізмів та строків формування ефективних органів місцевої та регіональної влади, задоволення добробуту мешканців, сприянню створенню ефективної громади, яка може самостійно вирішувати нагальні проблеми.

Вважаємо за доцільне розділити на кілька етапів впровадження реформи, а саме на першому в 2014 році передбачалось наступне:

- внесення змін до Конституції України щодо утворення виконавчих органів обласних і районних рад з розподілом між ними повноважень;
- розроблення та прийняття Законів щодо ефективності народовладдя, самоорганізації населення, добровільного об'єднання громад;
- регулювання нової системи адміністративно-територіального устрою;
- покладання на Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства проведення реформи з розробленням механізму зазначеного нововведення;
- проведення інформаційної кампанії серед усіх верства населення².

Першочергово було прийнято Кабінетом Міністрів України Розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади

¹ Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Рішення Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 333 р.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 11.09.2024 р.)

² Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 11.09.2024 р.)

в Україні» від 18 червня 2014 р., згідно з яким була зроблена децентралізації фінансів у вигляді внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів, розширено повноваження місцевої влади щодо розпорядженням землі у вигляді змін у Земельному кодексі¹. Згідно з уведеними змінами, до бюджетів громад почало надходити більше фінансів, а саме 60 % податку на доходи фізичних осіб (до реформи цифра була 25 %, окрім міст обласного значення та підпорядкування), 100 % податку на майно (сюди входить і земля) та акцизні збори (до нововведення ця цифра дорівнювала 0%), 10 % податку на дохід приватних підприємств (проте, ця цифра залишається малою). Слід додати, що усі об'єднанні територіальні громади мають прямі відносини з державним бюджетом (хоча це нововведення, знову ж таки, більше стосується сільських, селищних та міських рад районного підпорядкування, адже міста, підпорядковані області, мали цей зв'язок і раніше). З державного бюджету громадам надходять дотації та субвенції (медична чи освітня) задля виконання відповідних повноважень. Територіальні громади отримали право затверджувати власні бюджети незалежно від затвердження Державного бюджету на наступний рік та розпоряджатися землею за межами населених пунктів (крім сільськогосподарських, оборони чи земель, що перебувають у постійній державній власності тощо)².

Ми вважаємо, що потрібно детально розглянути законодавчу базу, аби зрозуміти шляхи і методи проведення першого етапу нововведення. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 р. регламентував створення умов реалізації конституційного права на об'єднання ресурсів для вирішення питань на місцях. Даний нормативно-правовий акт містив вже механізми проведення співробітництва щодо

¹ Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 червня 2014 року №591-2014-р. Дата оновлення: 22.09.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 17.09.2024 р.)

² Реформа децентралізації. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (дата звернення 16.09.2024 р.)

стимулювання, шляху проведення та контролю¹. Надалі виконавча влада затвердила Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 р. згідно з якою поставили наступне завдання: «Досягнення зазначеної мети дасть можливість стати регіонам до 2020 р. економічно сильнішими, взаємно інтегрованими, а також більш самостійними у результаті запровадження ефективної моделі управління на основі децентралізації, деконцентрації та субсидіарності. Стандарти і якість життя людей досягнуть вищого рівня, зростуть можливості для створення та ефективного функціонування партнерських відносин між суспільством, державою і бізнесом»². Наступною ключовою подією під час першого етапу була ратифікація Додаткового протоколу до Європейської хартії міського самоврядування³ про право участі у справах органу місцевого самоврядування, у якому зазначалося, що держава створить умови задля більшого розширення прав і можливостей громадян у прийнятті рішень, аби забезпечити дедалі ширший розвиток демократії.

Другий етап реформи децентралізації припадає на 2015-2020 рр., де передбачалася велика кількість процесів на кшталт:

- реорганізації органів місцевого самоврядування;
- удосконалення адміністративно-територіального устрою громади та її планування;
- стандартизація публічних послуг, котрі надає місцева влада;
- утворення об'єднаних територіальних громад.

Ключовою подією, як на нашу думку, було прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р., згідно з яким було детально регламентовано та прописано механізми

¹ Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року. № 1508-VII. Дата оновлення 04.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення 11.09.2024 р.)

² Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року № 385. Дата оновлення: 17.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)

³ Про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування: Закон України від 02 вересня 2014 року № 1664-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1664-18#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)

добровільного об'єднання¹. Проте, не всі громади воліли об'єднуватися, тому фактично процес затягнувся у часі і як наслідок Кабінет Міністрів України 12 червня 2020 р. затвердив адміністративні центри та плани територій 1469 об'єднаних територіальних громад у 24 областях України та АР Крим² з фактичним дотриманням усіх вимог та принципів об'єднань, але окремі офіційно затверджені перспективні плани виявились такими, що не відповідають попередньо підготовленим і заздалегідь узгодженим із громадами. Такий крок тодішнього уряду спричинили проблеми із утворенням нових територіальних-одиниць, адже їх керівники впродовж кількох років не могли погодити і сформулювати нові громади. Юридично це став останній етап в реалізації реформи у вигляді об'єднання територіальних одиниць.

Загалом, ми оглянули чималу законодавчу базу даної реформи, проте хочемо акцентувати увагу на ході об'єднання територіальних громад.

На першому етапі відбувалось висування ініціативи та направлення пропозицій суміжним радам. Згідно з ч. 1 ст. 5 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р.³ Ініціаторами добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст можуть бути:

- сільський, селищний, міський голова;
- не менш як третина депутатів від загального складу сільської, селищної, міської ради;
- члени територіальної громади в порядку місцевої ініціативи;

¹ Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05 лютого 2015 року № 157-VIII. Дата оновлення: 14.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення 14.09.2024 р.)

² Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Донецької області : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 14.01.2024 р.)

³ Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05 лютого 2015 року № 157-VIII. Дата оновлення: 14.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення 14.09.2024 р.)

- органи самоорганізації населення відповідної території (за умови представлення ними інтересів не менш як третини членів відповідної територіальної громади).

Згідно з ч. 2 ст. 5 того ж самого Закону пропозиція щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад повинна, зокрема, містити:

- перелік територіальних громад, що об'єднуються, із зазначенням відповідних населених пунктів;
- визначення адміністративного центру об'єднаної територіальної громади та її найменування.

Після цього згідно з ч. 3 ст. 5 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» сільський, селищний, міський голова забезпечує вивчення пропозиції щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад та її громадське обговорення, яке проводиться протягом 30 днів з дня надходження такої пропозиції. Після завершення громадського обговорення пропозиція подається до відповідної ради на наступну сесію для прийняття рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад та делегування представника (представників) до спільної робочої групи¹. Слід зазначити, що утворення спільної робочої групи і є початком процедури даного процесу (її утворює очільник ради, котра ініціювала об'єднання). Задля громадського обговорення відповідна рада затверджує Порядок проведення громадського обговорення з питань, що передбачені Законом. Опісля закінчення обговорення пропозиція направляється до ради із розглядом на наступну сесію для прийняття відповідного рішення. Згідно з ч. 1 ст. 6 вищенаведеного Закону сільський, селищний, міський голова після прийняття відповідною радою рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад надсилає пропозицію про таке об'єднання сільському, селищному, міському голові суміжної територіальної громади.

¹ Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05 лютого 2015 року № 157-VIII. Дата оновлення: 14.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення 14.09.2024 р.)

Другим етапом виступає розгляд пропозиції про об'єднання, а саме сільський, селищний, міський голова адміністративно-територіальної одиниці, яка отримала пропозицію про об'єднання повинен забезпечити її вивчення та організувати громадське обговорення. Після нього пропозиція подається до відповідної ради, яка приймає рішення щодо об'єднання та делегування представників до спільної робочої групи, котра формується з однакової кількості членів тої чи іншої одиниці. Окремо треба сказати, що у разі прийняття позитивного рішення очільник ради, котрий ініціював об'єднання, інформує відповідно обласну раду, облдержадміністрацію, Верховну Раду Автономної Республіки Крим, Раду міністрів Автономної Республіки Крим про початок даного процесу.

Наступним етапом процесу злиття одиниць є підготовка, обговорення та схвалення проєкту рішення від кожної рад готує за рішенням усіх рад робоча група. Дане рішення підлягає обговоренню громадськістю, яке забезпечує відповідний голова ради протягом 60 днів. Опісля цього відбувається внесення про схвалення проєкту рішення на розгляд сільської, селищної, міської ради, котра у свою чергу повинна розглянути протягом 30 днів з дня внесення.

На четвертому етапі відбувається правова експертиза проєкту та прийняття рішення про об'єднання. Після рішення місцевої ради про об'єднання повинна надати у п'ятиденний термін до облдержадміністрації, Раді міністрів Автономної Республіки Крим даний проєкт та висновки, які повинні відповідати чинному законодавству. У свою чергу обласна виконавча влада протягом 10 днів з дня подання проєкту готує висновок, який затверджується постановою або розпорядженням (в залежності який саме орган його готує чи обласна адміністрація чи Рада міністрів). Відповідні місцеві ради, якщо все відповідає чинному законодавству, приймають рішення про добровільне об'єднання територіальних громад або ж про проведення місцевого референдуму з даного питання. Треба сказати, що у разі невідповідності до Законів України та Конституції, обласна державна

адміністрація чи Рада міністрів АР Крим, повертає проєкт на доопрацювання).

Останнім кроком даного процесу є призначення виборів на новоствореній територіальній громаді. Місцевий очільник ради повинен звернутись до вищестоящого виконавчого органу влади з пропозицією звернутися до Центральної виборчої комісії для прийняття нею рішення про призначення виборів голови та депутатів відповідної ради у встановленому законом порядку. У свою чергу обласна державна адміністрація чи Рада міністрів Автономної Республіки Крим повинна протягом 10 робочих днів з дня отримання рішення щодо об'єднання звернутись до Центральної виборчої комісії із пропозицією проведення виборів депутатів та голови відповідної ради.

Згідно з ч. 1 ст. 8 Закону про добровільне об'єднання об'єднана територіальна громада вважається утвореною з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад, або з моменту набрання чинності рішенням про підтримку добровільного об'єднання територіальних громад на місцевому референдумі та за умови відповідності таких рішень висновку, передбаченому ч. 4 ст. 7 цього Закону¹.

Таким чином, можна дійти висновку, що владою було розроблено значну законодавчу базу щодо проведення реформи децентралізації в період 2014-2021 рр. Окремо, слід відзначити, механізми і шляхи об'єднання адміністративно-територіальних одиниць, які стали більш зрозумілими і досконалими (приміром, було регламентовано шляхи об'єднання громад, затверджено етапи утворення нової адміністративно-територіальної одиниці тощо). Проте хочемо загострити увагу, що попри значну законодавчу базу, велика кількість рад не змогла утворити нові громади через проблеми та перепони, які розглянемо у наступному розділі. Саме довгий процес

¹ Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05 лютого 2015 року № 157-VIII. Дата оновлення: 14.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення 14.09.2024 р.)

утворення або ж пасивної роботи з боку багатьох адміністративно-територіальних одиниць призвело до Розпорядження¹, котре це зробило в обов'язковому порядку, тобто утворивши громади згідно з перспективними планами регіонів. Слід сказати, що чинне законодавство постійно розширюється через потреби і вимоги часу.

Зауважимо, що поняття «децентралізація» має чимало визначень, які здебільшого стосуються перерозподілу функцій між органами влади. Також це поняття має не тільки адміністративну, але й фінансову, ринкову сторони, що є взаємопов'язаними. Зазначимо, що не існує єдиного підходу децентралізації влади на даний момент, проте сформувалося три шляхи реалізації, а саме: континентальний, англо-саксонській та змішаний. Тож, адміністративна реформа, що розпочалась в 2014 р. мала на меті покращити територіальну організацію влади в державі. Реформа мала як історичні передумови з часів Київської Русі, Козаччини та Української Народної Республіки, так і складну економічну, суспільно-політичну ситуацію в державі, що склалась опісля вигнання четвертого Президента України – Віктора Януковича. Попри російську збройну агресію, розкол в українському суспільстві та політичні перепони, влада, на чолі з Петром Порошенком, розпочала старт реформи, а завершилась за часів правління Володимира Зеленського.

¹ Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Донецької області : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 13.09.2024 р.)

РОЗДІЛ 2. Реалізація адміністративної реформи в міських громадах Краматорського району

2.1. Структура та характеристика міських громад Краматорського району.

Зауважимо, що міські територіальні громади Краматорського району (див. додаток А), котрі розглянуто в дипломному проєкті, це колишні міста обласного підпорядкування. Тобто це населені пункти, котрі були не у віданні районної ради, а підпорядковувались безпосередньо облдержадміністрації і мали ширші повноваження в бюджетній та адміністративній складовій (до прикладу, до міських бюджетів надходило 75% податку на дохід фізичних осіб до змін в податковому кодексі в 2014 р.)¹. Згідно з чинним законодавством на 2014 р., котре ще діяло за часів Української РСР, такий статус отримували адміністративно-територіальні одиниці, що мали розвинену економічну промисловість, культуру, працюючи комунальні підприємства та значний житловий фонд. Також на надання статусу впливала і чисельність, зазвичай, мала бути вища за 50 тис. осіб, проте, якщо населений пункт мав важливе промислове, економічне та культурне значення і подальші перспективи, то здобуття обласного підпорядкування, можливе, якщо мешканців менше 50 тис. осіб².

На нашу думку, децентралізаційні течії в Краматорському районі та загалом на Донеччині мали певні складнощі, враховуючи перебування в окупації, близькість до лінії фронту у 2014 р. та пошкодження об'єктів інфраструктури. Як наслідок – це обмеження матеріальної бази органів місцевого самоврядування (особливо в містах Краматорськ та Слов'янськ,

¹ Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 червня 2014 року №591-2014-р. Дата оновлення: 22.09.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 25.10.2024 р.)

² Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 12 березня 1981 року №1654-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1654-10/ed19810312#Text> (дата звернення 25.10.2024 р.)

котрі постраждали внаслідок бойових дій)¹. Окрім цього, важливим наслідком цих подій стала міграція мешканців як в межах регіону, так і по території України. Треба зауважити, що на процеси адміністративної реформи вплинуло розташування промислових потужностей, сформовано за радянських часів і як наслідок – утворено складну систему адміністративно-територіального устрою регіону².

У фокусі дослідження є п'ять міських територіальних громад, котрі мали різні стратегії утворення ОТГ. До прикладу, Дружківка, Костянтинівка та Слов'янськ, які спробували утворити громади, але мали суспільно-політичні проблеми, тому в обов'язковому порядку Кабінет Міністрів утворив територіальні громади в 2020 р.; Краматорськ, котрий утворив громаду у 2015 р., проте згідно з рішенням суду визнано не чинним об'єднання (через перебування с. Дмитрівки у складі Слов'янського району); Лиман – місто, що утворило громаду до 2020 р. і отримало декотрі субвенції і дотації, набуло повноважень міських територіальних громад³. На нашу думку, треба охарактеризувати населені пункти.

Дружківка – це місто, що знаходиться на півночі Донецької області, входить до Краматорської агломерації. До реформи населений пункт був містом обласного підпорядкування (надано статус міста 1938 р., а в 1940 р. віднесено до обласного підпорядкування⁴) на чолі з Дружківською міською радою до якої входили: Олексієво-Дружківська та Райська селищні ради. Населення міста станом на 1 червня 2017 р. склало близько 67 772 осіб⁵. Треба сказати, що місто було промислово розвинутим у багатьох галузях. У ньому працювало понад 500 підприємств малого та середнього бізнесу та 10

¹ Водотика Т. С. Слов'янськ, окупація 2014 // Енциклопедія історії України: Додатковий том. Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2021. 773 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=slov%27jansk_okupatsija_2014 (дата звернення: 25.11.2024 р.)

² Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. / Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін; за наук. ред. Я. А. Жаліло. Київ : НІСД, 2019. С. 164.

³ Децентралізаційні течії в Донецькій області. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8084> (дата звернення 25.10.2024 р.)

⁴ Відомості Верховної Ради СРСР. 1940. № 10 (73). 29 березня. С. 4.

⁵ Сидорин С. Население Дружковки составляет 67722 человека // Дружковка на ладонях +. URL: <https://dnl.dn.ua/news/oficialno/naselenie-druzhkovki-sostavlyayet-67722-cheloveka> (дата звернення 25.10.2024 р.)

великих. Визначну роль в економіці міста відігравали машинобудівна і гірничодобувна галузі, оскільки до території міста прилягали багаті землі на запаси вогнетривкої глини, що користувалися великою популярністю як на території України, так і закордоном¹.

Костянтинівка – це місто, яке розташовувалось також в Краматорській агломерації, однак була центром Костянтинівського району, маючи обласне підпорядкування². До відання Костянтинівській міській раді належав один населений пункт – однойменне місто. Населення міста, станом на 1 січня 2020 р., складало близько 69 817 осіб³. Населений пункт мав значну скляну, хімічну, металургійну та машинобудівну промисловість, однак на відміну від сусідніх населених пунктів, за період незалежності України втратила промисловий потенціал⁴.

Слов'янськ – це місто на півночі Донеччини, яке має значну історію з XVI століття, котре напередодні реформи підпорядковувалось області і було центром однойменного району (ліквідували та приєднали до новоутвореного Краматорського) і мало чисельність населення близько 113 тис. осіб в 2017 р.⁵. На чолі міста стояла Слов'янська міська рада, до котрої підпорядковувалась Святогірська міська, а також місто Миколаївка⁶. Слов'янськ був одним найбільш промисловим населеним пунктом півночі Донеччини, маючи значну кількість підприємств, котрі спеціалізувались на машинобудуванні, енергетичній галузі та легкій промисловості. Слід

¹ Сидоренко В. І. Дружківка // Енциклопедія Сучасної України / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. URL: <https://esu.com.ua/article-21924> (дата звернення 25.10.2024 р.)

² Гросов О. Я., Грузіна Л. В. Костянтинівка // Енциклопедія Сучасної України / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL : <https://esu.com.ua/article-6017> (дата звернення 29.10.2024 р.)

³ Чисельність населення (за оцінкою) по містах та районах на 1 січня 2020 року. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Донецькій області. URL: [https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-\(-za-otsinkoyu\)-po-mistakh-ta-rayonakh/](https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-(-za-otsinkoyu)-po-mistakh-ta-rayonakh/) (дата звернення 28.10.2024 р.)

⁴ Широцин С. Скляна столиця СРСР: як перспективна Костянтинівка стала нагадувати руїни після атомного вибуху. URL: <https://zaborona.com/yak-perspektyvna-kostyantinivka-stala-nagaduvaty-ruyny-pislya-atomnogo-vybuhu/> (дата звернення 28.10.2024 р.)

⁵ Архипова С.І. Слов'янськ, місто Донецької обл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Sloviansk_mst (дата звернення 30.10.2024 р.)

⁶ Про внесення змін до Перспективного плану формування територій громад Донецької області : Розпорядження Голови Донецької облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 14 липня 2016 року №588.

відзначити, що місто було рекреаційним пунктом Донецької області (звісно не такий розвинений в цьому плані, як Лиман), однак мав усі перспективи в реорганізації «Слов'янського курорту»¹.

На окрему увагу заслуговує Краматорськ, що знаходиться на півночі Краматорського району та утворює однойменну агломерацію із сусідніми містами. З 2014 року є тимчасовим центром Донецької області, оскільки після окупації Донецька, релокувалася обласна державна адміністрація та обласна військово-цивільна адміністрація. До реформи населений пункт був містом обласного підпорядкування на чолі з Краматорською міською радою до котрої входили наступні ради: Біленська, Красноторська, Шабельківська та Ясногірська селищні². Від 2020 р. став центром однойменного Краматорського району³. Населення міста, станом на 01 липня 2017 р., складало 189,01 тис. осіб⁴. Краматорськ мав досить потужну важку промисловість і був центром машинобудування, металургії, транспортної та енергетичної галузі⁵.

Лиман – це місто, що знаходиться на півночі Донецької області (до 2016 р. мав назву Красний Лиман, котра підпала під декомунізацію⁶). До реформи населений пункт був містом обласного підпорядкування на чолі з Лиманською міською радою та районним центром однойменного району, котрий було ліквідовано і віднесено до Краматорського району Постановою

¹ Вовк І., Грибанова В. Славянський курорт // Телегид. Спеціальний випуск. Весь Донбасс. Маршрути виходного дня. 50 лучших мест для семейного отдыха. Донецк, май 2010. № 1. С. 20.

² Коцаренко В. Ф. Краматорськ // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL : <https://esu.com.ua/article-2749> (дата звернення 31.10.2024 р.)

³ Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року №807-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення 27.10.2024 р.)

⁴ Інвестиційний паспорт «Краматорськ 2018» : розробка виконавчого комітету Краматорської міської ради. URL:

<https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/invest/passport/%20%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%20%D0%BC.%20%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%20ua.pdf> (дата звернення 31.10.2024 р.)

⁵ Бажан О. Г., Грузін Д. В. Краматорськ // Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон - Кю / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во "Наукова думка", 2008. 568 с.: іл.. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Kramatorsk> (дата звернення: 25.11.2024 р.)

⁶ Нові/старі назви на мапі Донеччини: м. Лиман. Офіційний веб-сайт Донецького обласного краєзнавчого музею. URL: <https://muzey-dokm.pp.ua/novi-stari-nazvy-na-mapi-donechchyny-m-lyman.html> (дата звернення 30.10.2024 р.)

Верховної Ради¹. Населення міста, згідно з даними Головного управління статистики в Донецькій області, становило 23 019 осіб станом на 1 листопада 2015 р.². Лиман відрізнявся, з-поміж інших розглянутих міст, в економічній сфері, оскільки був значним рекреаційним містом Донеччини, розташовуючись поблизу Національного природного парку «Святі Гори»³. Попри розташування в рекреаційній зоні, населений пункт був залізничним вузлом та мав, здебільшого, харчову промисловість.

Отже, можна дійти висновків, що міські територіальні громади були містами, що підпорядковувалися обласній державній адміністрації і мали складний адміністративно-територіальний устрій. До прикладу, Краматорськ та Дружківка, до складу яких входили ще селищні ради і здебільшого були залежні від міських. Треба зауважити, що Краматорський район та загалом Донецька область постраждали від бойових дій, окупації населених пунктів, руйнуванням інфраструктури і мали певні труднощі у впровадженні реформи. Розглянуті населені пункти в цьому підрозділі були значними промисловими центрами, проте, і відрізнялись один від одного, маючи різні спеціалізації. До прикладу, Костянтинівка – важливий залізничний вузол; Дружківка спеціалізувалася на гірничодобувній і машинобудівній промисловостях; Краматорськ виробляв важке машинобудування, металургію тощо; Слов'янськ – енергетична галузь, легка промисловість та рекреаційна галузь; Лиман – місто, що було важливим залізничним вузлом півночі Донецької області, проте здебільшого спеціалізувалась на рекреації та туризмі, оскільки розташовано поблизу національно-природного парку «Святі гори». Тож, охарактеризувавши громади, можна ствердити, що дані населені пункти були перспективними в успішній реалізації адміністративної реформи в 2014-2021

¹ Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року №807-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення 29.10.2024 р.)

² Чисельність населення (за оцінкою) на 1 листопада 2015 року. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики в Донецькій області. URL: [https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naseleńnia-ta-mihratsiia/chyselnist-naseleńnya-\(-za-otsinkoyu-\)-po-mistakh-ta-rayonakh/20151101/](https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naseleння-ta-mihratsiia/chyselnist-naseleńnya-(-za-otsinkoyu-)-po-mistakh-ta-rayonakh/20151101/) (дата звернення 29.10.2024 р.)

³ Орлик С. Національний природний парк «Святі гори». URL: <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyky/natsionalnyy-prirodnyy-park-sviati-hory/> (дата звернення 29.10.2024 р.)

рр., оскільки мали кращу соціально-економічну ситуацію, порівняно з іншими селами, селищами і містами Донецької області.

2.2. Зміни у територіальному устрої міських громад Краматорського району.

Утворення Дружківської об'єднаної територіальної громади відбувалось досить повільно у порівнянні з іншими населеними пунктами України. У ході набуття чинності значної законодавчої бази, тодішня місцева влада на чолі з В. С. Гнатенко мала на меті об'єднати навколо міста значну територію півночі Костянтинівського району, які були віддалені від міста.

Початковим етапом стало прийняття рішення Дружківської міської ради «Про затвердження Порядку проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання громад» від 29 липня 2015 р., де було прописано механізми задля забезпечення обговорень¹. Майже через рік рада вирішила надати згоду на добровільне об'єднання з наступними населеними пунктами: селища міського типу Олексієво-Дружківка Олексієво-Дружківської селищної ради, селищ міського типу Райське, Новогригорівка, Новомиколаївка, селища Старорайське, села Красний Кут Райської селищної ради, села Миколайпіль Миколайпільської сільської ради, сіл Торське, Торецьке, Петрівка, Райське, Новопавлівка, Павлівка, селища Приют Торської сільської ради, села Софіївка Новоартемівської сільської ради, села Білокузьминівка Білокузьминівської сільської ради, сіл Кіндратівка, Куртівка, Осикове Кіндратівської сільської ради в Дружківську територіальну громаду з центром у місті Дружківка. У той час міський голова В. С. Гнатенко, згідно з чинного законодавства, повинен звернутися до Олексієво-Дружківської, Райської селищних рад, Миколайпільської, Торської, Новоартемівської, Білокузьминівської, Кіндратівської сільських рад з пропозицією про добровільне об'єднання територіальних громад².

¹ Про затвердження Порядку проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання громад: Рішення Дружківської міської ради від 29 липня 2015 року №6/58-7. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/401:pro-zatverdzhennya-poryadku-provedennya-gromadskikh-obgovoren-z-pitan-dobrovilnogo-ob-ednannya-teritorialnikh-gromad> (дата звернення 25.10.2024 р.)

² Про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад : Рішення Дружківської міської ради від 15 липня 2016 року. №7/12-10. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/3710:pro-nadannya-zgodi-na-dobrovilne-ob-ednannya-teritorialnikh-gromad20072016> (дата звернення 26.10.2024 р.)

Треба сказати, що не всі ради, до яких були надіслані пропозиції про об'єднання однозначно ставились до такого рішення. Навіть ті, хто був увесь час у підпорядкуванні Дружківській міській раді часто вагались щодо схвалення того чи іншого рішення. Приміром, у Райській та Олексієво-Дружківській селищних радах були виступи мешканців щодо утворення окремої територіальної громади, однак підтримки з боку всього населення не здобули. Згодом, до міської ради було надіслано лист лише Райського селищного голови В. В. Левчинського від 27 липня 2018 р. №114, у якій надавалась згода на добровільне об'єднання. Розглянувши проект рішення міської ради про добровільне приєднання територіальної громади Райської селищної ради Донецької області до територіальної громади міста Дружківка Донецької області, міська рада вирішила наступне: схвалити проект рішення міської ради про добровільне приєднання територіальної громади Райської селищної ради Донецької області (селища міського типу Райське, Новогригорівка, Новомиколаївка, селища Старорайське, села Красний Кут) до територіальної громади міста Дружківка Донецької області¹. До цього і доєдналась Олексієво-Дружківська, Новоартемівська і Миколайпільська ради. Активно хотіли приєднатись мешканці села Софіївка Новоартемівської сільської ради, оскільки Дружківка була найбільш ближчою з усіх міст та мала гарне транспортне сполучення. Між двома радами було підписано Меморандум про співпрацю, який надавав гарантії селу на не закриття освітніх закладів, встановлення вуличного освітлення та вирішення проблеми водопостачання².

¹ Про схвалення проекту рішення міської ради про добровільне приєднання територіальної громади Райської селищної ради Донецької області до територіальної громади міста Дружківка Донецької області : Рішення Дружківської міської ради від 29 вересня 2018 року №7/48-39. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/6525:pro-skhvalennya-proektu-rishennya-miskoji-radi-pro-dobrovolne-priednannya-teritorialnoji-gromadi-rajskoji-selishchnoji-radi-donetskoji-oblasti-do-teritorialnoji-gromadi-mista-druzhkivka-donetskoji-oblasti> (дата звернення 26.10.2024 р.)

² Про розгляд клопотання Софіївської сільської ради : Рішення Дружківської міської ради від 08 серпня 2018 року №7/46-8. URL: <https://druisp.gov.ua/images/documents/rada/%D0%A1%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D1%8C10001.PDF> (дата звернення 26.10.2024 р.)

Масштабні обговорення і баталії відбулись у селі Кіндратівка Кіндратівської сільської ради, котра довгий час перебувала у підпорядкуванні адміністрації Костянтинівського району. Приєднання цього села мала на меті об'єднання Дружківки з Олексієво-Дружківкою, оскільки між двома населеними пунктами не було географічних меж, як наслідок – Кіндратівка стала в пріоритеті на входження до складу новоствореної громади. Неодноразово відбувались громадські обговорення, де вкотре мешканці громади виступали проти приєднання до сусіднього міста (оскільки село мало багато землі сільськогосподарського призначення). Громада Кіндратівки активно супротивилась, у той час, коли Дружківська влада на чолі з В. С. Гнатенко неодноразово приїжджала і наполягала на об'єднанні. Сільська громада навіть запропонувала Олексієво-Дружківці та іншим селам об'єднатися без Дружківки, однак друга під тиском посадових осіб залишилась із містом. Весь цей час процес не просувався. І. Бучук, секретар Дружківської міської ради, зазначала, що в грудні 2017 р. представників Кіндратівки привезли на екскурсію до Дружківки, щоб познайомити з інфраструктурою міста, установами з надання послуг населенню, медичними закладами та іншими об'єктами, користуватися якими селяни зможуть після об'єднання в громаду. Поки в селі розмірковували, з ким йти на об'єднання, Дружківка чекала їхнього рішення, щоб заново розпочати процедуру створення ОТГ. І. Бучук говорила, що «хоча Дружківська громада поки що не створена, ми вже проводимо спільні заходи. Для школярів забезпечили медичне обстеження, підписані договори на вивіз сміття, цю послугу надає Дружківське комунальне підприємство, встановили в селі контейнери для збору сміття. При цьому документально об'єднання не оформлене»¹.

У 2019 р. чинного міського голову В. Гнатенка обрали народним депутатом до Верховної Ради України від одномандатного виборчого округу

¹ Децентралізаційні течії в Донецькій області. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8084> (дата звернення 25.10.2024 р.)

№49¹. Виконувачем обов'язків стала тодішній секретар ради – І. Бучук, котра також не завершила процедуру створення ОТГ, як і її наступник – новообраний секретар В. Григоренко².

Тільки з вищезгаданим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р.³ було утворено Дружківські міську територіальну громаду в обов'язковому порядку. До новоутвореної адміністративно-територіальної одиниці увійшли наступні населені пункти: місто Дружківка - адміністративний центр, села Дружківське, Кіндратівка, Красний Кут, Куртівка, Миколайпіль, Новопавлівка, Осикове, Павлівка, Петрівка, Приют, Райське, Софіївка, Старорайське, Торецьке, Торське; селища міського типу Новогригорівка, Новомиколаївка, Олексієво-Дружківка та Райське. Як ми бачимо з вище наведеного немає села Білокузьминівки, на яку також претендувала тодішня місцева влада. Слід додати, що згідно з прийнятою Постановою Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів»⁴ місто Дружківка, як і Костянтинівка, Краматорськ, Слов'янськ та Лиман увійшли до складу новоутвореного Краматорського району (до якого увійшли ліквідовані цієї ж Постановою Костянтинівський, Слов'янський та Лиманський райони) і позбавились статусу «міста обласного підпорядкування», оскільки усі громади отримали однакові повноваження⁵.

Останнім кроком в утворенні об'єднаної територіальної громади стали вибори, які пройшли 25 жовтня 2020 р.. На виборах переміг проросійський кандидат від Політичної партії «Опозиційна платформа – за життя» В.

¹ Гнатенко Валерій Сергійович. Електронний кабінет громадянина. URL:<https://itd.rada.gov.ua/mps/info/page/21024> (дата звернення 26.10.2024 р.)

² Про обрання секретаря Дружківської міської ради VIII скликання : Рішення Дружківської міської ради від 18 грудня 2020 року № №8/2-15. URL: <https://www.druisp.gov.ua/component/documents/9593:2s15> (дата звернення 26.10.2024 р.)

³ Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Донецької області : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 27.10.2024 р.)

⁴ Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року №№807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення 27.10.2024 р.)

⁵ Там само. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення 27.10.2024 р.)

Григоренко¹. До складу міської ради увійшло 34 депутати від наступних політичних партій: «Опозиційна платформа – за життя», «Опозиційний блок», «Слуга народу», «Голос» та «Європейська солідарність»².

Опісля обрання було затверджено Положення старост Дружківської міської територіальної громади від 16 грудня 2020 року³, у якому було регламентовано права, обов'язки та інші механізми. На території громади утворено 5 округів, а саме:

- Софіївсько-Миколайпільський, до якого входили села Софіївка та Миколайпілья;
- Райський (селища міського типу Райське, Новогригорівка та Новомиколаївка, селище Старорайське, села Красний Кут та Райське)
- Торський (села Торське, Новопавлівка, Павлівка, Петрівка, Торецьке та Приют);
- Олексієво-Дружківський (селище міського типу Олексієво-Дружківка, села Куртівка та Осикове);
- Кіндратівський (село Кіндратівка)⁴.

Слід додати, що усі сільські та селищні ради було реорганізовано згідно з Рішеннями Дружківської міської ради, де було визначено правонаступником міську раду⁵.

¹ Про реєстрацію обраного міським головою м. Дружківки : Постанова Дружківської міської територіальної виборчої комісії Краматорського району Донецької області від 17 листопада 2020 року №52. <https://druisp.gov.ua/vlada-mista/2592-mistsevi-vibori-2020-r> (дата звернення 27.10.2024 р.)

² Про підсумки голосування та результати виборів депутатів Дружківської міської ради Краматорського району Донецької області : Повідомлення Дружківської міської територіальної виборчої комісії Краматорського району Донецької області від 08 листопада 2020 року. URL: <https://druisp.gov.ua/vlada-mista/2592-mistsevi-vibori-2020-r> (дата звернення 27.10.2024 р.)

³ Про затвердження Положення про старост Дружківської територіальної громади : Рішення Дружківської міської ради від 16 грудня 2020 року №8/1-4. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/9571:814> (дата звернення 27.10.2024 р.)

⁴ Про утворення старостинських округів Дружківської міської територіальної громади : Рішення Дружківської міської ради від 05 жовтня 2021 року №8/13-39. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/10961:81339> (дата звернення 27.10.2024 р.)

⁵ Про затвердження передавального акту, складеного комісією з реорганізації Софіївської сільської ради, переліків майна, активів та зобов'язань, які передаються на баланс відповідним комунальним підприємствам, організаціям, установам та структурним підрозділам Дружківської міської ради : Рішення Дружківської міської ради від 02 березня 2021 року №8/6-34. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/9905:pro-zatverdzhennia-peredavalnoho-aktu-skladenoho-komisiiei-z-reorhanizatsii-sofiivskoi-silskoi-rady-perelikiv-maina-aktiviv-ta-zoboviazan-iaki-peredaiutsia-na-balans-vidpovidnym-komunalnym-pidpriemstvam-orhanizatsiiam-ustanovam-ta-strukturnym-pidrozdila> (дата звернення 28.10.2024 р.)

Треба зазначити, що після набуття повноважень, як відзначив депутат Дружківської міської ради Павло Островський, відбулось політичне протистояння між «Опозиційною платформою – за життя», котра мала монобільшість (а саме 18 мандатів) та іншими «опозиційними» партіями, які мали менше представників (а саме 16 мандатів). Слід відзначити позитивний фактор – збільшення кількості опозиційних депутатів, котрі не підтримували політику та діяльність міського голови і виконкому. Приміром, якщо в 2010 р. ця цифра сягала лише 2%, то в 2020 р. виросла до 47%¹. Це пов'язано з тим, що більшість населення стало політично грамотним і не підтримувало колишніх «регіоналів» (а саме вони увійшли до складу «ОПЗЖ» і були залежні від позиції міського голови та чинного, на той час, народного депутата). Однак, тут вистежується, негативний наслідок – влада не могла вирішити нагальні проблеми, оскільки не відбувались тривалий час сесії міської ради через відсутність кворуму. Тобто для Дружківської громади відбувся, як на нашу думку, один з найгірших сценаріїв – боротьба за кворум і владу між депутатами. До речі, внаслідок бездіяльності ради, Президент України міг запровадити військово-цивільну адміністрацію і передати їй повноваження в керівництві містом (яскравим прикладом на той час, слугував Слов'янськ (його ми розглянемо пізніше). Деякі депутати, що були опозиційними, добивалися впровадження цієї адміністрації².

Окремо треба відзначити, що в місті Дружківка у 2019 році, міська рада прийняла статут територіальної громади³, котрий надавав загальні відомості про адміністративно-територіальну одиницю та регламентував діяльність органів міського самоврядування (до прикладу, діяльність ради, виконкому, посадових осіб, міських виборів, референдуму чи інших видів демократії),

¹ Лагер О. «Ми не хочемо бути кнопками для голосування». Інтерв'ю з депутатом і активістом з Дружківки. URL: <https://freeradio.com.ua/my-ne-khochemo-buty-knopkami-dlia-holosuvannia-interv-iu-z-deputatom-ta-aktyvistom-z-druzhkivky/> (дата звернення 27.10.2024 р.)

² Там само. URL: <https://freeradio.com.ua/my-ne-khochemo-buty-knopkami-dlia-holosuvannia-interv-iu-z-deputatom-ta-aktyvistom-z-druzhkivky/> (дата звернення 27.10.2024 р.)

³ Про затвердження Статуту територіальної громади міста Дружківки : Рішення Дружківської міської ради від 27 лютого 2019 року №7/55-16. URL: <https://druisp.gov.ua/images/statut/statuttrg19.pdf> (дата звернення 28.10.2024 р.)

комунального майна, підприємств та їх фінансової забезпеченості, органів самоорганізації населення, стратегію та основні напрямки розвитку міста тощо. На нашу думку, статут територіальної громади – це важливий документ, який характеризує основи життєдіяльності громади, тобто можна його назвати «основний документ» адміністративно-територіальної одиниці, звісно після Конституції України.

Тож, Дружківська міська територіальна громада пройшла складний шлях адміністративних перетворень із супротивом з боку мешканців певних населених пунктів, оскільки певні жителі виступали проти об'єднання з Дружківкою. Треба зазначити, що територія громади збільшилась до 289,3 км²(див. додаток Б), а чисельність населення за різними даними становило від 68 до 74 тис. осіб¹.

Зовсім інша ситуація була сусідній Костянтинівці, де був повільний стан об'єднання громади, однак, як і Дружківську, утворили в 2020 р.. У місті розпочалась реформа по-типовому сценарію, а саме із затвердженням міською радою Порядку проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання територіальних громад². Слід відзначити, що до Костянтинівки досить швидко, у порівнянні з Дружківкою, надійшли пропозиції Тарасівського, Іллічівського, Віролюбівського, Катеринівського та Новоуполтавського сільських голів щодо можливого об'єднання і це можна пояснити тим, що ці населені пункти були у підпорядкуванні Костянтинівського району і місто вже давно було для них районним центром, де можна було отримати ряд медичних, соціальних, освітніх чи інших послуг. Тобто, для сіл, місто було в пріоритеті до об'єднання, проте міська рада вирішила дане питання винести до громадського обговорення у 2016 р. На нашу думку, це можна пояснити тим, що на той час згідно чинного

¹ Дружківська територіальна громада. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada/3719> (дата звернення 28.10.2024 р.)

² Про затвердження Порядку проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання територіальних громад : Рішення Костянтинівської міської ради від 29 липня 2015 року №6/59-1053. URL: <https://konstrada.gov.ua/component/documents/784:pro-zatverdzhennya-poryadku-provedennya-gromadskikh-obgovoren-z-pitan-dobrovolnogo-ob-ednannya-teritorialnikh-gromad> (дата звернення 28.10.2024 р.)

законодавства, в новоутворених одиницях мали проводити місцеві вибори (слід відзначити, що місцеві вибори в останній раз пройшли у 2015 р., тож новообраний голова та депутати не хотіли переобиратися ще раз)¹.

В 2016 р. міська рада, як і вирішила, провела громадські обговорення і вирішила надати згоду на об'єднання територіальних громад сіл Віролюбівка, Попасне, Клинове, селища Безім'яне Віролюбівської сільської ради; сіл Іванопілля, Диліївка, Олександро-Шультине, Біла Гора, Неліпівка Іванопільської сільської ради; селищ Новодмитрівка, Стінки, Червоне, Молочарка, села Іжевка Новодмитрівської сільської ради у Костянтинівську об'єднану територіальну громаду з адміністративним центром у місті Костянтинівці². Як ми можемо побачити, то серед цих населених пунктів не було Тарасівської, Іллічівської, Катеринославської та Новополтавської сільських рад, можливо через те, що для міста були пріоритетні вищезазначені населені пункти, аніж ці. Слід сказати, що громаду не було утворено через те, що влада хотіла більше залучити до новоствореної громади більше населених пунктів. Зауважимо, що в результаті громадських обговорень, котре провели 19 грудня 2017 р., міська рада дійшла до рішення надати згоду на добровільне об'єднання територіальних громад сіл Маркове, Майське, Новомаркове, Федорівка Марківської сільської ради; сіл Віролюбівка, Попасне, Клинове, селища Безім'яне Віролюбівської сільської ради; сіл Миколаївка, Подільське Миколаївської сільської ради; селищ Новодмитрівка, Молочарка, Стінки, Червоне, села Іжевка Новодмитрівської сільської ради; сіл Предтечине, Ступочки Предтечинської сільської ради; Іванопілля, Олександро-Шультине, Неліпівка, Біла Гора Іванопільської сільської ради; села Білокузьминівка Білокузьминівської сільської ради; сіл Кіндратівка, Куртівка, Осікове Кіндратівської сільської ради; Олексієво-

¹ Про добровільне об'єднання територіальних громад з адміністративним центром у м. Костянтинівка : Рішення Костянтинівської міської ради від 21 жовтня 2015 року №6/61-1085. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)

² Про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад : Рішення Костянтинівської міської ради від 22 вересня 2016 року №6/69-1262. URL: <https://konstrada.gov.ua/component/documents/1206:1262> (дата звернення 28.10.2024 р.)

Дружківської селищної ради (м. Дружківка) в Костянтинівську об'єднану територіальну громаду з адміністративним центром у м. Костянтинівці. Також треба відзначити, що рада доручила міському голові С. Д. Давидову звернутися до Марківської, Віролюбівської, Миколаївської, Новодмитрівської, Предтечинської, Івано-Пільської, Білокузьминівської, Кіндратівської сільських рад та Олексієво-Дружківської селищної ради (м. Дружківка) з пропозицією про добровільне об'єднання територіальних громад¹.

З вище наведеного ми можемо побачити, що міська рада претендувала і на Олексієво-Дружківку, що на той час була у підпорядкуванні Дружківській міській раді, оскільки Костянтинівка не мала природних меж з Кіндратівкою, котра хотіла увійти не до Дружківки, а до Костянтинівки. Тож, Олексієво-Дружківка, за думкою Костянтинівської міської ради, мала увійти до Костянтинівки. Тобто виникла така ситуація, що два міста хотіли, аби ці населені пункти увійшли до новоутворених громад своїх міст і процес утворення як у Дружківці, так і в Костянтинівці, затягнувся і був вирішений лише Кабінетом Міністрів України згідно з Розпорядженням, яке утворило Костянтинівську міську територіальну громаду до складу якої увійшли Білокузьминівська, Віролюбівська, Івано-Пільська, Марківська, Миколаївська, Новодмитрівська, Предтеченська сільські ради Костянтинівського району².

Слід відзначити, що було ліквідовано Костянтинівський район, територія котрого увійшла до новоутвореного Краматорського (тобто місто втратило статус районного центру)³.

Останнім кроком в утворенні об'єднаної територіальної громади стали вибори, які пройшли 25 жовтня 2020 року. На виборах переміг проросійський

¹ Про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад : Рішення Костянтинівської міської ради від 25 січня 2018 року №6/82-1509. URL: <https://konstrada.gov.ua/component/documents/2627:6-82-1509> (дата звернення 28.10.2024 р.)

² Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Донецької області : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 27.10.2024 р.)

³ Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року №807-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20/ed20200717#Text> (дата звернення 28.10.2024 р.)

кандидат від Політичної партії «Опозиційна платформа – за життя» О. А. Азаров¹. До складу міської ради увійшло 38 депутатів від наступних політичних партій: «Опозиційна платформа – за життя», «Опозиційний блок», «Слуга народу» та «Наш край»².

Наостанок, міська рада вирішила утворити старостинські округи на території громади та прийняти положення щодо діяльності старост³. Було утворено наступні округи:

- Білокузьминівський (село Білокузьминівка);
- Віролюбівський (села Віролюбівка, Попасне, Клинове та селище Безім'яне);
- Івано-Пільський (села Іванопілля, Олександро-Шульгине, Неліпівка, Диліївка, Біла Гора);
- Марківський (села Маркове, Майське, Новомаркове, Федорівка);
- Новодмитрівський (села Новодмитрівка, Молочарка, Стінки, Червоне, Іжевка);
- Предтеченський (села Предтечине та Ступочки)⁴.

Треба відзначити, що міська рада прийняла і рішення, що стосується реорганізації приєднаних рад. Було визначено, що Костянтинівська міська рада стала правонаступником всього майна, прав та обов'язків, створено комісію з реорганізації та затверджено План заходів з реорганізації⁵.

¹ Про результати голосування з виборів Костянтинівського міського голови : Постанова Костянтинівської міської територіальної виборчої комісії Краматорського району Донецької області від 31 жовтня 2020 року №95. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)

² Про реєстрацію депутатів Костянтинівської міської ради : Постанова Костянтинівської міської територіальної виборчої комісії Краматорського району Донецької області від 11 листопада 2020 року №102. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)

³ Про затвердження Положення про старосту : Рішення Костянтинівської міської ради від 24 грудня 2020 року №7/2-15. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)

⁴ Про утворення старостинських округів : Рішення Костянтинівської міської ради від 24 грудня 2020 року №7/2-14. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)

⁵ Про початок реорганізації Білокузьминівської, Віролюбівської, Івано-Пільської, Марківської, Миколаївської, Новодмитрівської, Предтечинської сільських рад шляхом приєднання до Костянтинівської міської ради : Рішення Костянтинівської міської ради від 24 грудня 2020 року №7/2-17. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)

Слід додати, що міська рада і утворила виконавчий комітет, куди увійшли старости старостинських округів¹.

Тож, в результаті реформи утворилась Костянтинівська міська територіальна громада, до котрої увійшло 8 рад. Чисельність громади на момент її утворення складало 73 979 осіб, а територія близько 467.4 км² ² (див. додаток В). Однак, на відміну від Дружківки, у Костянтинівці не було затверджено статут територіальної громади, що може говорити про відсутність регламентації діяльності органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств, прав і обов'язків громадян, основні принципи народовладдя і тому подібне³.

Утворення Слов'янської громади відбувалось також в період 2015-2020 рр. Слід відзначити, що місто постраждало від військових дій та сепаратистських настроїв з боку місцевої влади⁴.

Треба відзначити, що утворення Слов'янської громади було, на нашу думку, найскладніших з-поміж утворення громад в Краматорському районі. Це можна пояснити тим, що місто потрапило в 2014 р. під окупацію російських військ, сепаратизм з боку тодішнього міського голови – Нелі Штепи⁵ та складним адміністративним устроєм навколо міста, а саме відокремленістю міста Святогірськ від адміністративного центра – Слов'янська, територіями сільських рад⁶.

Місцева влада на чолі з послідовником проросійської політики Н. Штепи - В. Ляхом (котрий переміг на виборах в 2015 р. з лозунгом «буду любить, как Неля»)⁷ мала на меті об'єднати ради, котрі були навколо міста,

¹ Про затвердження персонального складу виконавчого комітету Костянтинівської міської ради : Рішення Костянтинівської міської ради від 30 грудня 2020 року №7/3-21. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)

² Костянтинівська територіальна громада. Офіційний веб-сайти реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/newgromada/3728> (дата звернення: 28.10.2024 р.)

³ Статут Костянтинівської громади. Офіційний веб-сайт Громадської організації «Екологічна та правова безпека громад». URL: <https://www.ealsoc.org/statutecourt> (дата звернення: 28.10.2024 р.)

⁴ Водотика Т. С. Слов'янськ, окупація 2014 р. // Енциклопедія історії України: Додатковий том. Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2021. 773 с.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=slov%27jansk_okupatsija_2014 (дата звернення 30.10.2024 р.)

⁵ Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп... С. 174.

⁶ Там само. С. 168.

⁷ Там само. С. 172.

аби зберегти підпорядкування Святогірська, а саме із Андріївською, Билбасівською, Райгородецькою селищними; Мирненською, Хрестищенською, Маяківською, Долинською сільською та Святогірською міською. Однак, згідно з наявним на той час Перспективним планом, котрий склала Донецька обласна державна адміністрація, Слов'янськ мав об'єднатися з Мирненською, Билбасівською та Андріївською радами¹. Однак, міську владу цей план не влаштовував через певні причини. До прикладу, виникла проблема кордонів між Слов'янською та Райгородською радами через затверджений кордон в 1967 р. Річ у тому, що через певний проміжок часу місто розрослося і розрізало навпіл історично сформовані райони, житловими масивами. Тобто, кордон 1967 року не відповідав дійсності, а Райгородок мав у планах об'єднатися із Маяківською громадою. Інші громади на кшталт Святогірська та Миколаївки також планувати створити власні громади та здобути нові повноваження².

Така ситуація призвела до відправлення листів міської ради до очільника Донецької обласної державної адміністрації, начальника Донецької обласної військово-цивільної адміністрації П. І. Жебрівському³ та тодішньому прем'єр-міністру України В. Б. Гройсману⁴ з метою привернути увагу з боку центральних виконавчих органів влади та вирішити проблему зі зміною перспективного плану. У двох листах було зазначено проблему з Райгородком та висвітлено проблему із селищем Билбасівкою, яке на відміну від селищ Мирне та Андріївка, не було пов'язано зі Слов'янськом в територіальному та інфраструктурному планах. Також було відзначено, що

¹ Про внесення змін до Перспективного плану формування територій громад Донецької області : Розпорядження Голови Донецької облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 14 липня 2016 року №588. URL: <https://dn.gov.ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-perspektivnogo-planu-formuvannya-teritorij-gromad-doneckoyi-oblasti> (дата звернення 30.10.2024 р.)

² Повержук В. Слов'янськ у процесі децентралізації. Хто з ким хоче об'єднуватись. URL: https://www.6262.com.ua/news/2661781/slovansk-u-procesi-decentralizacii-hto-z-kim-hoce-obednuvatis?_gl=1*4bw5vg*_ga*WEQxV1N1VDVMd0xiMjhXVGdWbFB3e3lPUThKelUxbjBock5DNjR3TnkwT29ndk5udUhYa245eUItaWZGMW5iTA.*_ga_5YZ4727MJS*MTcyOTY3MDY0Ny4xLjEuMTcyOTY3MDY0Ny4wLjAuMA (дата звернення 30.10.2024 р.)

³ Лист Слов'янської міської ради до голови Донецької обласної державної адміністрації, керівника Донецької обласної військово-цивільної адміністрації Жебрівському П. І. від 30 травня 2018 року №01.01-12/882. URL: <https://slv.gov.ua/> (дата звернення 30.10.2024 р.)

⁴ Лист Слов'янської міської ради до Прем'єр-міністра України В. Б. Гройсмана від 30 травня 2018 року №01.01-12/881. URL: <https://slv.gov.ua/> (дата звернення 30.10.2024 р.)

приєднання Билбасівки поклало б тягар на місцевий бюджет у розмірі 6%, що за думкою посадових осіб негативно вплинуло б на бюджетну складову. Міський голова просив підтримати формування Слов'янської ОТГ шляхом включення до перспективного плану селищ Андріївка та Мирне через фактичне продовження міста через ці населені пункти, мали єдиний освітній, медичний та працевдатні простори¹.

Однак, вищезазначені листи не вплинули на ситуацію, що призвело до діалогів між Донецькою облдержадміністрацією, Міністерством розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та Слов'янською міською ради. Натомість, місто Святогірськ у цей час встигло утворити громаду та звернутись до центральних виконавчих органів влади щодо проведення місцевих виборів і вийти з підпорядкування Слов'янської міської ради².

На нашу думку, процес створення Слов'янської громади був завмерлим впродовж 2018-2020 рр., який супроводжувався численними діалогами з громадами та центральними виконавчими органами влади. Міська влада знову зробила спробу створити громаду, зробивши проєкт рішення ради до Святогірської міської, Андріївської, Билбасівської, Райгородецької селищних та Мирненської, Хрестищенської, Маяківської, Долинської сільських рад. Проте, даний проєкт рішення був знятий з розгляду. Слід відзначити, що ці ради не хотіли увійти до об'єднаної громади міста Слов'янська, а мали думки щодо створення власних громад³. Проте тільки в 2020 р. було запропоновано Порядок громадських обговорень про добровільне

¹ Лист Слов'янської міської ради до голови Донецької обласної державної адміністрації, керівника Донецької обласної військово-цивільної адміністрації Жебрівському П. І. від 30 травня 2018 року №01.01-12/882. URL: <https://slv.gov.ua/> (дата звернення 30.10.2024 р.)

² Повержук В. Слов'янськ у процесі децентралізації. Хто з ким хоче об'єднуватись. URL: https://www.6262.com.ua/news/2661781/slovansk-u-procesi-decentralizacii-hto-z-kim-hoce-obednuvatis?_gl=1*4bw5vg*_ga*WEQxV1N1VDVMd0xiMjhXVGdWbFB3e3lPUThKelUxbjBock5DNjR3TnkwT29ndk5udUhYa245eUItaWZGMW5iTA..*_ga_5YZ4727MJS*MTcyOTY3MDY0Ny4xLjEuMTcyOTY3MDY0Ny4wLjAuMA (дата звернення 30.10.2024 р.)

³ Про звернення Слов'янської міської ради до Святогірської міської ради, Андріївської селищної, Билбасівської селищної, Райгородецької селищної, Мирненської сільської, Хрестищенської сільської, Маяківської сільської та Долинської сільської рад щодо добровільного об'єднання територіальних громад : Проєкт Рішення Слов'янської міської ради від 06 лютого 2020 року №04.02-14/42. URL: <https://slv.gov.ua/> (дата звернення 30.10.2024 р.)

об'єднання. Треба зауважити, що якщо в Дружківці та Костянтинівці даний Порядок було прийнято на початку старту реформування (в 2015 р.), то в Слов'янську прийнято не було, адже даний проєкт рішення був знятий з розгляду. Цей нормативно-правовий документ є регламентацією громадських обговорень щодо добровільного об'єднання без якого не можливо запустити цей процес¹.

Попри те, що не було утворено громаду, місто Слов'янськ стало одним із населених пунктів, які отримали містобудівні повноваження у якості передачі функцій архітектурно-будівничого контролю незначного та середнього класу наслідків (до прикладу, господарські споруди, соціальні заклади чи певні бізнес-споруди). Такі функції дозволили місту впливати на містобудівну ситуацію у вигляді формування пропозицій та реалізації проєктів. Окрім цього, був наявний проєкт статуту громади, що не був таким деталізованим як в Лимані чи Дружківці, проте і не був прийнятим радою².

У 2020 р. міська влада вже не сподівалась утворити громаду за своїм планом, а долучилась до втілення Перспективного плану, котрий запропонувала держава. Згідно з ним, місто мало об'єднатися з Мирним, Билбасівкою та Андріївкою³.

Зрештою, як для цієї групи міст, було типовим завершення децентралізації Розпорядженням Кабінету Міністрів України, згідно з яким було утворено Слов'янську міську територіальну громаду у межах населених пунктів, котрі було зазначено у Перспективному плані⁴.

Одним із завершальних етапів подальшої реорганізації територіальної влади стали місцеві вибори 2020 р. Треба зауважити, що на посаду міського

¹ Про затвердження порядку проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання територіальних громад : Проєкт Рішення Слов'янської міської ради від 11 березня 2020 року №04.02-14/117.

² Слов'янськ став 10 містом Донецької області, що отримало містобудівні повноваження. Офіційний веб-сайт Урядового порталу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/sloviansk-stav-10-mistom-doneckoyi-oblasti-sho-otrimalo-mistobudivni-povnovazhennya> (дата звернення 31.10.2024 р.)

³ Повержук В. Слов'янськ та децентралізація: усе пішло не за планом. URL: <https://www.6262.com.ua/news/2772288/sloviansk-ta-decentralizacia-use-pislo-ne-za-planom> (дата звернення 31.10.2024 р.)

⁴ Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Донецької області : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 27.10.2024 р.)

голови претендувала колишня очільниця Слов'янської міської ради Н. Штепа, котра у 2014 році підтримала окупацію міста. Хоча вона і набрала майже 4,6 тис. голосів, одна не вийшла до другого туру виборів, де вели боротьбу В. Лях та П. Придворов. Зрештою, перший кандидат переміг і став новообраним міським головою¹.

До міської ради увійшло 38 депутатів від наступних політичних партій: «Партія миру та розвитку», «Опозиційний блок», «ОПЗЖ», «Слуга Народу», «Європейська Солідарність» та «Наш край». Слід зауважити, що Н. Штепа хоч і не перемогла на виборах в якості міського голови, однак увійшла до складу ради у якості депутата від «Партії миру і розвитку»².

У 2021 р. відбулась у місті політична криза, оскільки депутати від «ОПЗЖ», «Наш край» та «Партії миру і розвитку» зробили опозиційну коаліцію проти міського голови В. Ляха і становили більшість. Депутати від вище зазначених політичних партій не приходили на сесії ради і як наслідок був відсутній кворум. Через цю проблему не було прийнято бюджет громади на 2021 р., навіть у травні того ж року. Тобто пройшло майже п'ять місяців з того моменту, коли, зазвичай, приймають бюджети громад. Ця ситуація призвела до того, що міська влада не могла забезпечити життєдіяльність комунальних чи інших установ, підприємств, які залежали від бюджету. Слід сказати, що річ не йшла навіть про виплату заробітних плат, не говорячи про інвестиції та втілення соціально-економічних проєктів і подальший розвиток громади. Треба відзначити, що Слов'янськ був єдиним містом в Україні в 2021 р., де не було прийнято даного нормативно-правового рішення, не говорячи про утворення старостинтських округів чи інших рішень, що стосуються децентралізації влади³.

¹ Папіна О. У Слов'янську призначили другий тур виборів міського голови. URL: <https://suspilne.media/donbas/76669-u-slovansku-priznacili-drugij-tur-viboriv-miskogo-golovi/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

² Хаустова Л. Місцеві вибори 2020 у Слов'янську. Склад депутатів міської ради. URL: <https://www.6262.com.ua/news/2928480/miscevi-vibori-2020-u-slovansku-sklad-deputativ-miskoi-radi> (дата звернення 31.10.2024 р.)

³ Степура А. У Слов'янську досі не прийнятий бюджет. URL: <https://suspilne.media/donbas/133235-u-slovansku-dosi-ne-prijnatij-budzet/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

Зрештою, до владнання ситуації втрутилась Донецька обласна державна адміністрація, котра звернулась до Президента України з пропозицією ввести військово-цивільну адміністрацію, яка управляла б адміністративно-територіальною одиницею замість міської ради. 26 травня 2021 р. Президент України Володимир Зеленський підписав Указ, який регламентував утворення військово-цивільної адміністрації в місті Слов'янськ¹. Начальником адміністрації став тодішній голова В. Лях згідно з наказом голови Донецької облдержадміністрації². Внаслідок цього нововведення вдалось вирішити нагальні питання на кшталт затвердження бюджету чи інших проблем.

Таким чином, можна сказати, що шлях утворення Слов'янської об'єднаної громади, на нашу думку, був найтяжчим з-поміж усіх розглянутих громад, оскільки попри перепони з боку інших населених пунктів, розбіжність у поглядах утворення нової територіальної одиниці та бездіяльність міської ради, було утворено громаду та військово-цивільну адміністрацію. Територія громади склала близько 119.0 км² (див. додаток Г), а населення 115 026 осіб³.

Утворення Краматорської об'єднаної громади розпочалось у 2015 р. із зверненням Дмитрівського сільського голови, голів Біленіківської, Шабельківської, Ясногірської селищних рад та секретаря Красноторської селищної ради про пропозицію щодо об'єднання громад з адміністративним центром м. Краматорськ. Розглянувши дані пропозиції, міська рада вирішала добровільно об'єднатись з наступними територіальними громадами: 1. Добровільно об'єднатися В Краматорську територіальну громаду адміністративним центром у місті Краматорськ з територіальними громадами:

¹ Про утворення військово-цивільної адміністрації : Указ Президента України від 26 травня 2021 року №210/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2102021-38985> (дата звернення 31.10.2024 р.)

² Керівник Слов'янської міської ВЦА приступив до обов'язків. Офіційний веб-сайт Донецької обласної державної адміністрації. URL: <https://dn.gov.ua/news/kerivnik-slov'yanskoyi-miskoyi-vca-pristupiv-do-obov'yazkiv> (дата звернення 31.10.2024 р.)

³ Слов'янська територіальна громада. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/newgromada/3753> (дата звернення 31.10.2024 р.)

- смт. Біленьке та с. Василівська Пустош Біленьківської селищної ради;
- смт. Красноторка, смт. Малотаранівка, смт. Комишуваха та с. Привілля Красноторської селищної ради;
- смт. Шабельківка, смт. Олександрівка, смт. Софіївка, смт. Ясна Поляна Шабельківської селищної ради;
- смт. Ясногірка Ясногірської селищної ради;
- с. Дмитрівка Дмитрівської сільської ради Слов'янського району.

Також рада доручила секретарю Краматорської міської ради Воробйовій К. О. звернутися до Донецької обласної державної адміністрації, обласної військово-цивільної адміністрації з поданням про утворення Краматорської територіальної громади з адміністративним центром у місті Краматорськ¹.

Можна побачити, що тодішня місцева рада мала на меті утворити громаду до чергових місцевих виборів 2015 р. і набути усі повноваження об'єднаної громади. Однак це рішення оскаржили в Краматорському міському суді і визнали нормативно-правовий акт щодо добровільного об'єднання не чинним. Тож, створення громади затягнулось до 2020 р. через ускладнення з боку Центрального виборчого комітету. Воно полягало у тому, що згідно з чинним законодавством на той час, об'єднані громади звертались до Центрального виборчого комітету із вимогою призначення місцевих виборів, котрі не призначали через адміністративно-територіальний устрій. До прикладу, місто Краматорськ мав об'єднатись із Дмитрівською сільською радою, котра була у підпорядкуванні Слов'янського району, що було іншою адміністративно-територіальною одиницею. Цей факт ускладнював об'єднання для тих громад, котрі були в різних районах².

¹ Про добровільне об'єднання територіальних громад в Краматорську територіальну громаду з адміністративним центром у місті Краматорськ : Рішення Краматорської міської ради від 22 липня 2015 року №52/VI-177. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

² Нікуліна О. Краматорська громада та місцеві вибори: які зміни чекати жителям. URL: <https://acmc.ua/kramatorska-gromada-ta-miscevi-vybory-yaki-zminy-chekaty-zhytelyam/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

В період 2016-2020 рр. стан утворення об'єднаної громади був завмерлим через відсутність стимулів до об'єднання. До прикладу, Краматорськ мав об'єднатися із тими населеними пунктами, котрі і так були у підпорядкуванні міської ради (окрім Дмитрівської сільської), а жителі селищ, у свою чергу, також обирали міського голову. Міська рада вирішувала глобальні питання і допомагала селам і селищам в бюджетному плані, натомість вони вирішували питання благоустрою. Іншою причиною був той факт, що Краматорськ і так мав певні переваги, котрі надає реформа, оскільки був містом обласного підпорядкування до котрого надходило 60% податку на дохід фізичних робіт. Якби б до міста мали увійти інші населені, котрі перебували поза підпорядкування ради з ширшими сільськогосподарськими землями, то стимул був задля отримання більшого податку на майно¹.

Через наявні причини, а особливо через скасування чинності Рішення міської ради щодо об'єднання², громаду утворив Кабінет Міністрів в 2020 році в обов'язковому порядку, до якої увійшли вищезазначені громади³.

Наприкінці 2020 р. пройшли чергові вибори, де переміг О. Гончаренко на посаду міського голови, а до міської ради увійшло 42 депутати від наступних політичних партій: «Опозиційна платформа – За життя», «Команда Максима Єфімова «Наш Краматорськ», «Партія миру і розвитку», «Слуга народу», «Європейська Солідарність», «Партія Шарія»⁴.

Треба відзначити, що в Краматорську розташувалась Краматорська районна рада, яку обирали мешканці новоутвореного однойменного району.

¹ Нікуліна О. Краматорська громада та місцеві вибори: які зміни чекати жителям. URL: <https://acmc.ua/kramatorska-gromada-ta-miscevi-vybory-yaki-zminy-chekaty-zhytelyam/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

² Про добровільне об'єднання територіальних громад в Краматорську територіальну громаду з адміністративним центром у місті Краматорськ : Рішення Краматорської міської ради від 22 липня 2015 року №52/VI-177. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

³ Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Донецької області : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 27.10.2024 р.)

⁴ Загородня І. Вибори-2020 у Краматорську: попередні результати голосування, явка та порушення. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/vibori-2020-u-kramatorsku-poperedni-rezultati-golosuvannya-yavka-ta-porushennya-1655432.html> (дата звернення 31.10.2024 р.)

До нього увійшли наступні ліквідовані райони: Костянтинівський, Олександрівській, Слов'янський та Лиманський на підставі Постанови Кабінету Міністрів України¹, а також міста обласного підпорядкування, що було розглянуто в дослідження. Згідно Розпорядження Президента України головою Краматорської районної державної адміністрації Донецької області призначили А. Панкова (колишній міський голова Краматорська)².

Новобрана міська рада на перших засіданнях розпочала реорганізацію сільських та селищних рад шляхом приєднання до Краматорської міської відповідно до прийнятого рішення Краматорської міської ради³. Рада вирішила затвердити склади Комісій, котрі б реорганізували органи місцевого самоврядування та передали їх майно до міської ради. Проте, припинили вони діяльність тільки в 2021 р. згідно з Рішенням міської ради⁴.

Наступним кроком, опісля даної реорганізації, було рішення щодо утворення старостинських округів, а саме:

- Шабельківський (сmt. Шабельківка, Софіївка, Ясна Поляна та Олександрівка);
- Красноторський (сmt. Красноторка, Комишуваха, Малотаранівка та с. Привілля);
- Ясногірський (сmt. Ясногірка);
- Біленьківський (сmt. Біленьке, с. Васильківська Пустош);
- Дмитрівський (с. Дмитрівка)⁵.

Треба додати, що наступне рішення вже стосувалось Положення про старост, котрий регламентував їх діяльність, порядок організації їх роботи на

¹ Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року №807-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20/ed20200717#Text> (дата звернення 28.10.2024 р.)

² Про призначення А. Панкова головою Краматорської районної державної адміністрації Донецької області : Розпорядження Президента України 05 березня 2021 року № 168/2021-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168/2021-%D1%80%D0%BF#Text> (дата звернення 31.10.2024 р.)

³ Про реорганізацію сільської та селищних рад шляхом приєднання до Краматорської міської ради : Рішення Краматорської міської ради від 17 грудня 2020 року №2/VIII-18. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

⁴ Про припинення сільської та селищних рад в результаті реорганізації шляхом приєднання до Краматорської міської ради : Рішення Краматорської міської ради від 23 червня 2021 року №10/VIII-552. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

⁵ Про утворення старостинських округів Краматорської міської ради : Рішення Краматорської міської ради від 17 грудня 2020 року №2/VIII-19. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

території сіл та селищ Краматорської об'єднаної громади¹. На нашу думку, дана реорганізація органів місцевого самоврядування пройшла досить швидко у порівнянні з Дружківкою, де старостинські округи було утворено тільки в 2021 р.².

Слід відзначити, що в Краматорську, на відміну від інших розглянутих нами міст, було затверджено Порядок проведення громадського обговорення кандидатури старости у Краматорській територіальній громаді з метою врахування думки громадськості під час призначення старост, дотримання принципу відкритості та гласності при внесенні міським головою кандидатури та затвердження її міською радою. Однак, треба додати, що дане рішення хоч і було прийнято 26 січня 2022 р., проте не було втілено через повномасштабне вторгнення Російської Федерації у лютому 2022 р.³.

Тож, утворення Краматорської об'єднаної громади фактично відбулось би у 2015 р., якби б не перепони від Центрального виборчого комітету та визнання рішення міської ради щодо об'єднання не чинним. Однак, Краматорську громаду утворили лише у 2020 р. через відсутність стимулів до об'єднання, котрі були розглянуті вище. Попри ці проблеми, новобрана міська рада реорганізувала діяльність сільської та селищної рад і утворила старостинські округи. Населення громади, після адміністративних перетворень склало близько 200 тис. осіб⁴, а територія збільшилась до 414 км² (див. додаток Г).

¹ Про затвердження Положення про старост Краматорської міської ради : Рішення Краматорської міської ради від 17 грудня 2020 року №2/VIII-20. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

² Про затвердження передавального акту, складеного комісією з реорганізації Софіївської сільської ради, переліків майна, активів та зобов'язань, які передаються на баланс відповідним комунальним підприємствам, організаціям, установам та структурним підрозділам Дружківської міської ради : Рішення Дружківської міської ради від 02 березня 2021 року №8/6-34. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/9905:pro-zatverdzhennia-peredavalnoho-aktu-skladenoho-komisiiei-u-z-reorhanizatsii-sofiivskoi-silskoi-rady-perelikiv-maina-aktyviv-ta-zoboviazan-iaki-peredaiutsia-na-balans-vidpovidnym-komunalnym-pidpriemstvam-orhanizatsiiam-ustanovam-ta-strukturnym-pidrozdila> (дата звернення 28.10.2024 р.)

³ Про затвердження Порядку проведення громадського обговорення кандидатури старости у Краматорській територіальній громаді від 26 січня 2022 року №24/VIII-05. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

⁴ Нікуліна О. Краматорська громада та місцеві вибори: які зміни чекати жителям. URL: <https://acmc.ua/kramatorska-gromada-ta-miscevi-vybory-yaki-zminy-chekaty-zhytelyam/> (дата звернення 31.10.2024 р.)

Лиман був одним із перших міст обласного підпорядкування, що утворив об'єднану міську територіальну громаду. Процес розпочався в 2015 р. із затвердженням Порядку громадських обговорень щодо утворення об'єднаної територіальної громади. Тодішня міська влада, на чолі з головою Л. Г. Перебийносом, мала на меті об'єднати довколишні населені пункти району і звернулася із пропозицією про об'єднання до голів рад наступних населених пунктів: селища міського типу Ямпіль, села Закіт Ямпільської селищної ради; селища міського типу Дробишеве, села Дерилоче Дробишевської селищної ради; селища міського типу Кіровськ, села Торське Кіровської селищної ради; селища міського типу Новоселівка Новоселівської селищної ради; селища міського типу Ярова, села Олександрівка, селища Соснове Ярівської селищної ради; сел Рідкодуб, Карпівка. Новомихайлівка, Липове, Катеринівка, селища Нове Рідкодубівської сільської ради; сіл Шандриголове, Середнє, Зелена Долина Шандриголівської сільської ради; сіл Крива Лука. Іллічівка. Діброва. Каленики Криволуцької сільської ради; сіл Рубці, Лозове, Вовчий Яр Рубцівської сільської ради; села Коровий Яр Коровоярської сільської ради; сіл Яцьківка. Кримки Яцьківської сільської ради; сіл Терни, Ямполівка, Колодязі, Іванівка, Новосадове, Держинське Тернівської сільської ради в Краснолиманську об'єднану територіальну громаду з центром у місті Красний Лиман. Зрештою, дані ради надали згоду і це призвело до рішення Краснолиманської міської ради «Про добровільне об'єднання територіальних громад», яким було утворено громаду спільно з вищезазначеними населеними пунктами в центрі – м. Красний Лиман¹.

Подальшим кроком в утворенні громади, було звернення міського голови до Донецької облдержадміністрації з клопотанням про утворення Краснолиманської об'єднаної територіальної громади із проведенням місцевих виборів². Слід відзначити, що міська влада, на нашу думку, досить вдало обрала час із утворенням нової адміністративно-територіальної

¹ Про добровільне об'єднання територіальних громад : Рішення Краснолиманської міської ради від 23 липня 2015 року №6/44-3461. URL: <https://krliman.gov.ua/uk> (дата звернення 03.11.2024 р.)

² Там само. URL: <https://krliman.gov.ua/uk> (дата звернення 03.11.2024 р.)

одиниці. Це полягає у тому, що на той час, згідно чинного законодавства, при утворенні громади, мали відбутись вибори в органи місцевого самоврядування, а рішення про утворення Краснолиманської громади було прийнято за декілька місяців перед проведенням місцевих виборів по всій території України.

Тож, новоутворена Лиманська громада набула повноважень після місцевих виборів 2015 р., де переміг кандидат на посаду міського голови П. Ф. Цимідан. До складу ради увійшло 34 депутати від наступних політичних партій: «Опозиційний Блок», «Наш Край», Аграрна Партія України, «Блок Петра Порошенка «Солідарність», ВО «Батьківщина» та «Нова Держава». До речі, в період 2015-2020 рр. місто все ще залишалось районним центром і було найбільшою громадою в Україні¹.

Згодом, вже у 2016 р. було реорганізовано приєднані ради та створено статут громади, котрий регламентував сфери життєдіяльності. Слід відзначити, що він мав 8 додатків, котрі охоплювали такі інструменти народовладдя, як електронні петиції, громадські обговорення, діяльність старост тощо². Проте, слід відзначити, що згідно положенням статуту старост мали обирати шляхом таємного голосування безпосередньо мешканці громади, однак перед цим було проведено засідання міської ради 20 жовтня 2016 р., де депутати міської ради обрали старост наступних округів:

- Дробишевського, до складу якого входили смт. Дробишеве та с. Дерилоче;
- Заріченського, до складу якого входили смт. Зарічне, с. Торське;
- Криволуцького, до складу якого входили с. Крива Лука, с. Озерне, с. Діброва, с. Каленики;
- Коровоярського, до складу якого входили с. Коровій Яр;

¹ Історична довідка. Офіційний веб-сайт Лиманської міської ради. URL: <https://krliman.gov.ua/uk/page/-istorichna-dovidka> (дата звернення 30.10.2024 р.)

² Про затвердження Статуту Лиманської об'єднаної територіальної громади : Рішення Лиманської міської ради від 23 грудня 2016 року № 7/22-987. URL: <https://krliman.gov.ua/uk> (дата звернення 03.11.2024 р.)

- Новоселівського, до складу якого входили населений пункт смт. Новоселівка;
- Рідкодубовського, до складу якого входили населені пункти: с. Рідкодуб, с. Карпівка, с. Новомихайлівка, с. Липове, с. Катеринівка, с-ще. Нове;
- Рубцівського, до складу якого входили с. Рубці, с. Лозове, с. Вовчий Яр;
- Тернівського, до складу якого входили населені пункти: с. Терни, с. Ямполівка, с. Колодязі, с. Іванівка, с. Новосадове, с-ще Мирне;
- Шандриголівського, до складу якого входили населені пункти: с. Шандриголове, с. Середнє, с. Зелена Долина;
- Ямпільського, до складу якого входили смт. Ямпіль та с. Закітне;
- Ярівського, до складу якого входили смт. Ярова, с. Олександрівка, с-ще. Соснове;
- Яцьківського, до складу якого входили с. Яцьківка, с. Кримки¹.

Тобто, виходячи з цієї інформації, ми можемо сказати, що фактичне право мешканців старостинських округів було регламентовано, однак не було дотримано, оскільки старост обрали до затвердження статуту громади. А саме Положення про старосту було прийнято аж в 2020 р., коли було завершено утворення територіальних громад в обов'язковому порядку².

Тож, Лиманська міська територіальна громада утворилася одна із перших в 2015 р., оскільки місцеве керівництво обрало досить вигідний час для початку цього процесу через близькість до чергових місцевих виборів. Із утворенням громади, Лиман отримав додаткові субвенції з державного бюджету. Чисельність громади збільшилась до 41 066 осіб, а територія склала близько 1205.4 км²³ (див. додаток Д).

¹ Лиманська об'єднана територіальна громада обрала старост. Офіційний веб-сайт Донецької обласної державної адміністрації. URL: <https://dn.gov.ua/news/lymanska-ob-yednana-terytorialna-gromada-obrala-starost> (дата звернення 30.10.2024 р.)

² Про затвердження Положення про старосту Лиманської об'єднаної територіальної громади : Рішення Лиманської міської ради від 19 листопада 2020 року № 7/88-6222.

³ Лиманська територіальна громада. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/newgromada/3732> (дата звернення 30.10.2024 р.)

Таким чином, можна дійти висновків, що процес адміністративної реформи у всіх розглянутих громадах розпочався майже одночасно. Проте не всі населені пункти утворили громаду в 2015 р. Тільки одне місто обласного підпорядкування, а саме Лиман, утворило громаду до 2020 р. та отримало дотації і субвенції з державного бюджету. Інші міста мали перепони в утворенні об'єднаної громади. Яскравим прикладом слугували Костянтинівка та Дружківка, котрі не могли об'єднати власні адміністративно-територіальні одиниці в однойменних центрах. Річ в тім, що обидві міські ради мали приєднати Кіндратівську сільську та Олексієво-Дружківську селищну ради і як наслідок – чисельні обговорення з боку місцевої влади та мешканців населених пунктів. Однак, на нашу думку, найтяжча ситуація була в місті Слов'янськ, котрий мав у підпорядкуванні два міста, проте через адміністративну реформу їх позбувся. Святогірськ та Миколаївка, котрі були у віданні Слов'янської міської ради, утворили власні об'єднані громади. Тож, Слов'янську громаду утворили в 2020 р., як і Краматорську, Дружківську та Костянтинівську. Проте, ситуація погіршилась у Слов'янську через політичну кризу, котра була у раді. Натомість, ситуація вирішувалась лише всередині 2021 р. із введенням міської військово-цивільної адміністрації. Що ж до Краматорська, то в міста не було стимулів в об'єднанні через те, що всі населені пункти, котрі мали б увійти до новоутвореної громади, були у підпорядкуванні міській раді. Треба відзначити, що Слов'янськ, Костянтинівка та Лиман позбулись статусів районного центру, а їх райони увійшли до складу новоутвореного Краматорського. Тож, адміністративна реформа завершилась в цих громадах в 2020 р. із утворенням об'єднаних громад в обов'язковому порядку, а органи місцевого самоврядування набули повноважень в наприкінці 2020-2021 рр. із подальшою реорганізацією приєднаних рад до новоутворених громад.

2.3. Виклики, проблеми та результати впровадження адміністративної реформи

У ході будь-яких реформ виникають проблеми, тому слід розглянути і труднощі, які виникли при впровадженні децентралізації. На нашу думку, ключовою проблемою стала низька комунікація між владою та суспільством, це засвідчують статистичні дані, згідно з якими поінформованість населення на початку впровадження сягала мізерних значень, а саме у 2014 р. чули про нововведення близько 53% респондентів, з яких добре знали лише 15%, дещо ситуація поліпшилась у 2017 р., де показник збільшився до 62% та 15% відповідно. Проте, маючи позитивну динаміку обізнаності населення, вона мала б піти вгору, однак у 2018 році вона погіршилась до таких показників – 60% та 16% відповідно¹. На нашу думку, низьку обізнаність населення викликало кілька факторів, а саме:

- збройна агресія Російської Федерації на Сході, анексія Криму та загалом гібридна війна;
- політика ЗМІ, котра оминала реформу і недостатньо її освітлювала через відсутність точних пояснень від влади про зміст адміністративної реформи².

Також зі сторони тогочасної влади був наявний брак чіткої інформації, що стало наслідком побоювання реформи, подальшому супротиву та популізму з боку політиків.

Також підтверджує низьку обізнаність суспільства щодо адміністративної реформи, проведене нами опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади³. У ньому взяло участь 95 респондентів, котрі відповіли на 13 запропонованих запитань. Серед

¹ Результати загальнонаціонального опитування міського населення України та службовців органів місцевого самоврядування міст щодо проблем місцевого самоврядування та ставлення до децентралізації влади : Галузевий моніторинг № 18. / за ред. М. В. Пітцика. Київ, 2014. С. 6

² Рік децентралізації: досягнення, зміни та наступні кроки. Результати опитування. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2532249-rik-decentralizacii-dosagnenna-zmini-ta-nastupni-kroki-rezultati-opituvanna.html> (дата звернення 25.11.2024 р.)

³ Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Архів автора.

респондентів 90,5 % мешкало в 2014-2021 рр. в місті Дружківка і лише 9,5 % у селах, селищах громади (див. додаток Е). В 2014-2016 рр. рівень обізнаності населення щодо адміністративної реформи склав наступне:

- 17,9 % точно знали;
- 22,1 % скоріше знали, аніж не знали;
- 21,1 % взагалі не знали;
- 10,5% скоріше не знали, аніж знали;
- решта визначили обізнаність як посередню - 28,4 % (див. додаток Є).

У наступних роках, у 61,1 % респондентів обізнаність щодо реформи не змінилась. Окрім цього було задано запитання: «Чи знали Ви, які населені пункти мали увійти в Дружківську громаду до 2020 року», на котре відповіли, що точно знали лише 15,8 %, натомість 18,9 % - взагалі не знали. Решта з них вагались з відповідями. Звернемо увагу на мешканців сіл та селищ, з яких близько 41,1 % точно хотіли, аби населений пункт увійшов до Дружківської громади. Натомість лише 5,4 % відповіли, що скоріше не хотіли, аніж хотіли.

Треба зауважити нашу увагу на тому, що близько 46,3 % усіх респондентів знали коли і як було утворено Дружківську ОТГ, проте 40 % відповіли, що не можуть дати точну відповідь. Решта – не знали. Що ж до участі в утворенні громади, то 85% опитаних відповіли, що не брали участі, решта 15% брали як активні мешканці або ж працівники органів місцевого самоврядування. Ці дані, як на нашу думку, можуть говорити про низький рівень громадської активності населення¹.

Респонденти також оцінили рівень соціально-економічних перетворень, визначили основні здобутки та недоліки перебігу реформи в Дружківській громаді. Близько 79,8 % визначили, що соціально-економічні перетворення 2014-2020 рр. були позитивні або скоріш позитивні, аніж

¹ Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Архів автора.

негативні. Однак респонденти розділились у думках щодо змін опісля 2020 року. До прикладу, 46,3 % відповіли, що у кращу сторону, 44,2 % не змінилась і лише 9,5 % відповіли, що змінилась у гіршу сторону. Опитувані обрали і ключові проблеми, котрі на їх думку, погіршували стан громади (див. додаток Ж). Приміром, лідерами стали: нестабільне водопостачання (70,5%), пасивність влади у вирішенні проблем (65,4%), корупція (54,7%), близькість до лінії фронту (48,4%). На нашу думку, треба виділити, що один опитуваний вказав, що «деякі громадські організації заважали роботі місцевих органів влади». Це може говорити про те, що був наявний конфлікт між посадовими особами місцевого самоврядування та активною громадськістю Дружківки, оскільки останні намагались контролювати діяльність міської ради, їх проєктів, ініціатив¹.

Респонденти обрали ключові здобутки Дружківської громади в цей час (див. додаток З). Лідерами, на їх думку, стали наступні результати: реконструкції соціальних об'єктів (78,9%), розташування хокейних клубів «Донбас», «Краматорськ», «Альтаір» та проведення у Дружківці Чемпіонату України з хокею (60%), українізація міського простору (41,1%). Загалом, опитувані оцінили по п'ятибальній шкалі реалізацію адміністративної реформи наступним чином: 64,2% відповіли як посередньо, 24,2% добре, а решта надали оцінки погано чи дуже погано. Також сільські мешканці оцінили, здебільшого як посередні перетворення (53,7%)².

Тож, спираючись на даній нашого опитування, можна відзначити, що був порівняно невисокий рівень обізнаності мешканців Дружківської громади, проте ще гірша ситуація виявилася в рівні активності громадськості, який був занадто низьким, оскільки більша частина опитаних не брали участі в утворенні громади (до прикладу, засідань міської ради, громадських обговореннях тощо).

¹ Системна протидія корупції. Офіційний youtube-канал ГО «Громадський патруль». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NJBp2Ip6jMA> (дата звернення 29.11.2024 р.)

² Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Архів автора.

Неефективне використання фінансів та загалом економічний фактор становили певні складнощі у реалізації адміністративної реформи. До прикладу, більшість коштів використовувались у реконструкціях шкіл чи лікарень задля підняття рейтингу голови ради, нехтуючи іншими галузями та залученням інвестицій в них. Ще більшою проблемою було не вкладання коштів у життєдіяльність громади, а навпаки – зберігання на депозитних рахунках, тим самим, їх «відбираючи» від громади на певний термін. За даними Міністерства розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, станом на 1 серпня 2018 р., перебувало близько 500 млн. грн. коштів громад на депозитних рахунках¹. Також певні розвинені громади не хотіли приєднуватись до тих, у котрих були проблеми з матеріальним і фінансовим становищем, оскільки це означало так би мовити «викачування» коштів з одного населеного пункту до іншого, що не приваблювало мешканців. Гарним прикладом слугують села Званівка і Верхньокам'янське Донецької області, які відстояли право бути окремою громадою, а ніж об'єднуватись із містом Сіверськом, де не було жодного містотвірного підприємства, у той час, коли у цих селах була економіка потужною. Жителі Званівки ще побоювались перенесення об'єктів інфраструктури (лікарень, шкіл, соціального обслуговування) до міста. Звісно з одного боку, дана реформа могла знищити українське село, а з іншого економити кошти місцевих бюджетів. Окрім цього, для Донеччини було характерне те, що витрати місцевих бюджетів були значно вищими порівняно з іншими регіонами України. Це пояснюється значною густотою населення та відносно низькими капіталовкладеннями на душу населення (у 2017 р. посіла передостаннє місце)².

Відіграв у прояві супротиву і перепонах проведенню реформи – культурний фактор, адже об'єднання часто-густо порушувало етнічний та релігійний чинники громад, бо економічний фактор переважав над цими

¹ Горбатюк. М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи // Political Studies. 2021. №1. С. 29.

² Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп... С. 166.

особливостями. Приміром, проблема гагаузів у Південній Бессарабії або ж та сама Донецчина, де мешканці сіл Званівки та Верхньокам'янського не хотіли приєднатися до Сіверська ще через культурні відмінності. Проблема полягала у тому, що ці села були заселені переважно лемками із Західної України, коли відбулась зміна кордонів між Польщею та СРСР. Згодом їх переселили до Донбасу, у той час, коли сусіднє місто було російськомовним і руйнувало б самобутність нових мешканців громади¹.

Нерідко новостворені об'єднані громади мали занадто велику територію, що створювало проблему доступності до тих чи інших послуг унаслідок збільшення відстані до центру їх надання. Приміром, Іллінівська громада Краматорського району Донецької області, у якій було наявне невдоволення великої кількості жителів через проблему надання освітніх послуг (адже велика кількість населених пунктів була значно віддаленою від закладу загальної середньої освіти), центру громади – села Іллінівка².

Вагомою проблемою на шляху створення громад став екологічний фактор, адже мешканці сіл побоювались, що поруч із їхніми поселеннями будуть створені «небезпечні підприємства». Усе ці проблеми та перепони ставали для громадськості значним викликом у якості низки побоювань. Мешканці вбачали в реформі катастрофу, знищення їх населених пунктів, соціальних, освітніх, оздоровчих підприємств і погіршення стану інфраструктури. Врешті-решт з'являлась недовіра до будь-яких гілок влади та гальмування даної реформи³.

Окремо слід відзначити побоювання «місцевих еліт» у вигляді голів рад та депутатів й крупних бізнес-холдингів, які вбачали в цьому переважно втрату своєї влади і впливу з боку промисловців на посадовців, оскільки децентралізація передбачала скорочування кількості районних, сільських,

¹ Сердюк А., Шибіко А. Найменший борець. Чим важлива та незвичайна Званівська ОТГ. URL: <https://freeradio.com.ua/zvanivka/> (дата звернення 29.11.2024 р.)

² Гончарова Є. Самоврядування біля лінії фронту. URL: <https://tyzhden.ua/samovriaduvannia-bilia-linii-frontu/> (дата звернення 29.11.2024 р.)

³ Котенко Н. В., Решетняк Я. В. Фіскальна децентралізація: досвід вразливості сільських територіальних громад в Україні. IV Міжнародна науково-практична конференція „Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи”. м. Одеса. Травень. 2017. С. 244.

селищних та міських рад і як наслідок – кількості державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування. Треба згадати і той факт, що до 2017 р. при утворенні об'єднаної територіальної громади, мали б бути оголошені нові вибори голови та депутатів новоутвореної ради (останні проводились у 2015 р.¹) і як наслідок саме ця норма Закону стала перешкодою до об'єднань, оскільки голови та депутати місцевих рад не хотіли завершувати каденцію достроково. Побачивши перепони до об'єднання, Верховна Рада України внесла зміни до Закону, згідно з якими було регламентовано об'єднання громад без проведення виборів опісля утворення громади². Це нововведення позитивно вплинуло на процес створення нових громад. До прикладу, якщо у 2016 р. було 184, то в 2018 р. ця цифра збільшилась до 706 новоутворених громад³.

Що ж до втручання бізнесу у формуванні громад, гарним прикладом є місто Добропілля на Донеччині. Значний вплив мала компанія ДТЕК на формування Добропільської міської територіальної громади про що заявляв неодноразово тодішній очільник Донецької ОДА П. Жебрівський. Загалом, в Україні сформувалася так звана «група супротиву» у вигляді ВО «Свобода», ВО «Батьківщина», Опозиційного блоку та майже усіх голів районних державних адміністрацій. Найбільшого супротиву реформа зазначала у Закарпатській області в обличчі тодішнього її очільника Г. Москаля, який побоювався у збільшенні місцевого сепаратизму та широкої автономії новостворених громад. Супротив виявили переважно Одеська, Київська та Вінницька області, а в Дніпропетровській, Тернопільській, Хмельницькій,

¹ Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2015 року. Офіційний веб-сайт Центральної виборчої комісії. URL: https://www.cvk.gov.ua/vibory_category/mistsevi-vibori/vibori-deputativ-verhovnoi-radi-avtonomnoi-respubliki-krim-mistsevih-rad-ta-silskih-selishhnih-miskih-goliv-25-zhovtnya-2015-roku.html (дата звернення 14.09.2024 р.)

² Про внесення змін до Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення : Закон України від 03 березня 2018 року №2379-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2379-19#Text> (дата звернення 13.09.2024 р.)

³ Круглашов А., Бурега В. Здобутки і труднощі в реалізації децентралізації влади в Україні // Аспекти публічного управління. 2021. Т. 9, №2. С. 70.

Чернігівській області реформа користувалась підтримкою з боку влади і майже без перепон було об'єднано громади¹.

Треба зауважити той факт, що якщо до реформи міста обласного підпорядкування мали 75% податку на дохід фізичних осіб, то вже після проведення було скорочено до 60%. Крім того, хоч і позитивним фактором було надання містам обласного підпорядкування додаткові фінансові ресурси (приміром, акцизи з пального, алкоголю чи тютюну), проте міста не хотіли «ділитися» із іншими населеними пунктами (селами чи містами районного підпорядкування)².

На Донеччині, впродовж 2014-2021 рр. існувала проблема внутрішньо-переміщених осіб, значна частина котрих належала до населення громади (до прикладу, в Дружківці було 10 тис. ВПО з-поміж усіх мешканців). ВПО, котрі певний час перебували у громаді та становили значну частку населення, не мали можливостей впливу на місцеве самоврядування, адже не мали право голосу на місцевих виборах або референдумах³.

У ході реформи в період 2014-2019 рр. було розроблено значну законодавчу базу, котру детально розглянули у минулому розділі. Також було передбачено внесення змін до Конституції, однак через надто складу політичну ситуацію в 2014-2015 рр. децентралізацію було запроваджено без змін до головного Закону держави. У ході внесення змін до Бюджетного і Податкового кодексів відбулась фінансова децентралізація, за якою місцеві бюджети зросли на 206,4 млрд. грн.: з 68,6 млрд. до 275 млрд. грн. у 2019 р. Завдяки прийняттю Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» у ці роки сформувались близько 982 ОТГ, до складу яких увійшло близько 4 500 рад (з понад 12 тис.). Близько 1,5 млн. га. земель

¹ Горбатюк. М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи // Political Studies... С. 34.

² Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 червня 2014 року №591-2014-р. Дата оновлення: 22.09.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 25.10.2024 р.)

³ Каплан Ю. Б. Особливості інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб у нових громадах: питання реалізації політичних прав і свобод. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: http://niss.gov.ua/content/articles/files/perem_osoby-2f1a8.pdf (дата звернення 29.11.2024 р.)

сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів отримали новоутворені громади¹. Проте треба сказати, що темпи злиття адміністративно-територіальних одиниць були малими. Хоч і в 2014-2016 рр. Донеччина вирізнялася тим, що облдержадміністрація розробила перспективний план, котрий регламентував майбутні об'єднання і покривав усю територію області (до прикладу, інші області мали не досконалі плани, котрі не охоплювали певні райони чи громади області), проте станом на 2018 р. лише 19% громад об'єдналися, заявлених у перспективному плані. Гірші показники мали Київська та Закарпатська області².

Адміністративна реформа запровадила новий інститут – старостат, котрий мав на меті представляти інтереси сільських і селищних мешканців в раді з утворенням старостинських округів (не кожний населений пункт мав би свого представника, оскільки їх об'єднували в ці округи), бо, якщо до виборів 2020 р., старост мали б обирати мешканці адміністративно-територіальної одиниці і вони входили б до складу посадових осіб місцевого самоврядування, які у свою чергу представляли б інтереси мешканців. Однак через те, що ці вибори згідно чинного законодавства на той час, мали б проводитися за рахунок місцевого бюджету, то ради пішли на економію коштів і призначили виконувачів обов'язків. А в тих громадах, де відбулись вибори були наявні конфлікти між старостою та радою, оскільки перший відстоював інтереси мешканців округу³. Ситуація змінилась вкрай, коли Верховна Рада внесла зміни до законодавства, прийнявши зміни до Закону «Про місцеве самоврядування»⁴, згідно з якими, старост обирала і призначала

¹ Загальна інформація. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/about> (дата звернення 01.02.2024 р.)

² Гудіма Т. С. Особливості реалізації правових засад децентралізації на Сході України // Досвід об'єднання територіальних громад на Сході України: економіко-правові аспекти / За наук. ред. В. А. Устименка та І. В. Заблудської. Київ : ТОВ «ВІСТКА», 2018. С. 40.

³ Кавунець А. Староста – хто і для кого? URL: <https://decentralization.ua/news/12980> (дата звернення 14.09.2024 р.)

⁴ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства : Закон України від 16 липня 2020 року №805-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-20/ed20200723#n2483> (дата звернення 14.09.2024 р.)

місцева рада, тобто у мешканців округів забрали право обирати свого представника до ради і виконавчого комітету.

Привернули нашу увагу і зміни до Виборчого кодексу України з якими для громад з чисельністю населення більше 10 тис., передбачено проведення виборів по партійним спискам, тобто без мажоритарної системи. Тільки в адміністративно-територіальних одиницях з чисельністю населення 10 тис. осіб можливо було обрати депутата-мажоритарника. Як наслідок – мешканці округів великих громад не мали представників в раді (ані депутата по округу, ані старости) і це поглиблювало конфліктність і питання добробуту мешканців, оскільки могли б не враховані їх інтереси¹.

Закон «Про співробітництво територіальних громад» створив механізми вирішення певних труднощів громад (особливо сусідніх) на кшталт розвитку інфраструктури (доріг, котрі пролягають повз певні населені пункти і належать в управлінні іншій громаді, розвиток освіти чи спорту тощо)², що є досить позитивним фактором, адже громади уклали 604 договори задля вирішення спільних проблем, проте на Донеччині, порівняно з іншими областями держави, рівень співробітництва між адміністративно-територіальними одиницями був низьким³.

Закон «Про засади державної регіональної політики»⁴ зміцнив державну підтримку регіонів. Приміром, вона зросла у 2014-2019 рр. майже на 41,5 разів (з 0,5 млрд. в 2014 р. до 20,75 млрд. у 2019 р.)⁵. Особливо підтримку відчували новоутворені громади, які отримали дотації і субвенції від державного бюджету і витратили ці кошти на власний розсуд (йдеться про напрями і проекти).

¹ Кавунець А. Староста – хто і для кого? URL: <https://decentralization.ua/news/12980> (дата звернення 14.09.2024 р.)

² Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII. Дата оновлення: 04.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення 16.09.2024 р.)

³ Реформа децентралізації. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (дата звернення 16.09.2024 р.)

⁴ Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. Дата оновлення: 27.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19/ed20150205#Text> (дата звернення 15.09.2024 р.)

⁵ Загальна інформація. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/about> (дата звернення 01.02.2024 р.)

2020-2021 рр. стали ключовими у створенні об'єднаних громад, а саме 12 червня 2020 р. Кабінет Міністрів затвердив новий адміністративно-територіальний устрій, згідно з яким було створено близько 1469 громад, котрі вже покривали усю територію країни. Наступним кроком влади стала ліквідація та утворення нових районів (136 замість 490)¹. Проте ще залишалось суперечливе становище районних державних адміністрацій, адже громади мали широкі повноваження і наявність влади субрегіонального рівня було тягарем для обласних бюджетів, особливо в той момент, коли не утворено повноцінні виконавчі органи, що суперечить Європейській хартії місцевого самоврядування². Хоча треба сказати, що районні адміністрації розглядають, як інструмент захисту інтересів громад (до прикладу, те ж саме сполучення чи освіта). Врешті-решт було назначено проведення місцевих виборів на 25 жовтня 2020 р.³, що стало останнім кроком в утворенні й об'єднанні нових адміністративно-територіальних одиниць. До речі, дані вибори були досить політизовані, адже політичні партії збагнули, що громади мають фінансові ресурси і стали більше приділяти увагу місцевим виборам і створенню регіональних політичних проектів, що переросло в політизацію і конфлікт між Києвом та громадами.

Серед інших позитивних результатів реформи можна виділити наступні: впровадження електронної демократії у вигляді електронних петицій, відкритого бюджету (можна і віднести програму «Громадський бюджет» за якою мешканці могли розробити проєкт і виграти кошти від влади для його втілення), доступності до адміністративних послуг в межах однієї громади і їх уніфікація (гарний прикладом слугує створення мережі Центрів надання адміністративних послуг). Також було децентралізовано повноваження рад в архітектурному та будівельному плані, згідно з чим було

¹ Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року №807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20/ed20200717#Text> (дата звернення 17.02.2024 р.)

² Круглашов А. М. Європейська модель місцевого самоврядування: орієнтири для України // Влада та управління: збірник наукових праць. Вип. 5. Чернівці: „Букрек”, 2018. С. 38.

³ Про призначення чергових місцевих виборів у 2020 році : Постанова Верховної Ради України від 15 липня 2020 року №795-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-IX#Text> (дата звернення 17.09.2024 р.)

надано права самостійно визначати містобудівну політику. Окрім цього, в міських громадах Краматорського району значно зросли показники реконструкцій соціальних об'єктів. До прикладу, в усіх розглянутих громадах проходили реконструкції площ, шкіл, спортивних, медичних та інших значущих об'єктів для громади. Міста активно співфінансували ці перетворення з місцевого бюджету, залучаючи регіональні та державні кошти¹.

Слід додати, що бюджети розглянутих громад значно зрости. Це можна пояснити тим, що було приєднано інші населені пункти до громад з їх сільськогосподарськими землями та отриманням додаткових надходжень у вигляді податку на майно чи дохід великих підприємств. Проте, треба врахувати і наступний наслідок приєднання – збільшення фінансової навантаженості на бюджети міст. Приміром, якщо в 2020 р. в м. Дружківка бюджет складав 354 млн. грн.², то в 2021 р. збільшився майже на 50 млн. грн. і склав 402 млн. грн.³, а в Краматорська доходи зросли з 2 млрд. грн. до 2,4 млрд. грн. відповідно⁴ (див. додаток І). В усіх розглянутих містах збільшились бюджети громад, однак, як було вказано в минуло підрозділі, то тільки в м. Слов'янськ не змогли сформувати бюджет на 2021 р. через політичні протистояння у міській раді і як наслідок життєдіяльність громади була у завмерлому стані⁵.

Отже, можна дійти висновку, адміністративна реформа мала значні виклики у вигляді зменшення кількості громад і районів шляхом їх укрупнення, побоювань еліт в громадах, складну соціально-економічну

¹ Реконструкція Саду Бернацького у Краматорську: будівництво фонтану, облаштування газонів та встановлення системи відеоспостереження. Офіційний веб-сайт Краматорської міської ради. URL: <https://krm.gov.ua/rekonstruktsiya-sadu-bernatskogo-u-kramatorsku-budivnytstvo-fontanu-oblashtuvannya-gazoniv-ta-vstanovlennya-sistemy-videosposterezhennya/> (дата звернення 03.12.2024 р.)

² Сидорин С. В исполкоме утвердили проект бюджета Дружковки на 2020 год. URL: <https://dnl.dn.ua/news/v-ispolkome-utverdili-proekt-byudzheta-druzhkovki-na-2020-god> (дата звернення 03.12.2024 р.)

³ Сидорин С. Бюджет Дружковки на 2021 год – 402 млн гривен. URL: https://dnl.dn.ua/news/byudzheta-druzhkovki-na-2021-god-402-mln-griven_153105 (дата звернення 03.12.2024 р.)

⁴ Папіна О. Війна та економіка: як змінився бюджет Краматорська за час повномасштабного вторгнення. URL: https://www.kramatorskpost.com/viina-ta-ekonomika-yak-zminivsia-byudzet-kramatorska-za-cas-povnomashtabnogo-vtorgnennya_87031 (дата звернення 03.12.2024 р.)

⁵ Журавлев Д. Очередной провал. Почему в Славянске до сих пор не утвердили бюджет-2021 и чем это грозит. URL: <https://v-variant.com.ua/ru/article/slav-budget/> (дата звернення 03.12.2024 р.)

ситуацію в певних населених пунктів та введення нового інституту – старостату. Всі ці фактори викликали занепокоєння у мешканців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо подальшого функціонування адміністративно-територіальної одиниці. Зауважимо, що в період 2014-2019 рр. було створено значну законодавчу базу (регламентовано порядок утворення та співробітництва громад), проте адміністративна реформа, хоча і була уведена без змін до Конституції (на нашу думку, це головна помилка влади, адже такі важливі наведення треба узгодити з Основним законом), нехтуванням та супротиву з боку місцевої влади, еліт та суспільства (а особливо сільських жителів), проблемами, які охопили не тільки економічну, а й екологічну, культурну та географічні сфери, увійшла до життя нашої країни. Хочемо відзначити, що на території Донецької області адміністративна реформа мала інший характер, порівняно з іншими регіонами (до прикладу, Донеччина мала складний адміністративно-територіальний устрій та намагання деяких громад приєднати одне село, політичні протистояння в міських радах Краматорського району). Через ці перепони адміністративна реформа на території розглянутих міських громад затягнулась. Попри чисельні складнощі, децентралізація створила фундамент для наступних кроків реорганізації та формування органів місцевого самоврядування та поліпшення суспільного життя громад в усіх сферах.

ВИСНОВКИ

Дійдемо до висновків, що адміністративна реформа в 2014-2021 рр. була однією з найбільших трансформацій в адміністративній системі та органів місцевого самоврядування в історії незалежної України. Ключовим елементом стала децентралізація, метою якої була передача повноважень, ресурсів і відповідальності від центральних органів влади місцевим громадам. Головним завданням реформи постало створення спроможних громад, які здатні самотійно вирішувати питання місцевого рівня, що відповідає європейським принципам демократії.

У ході нашого дипломного проєкту було окреслено термін «децентралізація» як процес перерозподілу повноважень між центральною владою та місцевими органами, що повною мірою відображає суть адміністративної реформи, реалізованої в Україні у 2014–2021 рр. Проаналізували наявну типологію децентралізації і виокремили наступні види: адміністративну, ринкову, політичну та бюджетну. Зауважимо, що жодна з цих гілок не може функціонувати самотійно, оскільки пов'язані між собою. Окрім цього з'ясували іноземні моделі реформування. Сьогодні існує кілька моделей втілення: континентальну (притаманне поєднання державної влади та органів місцевого самоврядування, де друга є ланкою першої), англосаксонську (високий ступінь автономії громад) та змішану (відбувається поєднання першої і другої моделі). Зауважимо, що адміністративна реформа в Україні 2014-2021 рр. була втілена за змішаною моделлю, оскільки було надано більший ступінь автономії громадам, зберігаючи певний контроль центральної влади над ними.

Важливою складовою дипломної роботи стало дослідження історичних засад, що передували реорганізації адміністративно-територіального устрою в Україні аж з часів Київської Русі на прикладі вервного права, віча та князівських з'їздів. Було встановлено, що періоди Галицько-Волинської держави та Литовсько-Польської доби стали невід'ємним етапом

децентралізаційних течій через поширення магдебурзького права на українських землях. Відіграли велику роль часи Війська Запорозького та перехід українських земель до складу Московії/Російської імперії. Якщо за часів Козаччини сформувались принципи децентралізації на прикладі козацьких рад, то в період панування Російської імперії традиції місцевого самоврядування занепали. Тільки з 1860-1870-х рр. було запроваджено певні зміни, надаючи повноваження земським та міським управам. Однак більшого поширення, в історичному контексті, децентралізація набула в період УНР, коли було її закріплено до Конституції та інших нормативно-правових актів. Однак унаслідок воєнної агресії з боку більшовицьких та білогвардійських сил, адміністративне реформування не було реалізоване й залишилося поза межами практичного втілення в державному управлінні. Упродовж 2000–2014 рр. сформувалися вагомні передумови для проведення адміністративної реформи. Серед них — існування значної кількості неспроможних громад (понад 12 тисяч), які не мали виконавчих органів чи комунальних підприємств для реалізації власних функцій, надмірна кількість чиновників і бюрократичного апарату, а також події Революції Гідності, що стали ключовим поштовхом до переосмислення моделі управління.

Також, розглянули етапи проведення реформи та створення Костянтинівської, Дружківської, Краматорської, Слов'янської та Лиманської міських територіальних громад. Зауважимо, що ці населені пункти мали певні особливості, як в соціально-економічній складовій, так і в адміністративній. Приміром, Краматорська громада стала центром регіону, оскільки було переміщено облдержадміністрацію після окупації Донецька в 2014 році; Дружківська — мала потужну машинобудівну промисловість та видобувну галузь; Костянтинівська — була залізничним вузлом; Слов'янська та Лиманська — мали рекреаційну та туристичну галузь, легку промисловість та були важливими логістичними вузлами півночі Донеччини. Також було проаналізовано порядок об'єднання громад в вище зазначених громадах.

Зауважимо, що більшість адміністративно-територіальних одиниць мали труднощі в реалізації адміністративної реформи. До прикладу, Костянтинівка та Дружківка мали суперечності в кордонах, оскільки обидва міста хотіли аби Кіндратівка та Олексієво-Дружківка увійшли до новоутворених громад; Краматорськ, який в 2015 році утворив громаду, проте через правові колізії у законодавстві, суд встановив рішення нечинним; найтяжча ситуація, як на нашу думку, склалась у Слов'янську через те, що підпорядковані раніше міській раді населені пункти утворювали власні громади. Також відіграла важливу роль політична криза, що призвела до встановлення військово-цивільної адміністрації. Лише місто Лиман утворив об'єднану громаду в 2015 р. та отримав дотації з державного бюджету. Інші ж громади набули повноважень лише в 2020 р., коли Кабінет Міністрів України об'єднав громади в обов'язковому порядку.

Зауважимо, що у ході дослідження проаналізовано наявну законодавчу базу, яка сформувалась впродовж 2014-2021 рр. Було окреслено основні етапи об'єднання громад (від формування ініціативи до проведення місцевих виборів). Треба зазначити, що попри прописані механізми, виникали значні проблеми в об'єднанні, котрі ми дослідили на прикладі міських громад Краматорського району. Приміром, громади не могли об'єднатись, перебуваючи в інших районах чи адміністративно-територіальних одиницях. Окрім цього, після утворення мали відбуватися місцеві вибори, що стало значною проблемою через те, обрані депутати та голови хотіли відбутися повну каденцію. Слід додати, що у ході реформи з'явився новий інститут – старостат, котрий мав на меті представляти інтереси сільських та селищних мешканців. Фактично ж в останніх відібрали права впливати на рішення, оскільки старосту не обирали, як було задумано раніше, а призначала міська рада.

Отже, адміністративна реформа, що відбувалася впродовж 2014-2021 рр., становить важливий етап у процесі децентралізації та модернізації

системи місцевого самоврядування в Україні. На прикладі міських територіальних громад Краматорського району продемонстровано механізми формування та консолідації громад, процеси підвищення їхньої ефективності та визначено актуальні виклики в цьому контексті. Зазначимо, що дана реформа є закономірним продовженням історичних традицій територіальної організації влади в українському державотворенні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». Національний інститут стратегічних досліджень. Київ : НІСД. 2015. URL: [http:// www.niss.gov.ua/articles/1855/](http://www.niss.gov.ua/articles/1855/) (дата звернення 06.09.2024 р.)
2. Відомості Верховної Ради СРСР. 1940. № 10 (73). 29 березня. С. 4.
3. Дружківська міська громада. Онлайновий картографічний сервіс «Візіком Карти». URL: <https://maps.visicom.ua/c/37.42836,48.57706,11/f/OTGUA5GYI?lang=uk> (дата звернення 03.03.2025 р.)
4. Журавлев Д. Очередной провал. Почему в Славянске до сих пор не утвердили бюджет-2021 и чем это грозит. URL: <https://v-variant.com.ua/ru/article/slav-budget/> (дата звернення 03.12.2024 р.)
5. Закон Центральної Ради «Про адміністративно-територіальний поділ України» // Українська Центральна Рада: документи і матеріали: У 2 т. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. К.: Наук. думка, 1996 . - (Пам'ятки 471 історії України. Сер. V. Джерела новітньої історії). Т. 2 : 10 грудня 1917р. - 29 квітня 1918р. / упоряд. В. Ф. Верстюк [та ін.]; ред. В. А. Смолій [та ін.], 1997. 590 с.
6. Інвестиційний паспорт «Краматорськ 2018» : розробка виконавчого комітету Краматорської міської ради. URL: <https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/invest/passport/%20%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%20%D0%BC.%20%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%20ua.pdf> (дата звернення 31.10.2024 р.)
7. Кавунець А. Староста – хто і для кого? URL: <https://decentralization.ua/news/12980> (дата звернення 14.09.2024 р.)
8. Конституція (основний закон) Української соціалістичної радянської республіки : Постанова XI Всеукраїнського з'їзду рад робітничих,

- селянських і червоноармійських депутатів від 15 травня 1929 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-29#Text> (дата звернення 16.04.2025 р.)
9. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України.
10. Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) від 29 квітня 1918 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18#Text> (дата звернення 15.09.2024 р.)
11. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Рішення Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 333 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 11.09.2024 р.)
12. Костянтинівська міська громада. Онлайновий картографічний сервіс «Візіком Карти». URL: <https://maps.visicom.ua/c/37.68723,48.55025,10/f/OTGUA5GXY?lang=uk> (дата звернення 03.03.2025 р.)
13. Краматорська міська громада. Онлайновий картографічний сервіс «Візіком Карти». URL: <https://maps.visicom.ua/c/37.45389,48.72043,11/f/OTGUA5GMZ?lang=uk> (дата звернення 03.03.2025 р.)
14. Лагер О. «Ми не хочемо бути кнопками для голосування». Інтерв'ю з депутатом і активістом з Дружківки. URL: <https://freeradio.com.ua/my-ne-khochemo-buty-knopykami-dlia-holosuvannia-interv-iu-z-deputatom-ta-aktyvistom-z-druzhkivky/> (дата звернення 19.09.2024 р.)
15. Лиманська міська громада. Онлайновий картографічний сервіс «Візіком Карти». URL: <https://maps.visicom.ua/c/37.64946,49.03417,10/f/OTGUA5H73?lang=uk> (дата звернення 03.03.2025 р.)

16. Лиманська об'єднана територіальна громада обрала старост. Офіційний веб-сайт Донецької обласної державної адміністрації. URL: <https://dn.gov.ua/news/lymanska-ob-yednana-terytorialna-gromada-obrala-starost> (дата звернення 30.10.2024 р.)
17. Лист Слов'янської міської ради до голови Донецької обласної державної адміністрації, керівника Донецької обласної військово-цивільної адміністрації Жебрівському П. І. від 30 травня 2018 року №01.01-12/882. URL: <https://slv.gov.ua/> (дата звернення 30.10.2024 р.)
18. Лист Слов'янської міської ради до Прем'єр-міністра України В. Б. Гройсмана від 30 травня 2018 року №01.01-12/881. URL: <https://slv.gov.ua/> (дата звернення 30.10.2024 р.)
19. Літопис Самовидця. Київ, 1971. 208 с.
20. Нікуліна О. Краматорська громада та місцеві вибори: які зміни чекати жителям. URL: <https://acmc.ua/kramatorska-gromada-ta-miscevi-vybory-yaki-zminy-chekaty-zhytelyam/> (дата звернення 31.10.2024 р.)
21. Онлайн трансляція І-го засідання І-ої сесії Краматорської міської ради VIII скликання. Офіційний youtube-канал Краматорської міської ради. URL: https://www.youtube.com/watch?v=S_DODGZ79aQ&t=5s (дата звернення 19.09.2024 р.)
22. Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Архів автора.
23. Папіна О. Війна та економіка: як змінився бюджет Краматорська за час повномасштабного вторгнення. URL: https://www.kramatorskpost.com/viina-ta-ekonomika-yak-zminivsya-byudzet-kramatorska-za-cas-povnomasstabnogo-vtorgnennya_87031 (дата звернення: 31.01.2025 р.)
24. Повержук В. Слов'янськ у процесі децентралізації. Хто з ким хоче об'єднуватись. URL: https://www.6262.com.ua/news/2661781/slovansk-u-procesi-decentralizacii-hto-z-kim-hoce-obednuvatis?_gl=1*4bw5vg*_ga*WEQxV1N1VDVMd0xiMjhXVGdWbFB3c3

[IPUThKelUxbjBock5DNjR3TnkwT29ndk5udUhYa245eUItaWZGMW5iTAA.*ga_5YZ4727MJS*MTcyOTY3MDY0Ny4xLjEuMTcyOTY3MDY0Ny4wLjAuMA](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/511-2019-ur#Text) (дата звернення 30.10.2024 р.)

25. Повість врем'яних літ : літопис за Іпатським списком / ред. В. П. Сидоренко. Київ : Рад. письменник, 1990. 558 с.
26. Полное Собрание Русскихъ Летописей. Русский Хронографъ. Часть первая. Санкт-Петербург: Тип. М. А. Александрова, 1911. Т. 22. 578 с.
27. Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Донецької області : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 14.01.2024 р.)
28. Про віднесення в підпорядкування обласних (промислових) Рад депутатів трудящих міських поселень Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 30 грудня 1962 року №31а-06. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31%D0%B0-06#Text> (дата звернення 19.10.2024 р.)
29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства : Закон України від 16 липня 2020 року №805-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-20/ed20200723#n2483> (дата звернення 14.09.2024 р.)
30. Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення : Закон України від 03 березня 2018 року №2379-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2379-19#Text> (дата звернення 13.09.2024 р.)
31. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) : проект закону реєстр. № 2217а від 01 липня 2015 року. URL:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812

(дата

звернення 19.09.2024 р.)

32. Про внесення змін до Перспективного плану формування територій громад Донецької області : Розпорядження Голови Донецької облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 14 липня 2016 року №588. URL: <https://dn.gov.ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-perspektivnogo-planu-formuvannya-teritorij-gromad-doneckoyi-oblasti> дата звернення 30.10.2024 р.)
33. Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» : Закон України від 14 травня 1992 року №2338-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2338-12/ed19920514#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)
34. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Рішення Краснолиманської міської ради від 23 липня 2015 року №6/44-3461. URL: <https://krliman.gov.ua/uk> (дата звернення 03.11.2024 р.)
35. Про добровільне об'єднання територіальних громад в Краматорську територіальну громаду з адміністративним центром у місті Краматорськ : Рішення Краматорської міської ради від 22 липня 2015 року №52/VI-177. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)
36. Про добровільне об'єднання територіальних громад в Краматорську територіальну громаду з адміністративним центром у місті Краматорськ : Рішення Краматорської міської ради від 22 липня 2015 року №52/VI-177. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)
37. Про добровільне об'єднання територіальних громад з адміністративним центром у м. Костянтинівка : Рішення Костянтинівської міської ради від 21 жовтня 2015 року №6/61-1085. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)
38. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05 лютого 2015 року № 157-VIII. Дата оновлення: 14.05.2020. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення 14.09.2024 р.)

39. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. Дата оновлення: 27.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19/ed20150205#Text> (дата звернення 15.09.2024 р.)
40. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року № 385. Дата оновлення: 17.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.09.2024 р.)
41. Про затвердження передавального акту, складеного комісією з реорганізації Софіївської сільської ради, переліків майна, активів та зобов'язань, які передаються на баланс відповідним комунальним підприємствам, організаціям, установам та структурним підрозділам Дружківської міської ради : Рішення Дружківської міської ради від 02 березня 2021 року №8/6-34. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/9905:pro-zatverdzhennia-peredavalnoho-aktu-skladenoho-komisiiei-u-z-reorhanizatsii-sofiivskoi-silskoi-rady-perelikiv-maina-aktyviv-ta-zoboviazan-iaki-peredaiutsia-na-balans-vidpovidnym-komunalnym-pidpriemstvam-orhanizatsiiam-ustanovam-ta-strukturnym-pidrozdila> (дата звернення 28.10.2024 р.)
42. Про затвердження персонального складу виконавчого комітету Костянтинівської міської ради : Рішення Костянтинівської міської ради від 30 грудня 2020 року №7/3-21. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)
43. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 червня 2014 року №591-2014-р. Дата оновлення: 22.09.2016. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80#Text> (дата звернення 25.10.2024 р.)

44. Про затвердження Положення про громадський простір в Дружківській міській територіальній громаді та участь жителів громади в його плануванні : Рішення виконавчого комітету Дружківської міської ради від 08 грудня 2021 року №1512. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/11244:78k7k78k6789k> (дата звернення 16.09.2024 р.)
45. Про затвердження Положення про старост Дружківської територіальної громади : Рішення Дружківської міської ради від 16 грудня 2020 року №8/1-4. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/9571:814> (дата звернення 14.09.2024 р.)
46. Про затвердження Положення про старост Краматорської міської ради : Рішення Краматорської міської ради від 17 грудня 2020 року №2/VIII-20. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)
47. Про затвердження Положення про старосту : Рішення Костянтинівської міської ради від 24 грудня 2020 року №7/2-15. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)
48. Про затвердження Положення про старосту Лиманської об'єднаної територіальної громади : Рішення Лиманської міської ради від 19 листопада 2020 року № 7/88-6222.
49. Про затвердження Порядку проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання громад : Рішення Дружківської міської ради від 29 липня 2015 року №6/58-7. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/401:pro-zatverdzhennya-poryadku-provedennya-gromadskikh-obgovoren-z-pitan-dobrovilnogo-ob-ednannya-teritorialnikh-gromad> (дата звернення 25.10.2024 р.)
50. Про затвердження порядку проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання територіальних громад : Проект Рішення Слов'янської міської ради від 11 березня 2020 року №04.02-14/117.

51. Про затвердження Порядку проведення громадського обговорення кандидатури старости у Краматорській територіальній громаді від 26 січня 2022 року №24/VIII-05. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)
52. Про затвердження Статуту Лиманської об'єднаної територіальної громади : Рішення Лиманської міської ради від 23 грудня 2016 року № 7/22-987. URL: <https://krliman.gov.ua/uk> (дата звернення 03.11.2024 р.)
53. Про затвердження Статуту територіальної громади міста Дружківки : Рішення Дружківської міської ради від 27 лютого 2019 року №7/55-16. URL: <https://druisp.gov.ua/images/statut/statuttrg19.pdf> (дата звернення 28.10.2024 р.)
54. Про затвердженням Порядку проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання територіальних громад : Рішення Костянтинівської міської ради від 29 липня 2015 року №6/59-1053. URL: <https://konstrada.gov.ua/component/documents/784:pro-zatverdzhennya-poryadku-provedennya-gromadskikh-obgovoren-z-pitan-dobrovilnogo-ob-ednannya-teritorialnikh-gromad> (дата звернення 28.10.2024 р.)
55. Про звернення Слов'янської міської ради до Святогірської міської ради, Андріївської селищної, Билбасівської селищної, Райгородецької селищної, Мирненської сільської, Хрестищенської сільської, Маяківської сільської та Долинської сільської рад щодо добровільного об'єднання територіальних громад : Проект Рішення Слов'янської міської ради від 06 лютого 2020 року №04.02-14/42. URL: <https://slv.gov.ua/> (дата звернення 30.10.2024 р.)
56. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року №280/97-ВР. Дата оновлення: 10.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97%D0%B2%D1%80/ed19970521#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)
57. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09 квітня 1999 року №586-XIV. Дата оновлення: 27.06.2024 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14/ed19990409#Text>

(дата

звернення: 12.09.2024 р.)

58. Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 07 грудня 1990 року №533-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12/ed19901207#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)
59. Про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад : Рішення Дружківської міської ради від 15 липня 2016 року. №7/12-10. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/3710:pro-nadannya-zgodi-na-dobrovilne-ob-ednannya-teritorialnikh-gromad20072016> (дата звернення 26.10.2024 р.)
60. Про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад : Рішення Костянтинівської міської ради від 22 вересня 2016 року №6/69-1262. URL: <https://konstrada.gov.ua/component/documents/1206:1262> (дата звернення 28.10.2024 р.)
61. Про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад : Рішення Костянтинівської міської ради від 25 січня 2018 року №6/82-1509. URL: <https://konstrada.gov.ua/component/documents/2627:6-82-1509> (дата звернення 28.10.2024 р.)
62. Про обрання секретаря Дружківської міської ради VIII скликання : Рішення Дружківської міської ради від 18 грудня 2020 року № №8/2-15. URL: <https://www.druisp.gov.ua/component/documents/9593:2s15> (дата звернення 26.10.2024 р.)
63. Про підсумки голосування та результати виборів депутатів Дружківської міської ради Краматорського району Донецької області : Повідомлення Дружківської міської територіальної виборчої комісії Краматорського району Донецької області від 08 листопада 2020 року. URL: <https://druisp.gov.ua/vlada-mista/2592-mistsevi-vibori-2020-r> (дата звернення 27.10.2024 р.)

64. Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 12 березня 1981 року №1654-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1654-10/ed19810312#Text> (дата звернення 25.10.2024 р.)
65. Про початок реорганізації Білокузьминівської, Віролюбівської, Івано-Пільської, Марківської, Миколаївської, Новодмитрівської, Предтечинської сільських рад шляхом приєднання до Костянтинівської міської ради : Рішення Костянтинівської міської ради від 24 грудня 2020 року №7/2-17. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)
66. Про призначення А. Панкова головою Краматорської районної державної адміністрації Донецької області : Розпорядження Президента України 05 березня 2021 року № 168/2021-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168/2021-%D1%80%D0%BF#Text> (дата звернення 31.10.2024 р.)
67. Про призначення чергових місцевих виборів у 2020 році : Постанова Верховної Ради України від 15 липня 2020 року №795-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-IX#Text> (дата звернення 17.09.2024 р.)
68. Про припинення сільської та селищних рад в результаті реорганізації шляхом приєднання до Краматорської міської ради : Рішення Краматорської міської ради від 23 червня 2021 року №10/VIII-552. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)
69. Про проведення громадського обговорення (громадських слухань) кандидатури старости у Софіївсько-Миколайпільському старостинському окрузі Дружківської міської територіальної громади : Розпорядження міського голови від 23 грудня 2021 року № РМГ/12/0.1/315/21. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/11286:pro-provedennia-hromadskoho-obhovorennia-hromadskykh-slukhan-kandydatury-starosty-u->

[sofiivsko-mykolaipilskomu-starostynskomu-okruzi-druzhkivskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady](#) (дата звернення 15.09.2024 р.)

70. Про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування: Закон України від 02 вересня 2014 року № 1664-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1664-18#Text> (дата звернення 12.09.2024 р.)
71. Про реєстрацію депутатів Костянтинівської міської ради : Постанова Костянтинівської міської територіальної виборчої комісії Краматорського району Донецької області від 11 листопада 2020 року №102. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)
72. Про реєстрацію обраного міським головою м. Дружківки : Постанова Дружківської міської територіальної виборчої комісії Краматорського району Донецької області від 17 листопада 2020 року №52. <https://druisp.gov.ua/vlada-mista/2592-mistsevi-vibori-2020-r> (дата звернення 27.10.2024 р.)
73. Про результати голосування з виборів Костянтинівського міського голови : Постанова Костянтинівської міської територіальної виборчої комісії Краматорського району Донецької області від 31 жовтня 2020 року №95. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)
74. Про реорганізацію сільської та селищних рад шляхом приєднання до Краматорської міської ради : Рішення Краматорської міської ради від 17 грудня 2020 року №2/VIII-18. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)
75. Про розгляд клопотання Софіївської сільської ради : Рішення Дружківської міської ради від 08 серпня 2018 року №7/46-8. URL: <https://druisp.gov.ua/images/documents/rada/%D0%A1%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D1%8C10001.PDF> (дата звернення 26.10.2024 р.)

76. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року. № 1508-VII. Дата оновлення 04.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення 11.09.2024 р.)
77. Про схвалення проекту рішення міської ради про добровільне приєднання територіальної громади Райської селищної ради Донецької області до територіальної громади міста Дружківка Донецької області : Рішення Дружківської міської ради від 29 вересня 2018 року №7/48-39. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/6525:pro-skhvalennya-proektu-rishennya-miskoji-radi-pro-dobrovilne-priednannya-teritorialnoji-gromadi-rajskoji-selishchnoji-radi-donetskoji-oblasti-do-teritorialnoji-gromadi-mista-druzhkivka-donetskoji-oblasti> (дата звернення 26.10.2024 р.)
78. Про утворення військово-цивільної адміністрації : Указ Президента України від 26 травня 2021 року №210/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2102021-38985> (дата звернення 31.10.2024 р.)
79. Про утворення старостинських округів : Рішення Костянтинівської міської ради від 24 грудня 2020 року №7/2-14. URL: <https://konstrada.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2024 р.)
80. Про утворення старостинських округів Дружківської міської територіальної громади : Рішення Дружківської міської ради від 05 жовтня 2021 року №8/13-39. URL: <https://druisp.gov.ua/component/documents/10961:81339> (дата звернення 27.10.2024 р.)
81. Про утворення старостинських округів Краматорської міської ради : Рішення Краматорської міської ради від 17 грудня 2020 року №2/VIII-19. URL: <https://krm.gov.ua/> (дата звернення 31.10.2024 р.)
82. Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року №№807-IX. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення 27.10.2024 р.)
83. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) від 01 липня 2015 року №2217а. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812 (дата звернення 20.09.2024 р.)
84. Результати загальнонаціонального опитування міського населення України та службовців органів місцевого самоврядування міст щодо проблем місцевого самоврядування та ставлення до децентралізації влади : Галузевий моніторинг № 18. / за ред. М. В. Пітцика. Київ, 2014. 193 с.
85. Реконструкція Саду Бернацького у Краматорську: будівництво фонтану, облаштування газонів та встановлення системи відеоспостереження. Офіційний веб-сайт Краматорської міської ради. URL: <https://krm.gov.ua/rekonstruktsiya-sadu-bernatskogo-u-kramatorsku-budivnytstvo-fontanu-oblashtuvannya-gazoniv-ta-vstanovlennya-systemy-videosposterezhennya/> (дата звернення 03.12.2024 р.)
86. Реформа децентралізації. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (дата звернення 16.09.2024 р.)
87. Рік децентралізації: досягнення, зміни та наступні кроки. Результати опитування. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2532249-rik-decentralizacii-dosagnenna-zmini-ta-nastupni-kroki-rezultati-opituvanna.html> (дата звернення 25.11.2024 р.)
88. Системна протидія корупції. Офіційний youtube-канал ГО «Громадський патруль». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NJBp2Ip6jMA> (дата звернення 29.11.2024 р.)
89. Слов'янська міська громада. Онлайновий картографічний сервіс «Візіком Карти». URL:

<https://maps.visicom.ua/c/37.53136,48.85658,12/f/OTGUA5HBZ?lang=uk>

(дата звернення 03.03.2025 р.)

90. Статут Костянтинівської громади. Офіційний веб-сайт Громадської організації «Екологічна та правова безпека громад». URL:

<https://www.ealsoc.org/statutecourt> (дата звернення: 28.10.2024 р.)

91. Степура А. У Слов'янську досі не прийнятий бюджет. URL:

<https://suspilne.media/donbas/133235-u-slovansku-dosi-ne-prijnatij-budzet/>

(дата звернення 31.10.2024 р.)

92. Телеканал «Рада». Офіційний youtube-канал Верховної Ради України.

URL:<https://www.youtube.com/channel/UC5V8mErVFOPcQXEb3y9IMZw>

(дата звернення 19.09.2024 р.)

93. Чисельність населення (за оцінкою) на 1 листопада 2015 року.

Офіційний веб-сайт Головного управління статистики в Донецькій області.

URL: [https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-\(-za-otsinkoyu-\)-po-mistakh-ta-rayonakh/20151101/](https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-(-za-otsinkoyu-)-po-mistakh-ta-rayonakh/20151101/) (дата звернення 29.10.2024 р.)

94. Чисельність населення (за оцінкою) по містах та районах на 1 січня

2020 року. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у

Донецькій області. URL:

[https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-\(-za-otsinkoyu-\)-po-mistakh-ta-rayonakh/](https://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-(-za-otsinkoyu-)-po-mistakh-ta-rayonakh/) (дата звернення 28.10.2024 р.)

95. Definition of decentralization. Merriam-Webster Dictionary. URL:

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/decentralization> (дата звернення 23.12.2024 р.)

96. Local Government Act 1974. URL:

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/7/contents> (дата звернення

12.09.2024 р.)

97. Local Government Act 2000. URL:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/22/contents> (дата звернення
 12.09.2024 р.)

1. Архипова С. І. Слов'янськ, місто Донецької обл. URL:
http://www.history.org.ua/?termin=Sloviansk_mst (дата звернення 30.10.2024 р.)
2. Бажан О. Г., Грузін Д. В. Краматорськ // Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон - Кю / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во "Наукова думка", 2008. 568 с.: іл.. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Kramatorsk> (дата звернення: 25.11.2024 р.)
3. Бедрій М. М. Вєрв у Київській Русі: самоврядування і право // Вісник Львів. ун-ту. Серія: "Юридичні науки". 2011. Вип. 54. С. 39 – 40.
4. Бикадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування // Економічний вісник Донбасу №2 (20), 2010. С. 145 – 151.
5. Боголепов Д. П. Краткий курс финансовой науки: Учеб. для вузов. Харьков : Пролетарий, 1929. 314 с.
6. Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцеве самоврядування: поняття, суть та форми (види) // Право України. 2005. № 1. С. 21 – 25.
7. Бортнікова А. В. Місцеве самоврядування на Волині: суспільно-політичні традиції і сучасний процес децентралізації: дис. докт. політ. наук: спец. 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Луцьк, 2018. 495 с.
8. Буглак Ю. О. Історичний генезис розмежування повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування України // Topical issues of law: theory and practice. 2017. № 2 (34). С. 37 – 44.
9. Бутирін Є. О. Місцеве самоврядування періоду козацької доби (кінець XV ст. – першої половини XVII ст.) // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: "Право". 2019. Вип. 17. С. 55 – 64.

10. Васильєв В. Ю. Раднаргоспи, ради народного господарства. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Rady_hospodarstva (дата звернення: 28.02.2025 р.)
11. Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2015 року. Офіційний веб-сайт Центральної виборчої комісії. URL: https://www.cvk.gov.ua/vibory_category/mistsevi-vibori/vibori-deputativ-verhovnoi-radi-avtonomnoi-respubliki-krim-mistsevih-rad-ta-silskih-selishhnh-miskih-goliv-25-zhovtnya-2015-roku.html (дата звернення 14.09.2024 р.)
12. Вовк И., Грибанова В. Славянский курорт // Телегид. Специальный выпуск. Весь Донбасс. Маршруты выходного дня. 50 лучших мест для семейного отдыха. Донецк, май 2010. № 1. 55 с.
13. Водотика Т. С. Слов'янськ, окупація 2014 // Енциклопедія історії України: Додатковий том. Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2021. 773 с.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=slov'jansk_okupatsija_2014 (дата звернення: 25.11.2024 р.)
14. Глизнер С. В. Поняття, типи та причини запровадження децентралізації в Україні // Політикус : наук. журнал. 2019. № 1. С. 36 – 40.
15. Гнатенко Валерій Сергійович. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/mps/info/page/21024> (дата звернення 26.10.2024 р.)
16. Гончарова Є. Самоврядування біля лінії фронту. URL: <https://tyzhden.ua/samovriaduvannia-bilia-linii-frontu/> (дата звернення 29.11.2024 р.)
17. Горбатюк. М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи // Political Studies. 2021. №1. С. 22 – 40.

18. Грибовский В. М. Государственное устройство и управление Российской империи (из лекций по русскому государственному и административному праву). Одесса, 1912. 268 с.
19. Грицак Я. Й. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. Київ: Генеза, 1996. 360 с.
20. Грицяк І. А. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація. Київ : Вид-во УАДУ, 1997. 448 с.
21. Гросов О. Я., Грузіна Л. В. Костянтинівка // Енциклопедія Сучасної України / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL : <https://esu.com.ua/article-6017> (дата звернення 29.10.2024 р.)
22. Губрик О. Сільська громада в Україні XIV-XVIII ст. // Український історичний журнал. 1997. №5. С. 52 – 66.
23. Гудіма Т. С. Особливості реалізації правових засад децентралізації на Сході України // Досвід об'єднання територіальних громад на Сході України: економіко-правові аспекти / За наук. ред. В. А. Устименка та І. В. Заблудської. Київ : ТОВ «ВІСТКА», 2018. 214 с.
24. Давня українська література : хрестоматія / упоряд., передм. та комент. М. М. Сулима ; худож. В. В. Чуприніна. 2-е вид., перероб. і доп. Київ. : Освіта, 1993. 656 с.
25. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / відп. ред. Н.Р. Нижник. Київ : Вид-во УАДУ, 1997. 448 с.
26. Децентралізаційні течії в Донецькій області. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8084> (дата звернення 25.10.2024 р.)
27. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. / Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2019. 192 с.

28. Дружківська територіальна громада. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada/3719> (дата звернення 28.10.2024 р.)
29. Елистратов А. И. Государственное право. Москва, 1912. 364 с.
30. Енциклопедія державного управління / наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. 2011. 732 с.
31. Заблоцький В. В. Особливості розвитку та роль місцевого самоврядування в системі публічної влади на теренах України // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 4. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5132/Zablodskii%20%e2%84%964%202015.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 23.12.2024 р.)
32. Загальна інформація. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/about> (дата звернення 01.02.2024 р.)
33. Загородня І. Вибори-2020 у Краматорську: попередні результати голосування, явка та порушення. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/vibori-2020-u-kramatorsku-poperedni-rezultati-golosuvannya-yavka-ta-porushennya-1655432.html> (дата звернення 31.10.2024 р.)
34. Історична довідка. Офіційний веб-сайт Лиманської міської ради. URL: <https://krliman.gov.ua/uk/page/-istorichna-dovidka> (дата звернення 30.10.2024 р.)
35. Каплан Ю. Б. Особливості інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб у нових громадах: питання реалізації політичних прав і свобод. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: http://niss.gov.ua/content/articles/files/perem_osoby-2f1a8.pdf (дата звернення 29.11.2024 р.)
36. Карамзин Н. М.. Записка о древней и новой России в ее политическом и гражданском отношениях. Москва: Наука, 1991. 127 с.
37. Керівник Слов'янської міської ВЦА приступив до обов'язків. Офіційний веб-сайт Донецької обласної державної адміністрації. URL:

<https://dn.gov.ua/news/kerivnik-slovyanskoyi-miskoyi-vca-pristupiv-do-obovyazki> (дата звернення 31.10.2024 р.)

38. Козаченко Ю. П. Історичні передумови децентралізації в Україні // Держава та регіони. Серія: “Державне управління”. 2019. № 3 (67). С. 213 – 218.
39. Колишко Р. Децентралізація публічної влади: історія та сучасні тенденції розвитку // Вісник КНУ. 2003. Вип. 27. С. 198 – 204.
40. Костянтинівська територіальна громада. Офіційний веб-сайти реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/newgromada/3728> (дата звернення: 28.10.2024 р.)
41. Котенко Н. В., Решетняк Я. В. Фіскальна децентралізація: досвід вразливості сільських територіальних громад в Україні. IV Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб’єктів господарювання: сучасний стан та перспективи». м. Одеса. Травень. 2017. С. 243 – 245.
42. Коцаренко В. Ф. Краматорськ // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL : <https://esu.com.ua/article-2749> (дата звернення 31.10.2024 р.)
43. Круглашов А. М. Європейська модель місцевого самоврядування: орієнтири для України // Влада та управління: збірник наукових праць. Вип. 5. Чернівці: „Букрек”, 2018. С. 29 – 43.
44. Круглашов А., Бурега В. Здобутки і труднощі в реалізації децентралізації влади в Україні // Аспекти публічного управління. 2021. Т. 9, №2. С. 68 – 76.
45. Лемехова В. В Краматорский район вошли все близлежащие районные центры - теперь уже бывшие. URL: https://tehnopolis.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=34

[146:2020-07-17-12-1851&catid=59:2011-01-11-21-18-52&Itemid=15](https://www.history.org.ua/?termin=146:2020-07-17-12-1851&catid=59:2011-01-11-21-18-52&Itemid=15) (дата звернення 31.01.2025 р.)

46. Леонтович Ф. И. Спорные вопросы по истории русско-литовского права / Ф. И. Леонтович. Санкт-Петербург, 1893. 63 с.
47. Лиманська територіальна громада. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/newgromada/3732> (дата звернення 30.10.2024 р.)
48. Лисенко Ж. П., Олексин А. Г. Проблеми та шляхи удосконалення реформи фінансової децентралізації з урахуванням міжнародного досвіду // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Т. 31 (70). №3. 2020. С. 63 – 66.
49. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму. Нью-Йорк, 1954. 580 с.
50. Литвин М. Р. Західна область Української Народної (ЗО УНР) // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во "Наукова думка", 2005. - 672 с.: іл.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Zakhidna_oblast_UNR (дата звернення 26.02.2025 р.)
51. Лоза Ю. І. Україна, держава: формування території та історія адміністративно-територіального устрою // Енциклопедія історії України: Україна—Українці. Кн. 1 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2018. 608 с.. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=1> (дата звернення 25.02.2025 р.)
52. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. 2-ге вид., доповн., переробл. Київ : Центр сприяння інституц. розв. держ. служби, 2005. 251 с.
53. Мануїлова К. В. Засади децентралізації в публічній владі запорізьких козаків // Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: «Державне управління». 2018. Т. 29 (68). № 1. С. 205 – 207.

54. Між історією і політикою: статті до історії та критики української суспільно-політичної думки. Мюнхен, 1973. 441 с.
55. Нові/старі назви на мапі Донеччини: м. Лиман. Офіційний веб-сайт Донецького обласного краєзнавчого музею. URL: <https://muzey-dokm.pp.ua/novi-stari-nazvy-na-mapi-donechchyny-m-lyman.html> (дата звернення 30.10.2024 р.)
56. Олійченко І. М., Лашук О. С. Досвід проведення децентралізації в країнах Європи // Науковий журна «Публічне управління і адміністрування» 2018. №7.С. 93 – 97.
57. Орлик С. Національний природний парк “Святі гори”. URL: <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyky/natsionalnyy-pryrodnyy-park-sviati-hory/> (дата звернення 29.10.2024 р.)
58. Панчишин Р. І. Об’єднана територіальна громада як суб’єкт муніципально-правових відносин. Системно-онтологічний аналіз: монографія; за ред. Марцеляка О.В. Київ: Основа, 2020. 400 с.
59. Папіна О. Війна та економіка: як змінився бюджет Краматорська за час повномасштабного вторгнення. URL: https://www.kramatorskpost.com/viina-ta-ekonomika-yak-zminivsya-byudzet-kramatorska-za-cas-povnomasstabnogo-vtorgnennya_87031 (дата звернення 03.12.2024 р.)
60. Папіна О. У Слов’янську призначили другий тур виборів міського голови. URL: <https://suspilne.media/donbas/76669-u-slovansku-priznacili-drugij-tur-viboriv-miskogo-golovi/> (дата звернення 31.10.2024 р.)
61. Побочний І. А. Політико-правові засади децентралізації влади в контексті реформ в Україні // Правова держава : історія, сучасність та перспективи формування в умовах євроінтеграції : матеріали Українсько-польської наук.-практ. конф., (Дніпропетровськ, 15 лист. 2013р.). Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ., 2013. С. 13 – 27.
62. Повержук В. Слов’янськ та децентралізація: усе пішло не за планом. URL: <https://www.6262.com.ua/news/2772288/slovansk-ta-decentralizacia-use-pislo-ne-za-planom> (дата звернення 31.10.2024 р.)

63. Пустовой В. С. Історія централізації та децентралізації Української держави: правові аспекти // Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 60. С. 433 – 440.
64. Романюк С. А. Децентралізація: теорія та практика застосування : монографія. Київ, 2018. 216 с
65. Рыбаков Б. Рождение Руси. Москва, 2004. 448 с.
66. Сергей Сидорин. Население Дружковки составляет 67722 человека // Дружковка на ладонях +. URL: <https://dnl.dn.ua/news/oficialno/naselenie-druzhkovki-sostavlyaet-67722-cheloveka> (дата звернення 25.10.2024 р.)
67. Сердюк А., Шибіко А. Найменший борець. Чим важлива та незвичайна Званівська ОТГ. URL: <https://freeradio.com.ua/zvanivka/> (дата звернення 29.11.2024 р.)
68. Сидоренко В. І. Дружківка // Енциклопедія Сучасної України / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. URL: <https://esu.com.ua/article-21924> (дата звернення 25.10.2024 р.)
69. Сидорин С. Бюджет Дружковки на 2021 год – 402 млн гривен. URL: https://dnl.dn.ua/news/byudzheta-druzhkovki-na-2021-god-402-mln-griven_153105 (дата звернення 03.12.2024 р.)
70. Сидорин С. В исполкоме утвердили проект бюджета Дружковки на 2020 год. URL: <https://dnl.dn.ua/news/v-ispolkome-utverdili-proekt-byudzheta-druzhkovki-na-2020-god> (дата звернення 03.12.2024 р.)
71. Слов'янськ став 10 містом Донецької області, що отримало містобудівні повноваження. Офіційний веб-сайт Урядового порталу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/slovyansk-stav-10-mistom-doneckoyi-oblasti-sho-otrimalo-mistobudivni-povnovazhennya> (дата звернення 31.10.2024 р.)
72. Слов'янська територіальна громада. Офіційний веб-сайт реформи децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/newgromada/3753> (дата звернення 31.10.2024 р.)

73. Терлюк І. Я. Правові аспекти організації органів державної влади й самоврядування в УНР доби Української Центральної Ради // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2007. №3. С. 24 – 32.
74. Толочко П. Древняя Русь. Очерки социально-политической истории. Киев, 1987. 244 с.
75. Федака С. Д. Політична історія України-Русі доби трансформації імперії Рюриковичів (XII століття). Ужгород, 2000. 340 с.
76. Хаустова Л. Місцеві вибори 2020 у Слов'янську. Склад депутатів міської ради. URL: <https://www.6262.com.ua/news/2928480/miscevi-vibori-2020-u-slovansku-sklad-deputativ-miskoi-radi> (дата звернення 31.10.2024 р.)
77. Широчин С. Складна столиця СРСР: як перспективна Костянтинівка стала нагадувати руїни після атомного вибуху. URL: <https://zaborona.com/yak-perspektyvna-kostyantinivka-stala-nagaduvaty-ruyny-pislya-atomnogo-vybuhu/> (дата звернення 28.10.2024 р.)
78. Шляхтун П., Колух В. Децентралізація по-українськи в контексті європейського досвіду місцевого самоврядування. Віче. 2015. № 18. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=viche_2015_18_10 (дата звернення 20.09.2024 р.)
79. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. Львів: Світ, 1990. Т. І. 596 с.
80. Яневський Д. Політичні системи У країни 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА. 2003. 767 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yanevskyi_Danylo/Politychni_systemy_Ukrainy_1917-1920_rokiv_sproby_tvorennia_i_prychyny_porazky.pdf

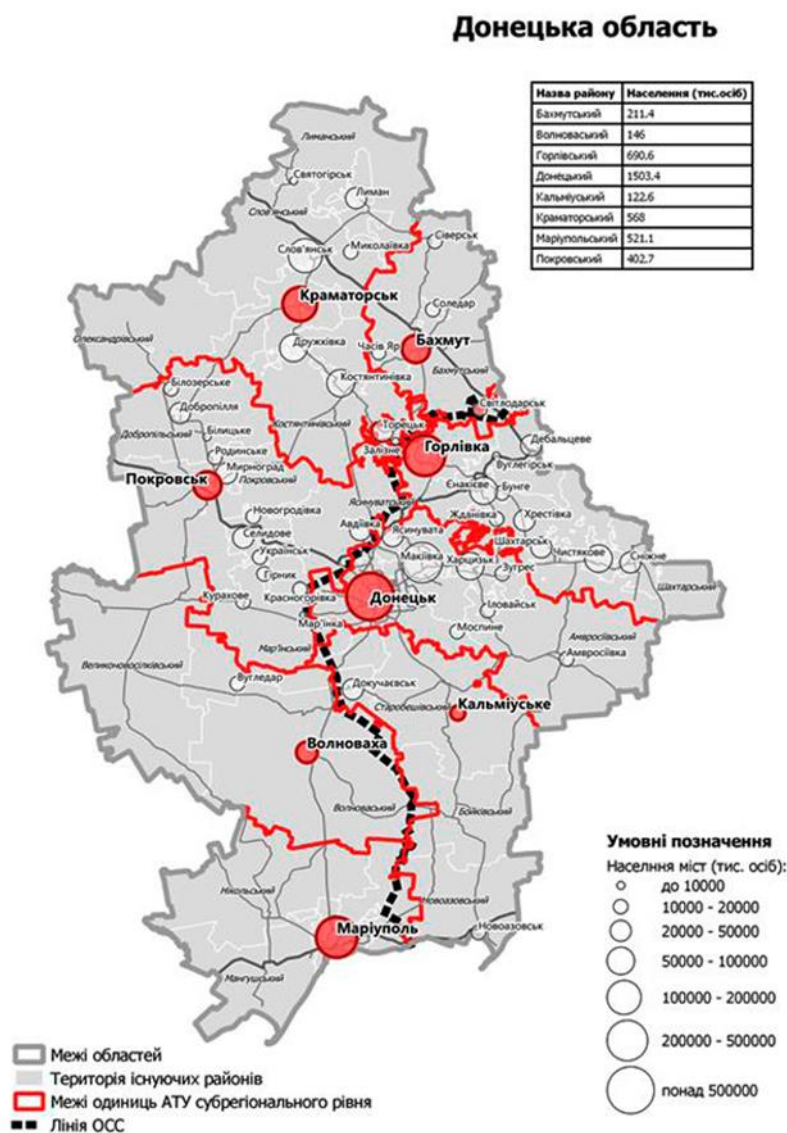
81. Balińskie M., Lipińskie T., *Starożytną Polskę pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym opisanam*. Warszawa: Nakł. S. Orgelbranda Księgarza, 1843–1846, T. 1, 2. 986 p.
82. D. Doroshenko, *Das deutsche Recht in der Ukraine* «Zeitschrift für Geschichte Osteuropes» 1934, 708 p.
83. Jackiewicz A. The Principles of Unitarism, Subsidiarity and Decentralization as a Constitutional Basis of Regional Self-government of the Republic of Poland. *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*. 2012. № 31 (44). P. 175–189.
84. Kaendl F., *Beiträge zur Geschichte des deutschen Rechtes in Galizien* «Archiv für Österreichische Geschichte» Wien 1906, Bd. 143 p.
85. Kartashov E. G. European lessons of decentralization // *Public management*. 2018. № 1 (11) January. P. 175 – 184.
86. Plokhyy S. *The Gates of Europe : a History of Ukraine* / Serhii Plokhyy. New York : Basic Books, A Member of the Perseus Books Group, 2015. 432 p.
87. Roepell R., *Über die Verbreitung des Magdeburger Stadtrechts im Gebiete des alten Polnischen Reichs ostwärts der Weichsel* «Abhandlungen der Hist. Phil. Gesellschaft in Breslau». Breslau: Trewendt 1857, P. 241–301.
88. *Russia and the Ukraine: The Difference that Peter I Made*. «The Russian Review», 1980, vol. 39, no. 1.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Мана І

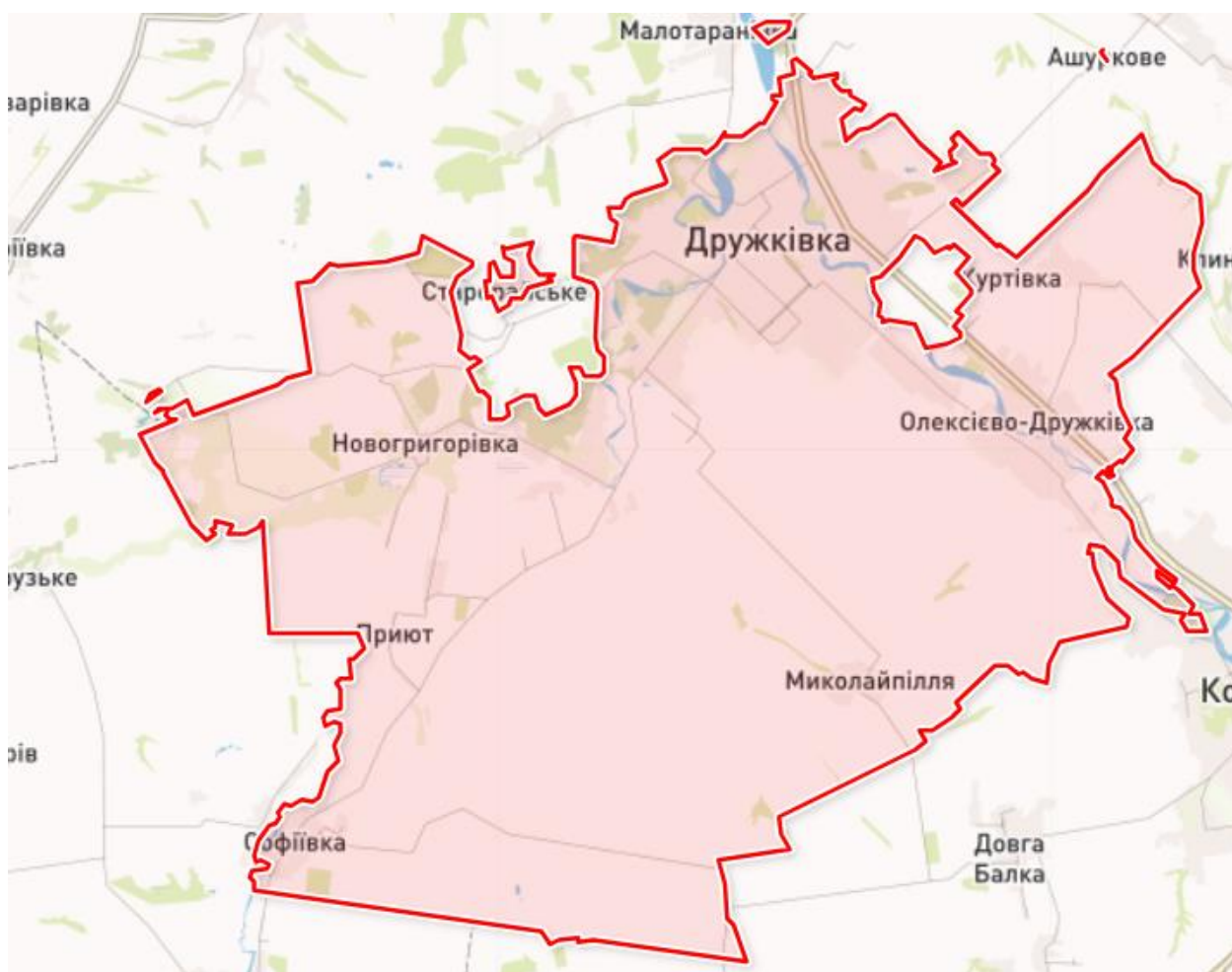
Адміністративно-територіальний устрій Донецької області після адміністративної реформи¹

¹ В. Лемехова. В Краматорський район вошли все близлежащие районные центры - теперь уже бывшие. URL: https://tehnopolis.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=34146:2020-07-17-12-1851&catid=59:2011-01-11-21-18-52&Itemid=15 (дата звернення 31.01.2025 р.)

ДОДАТОК Б

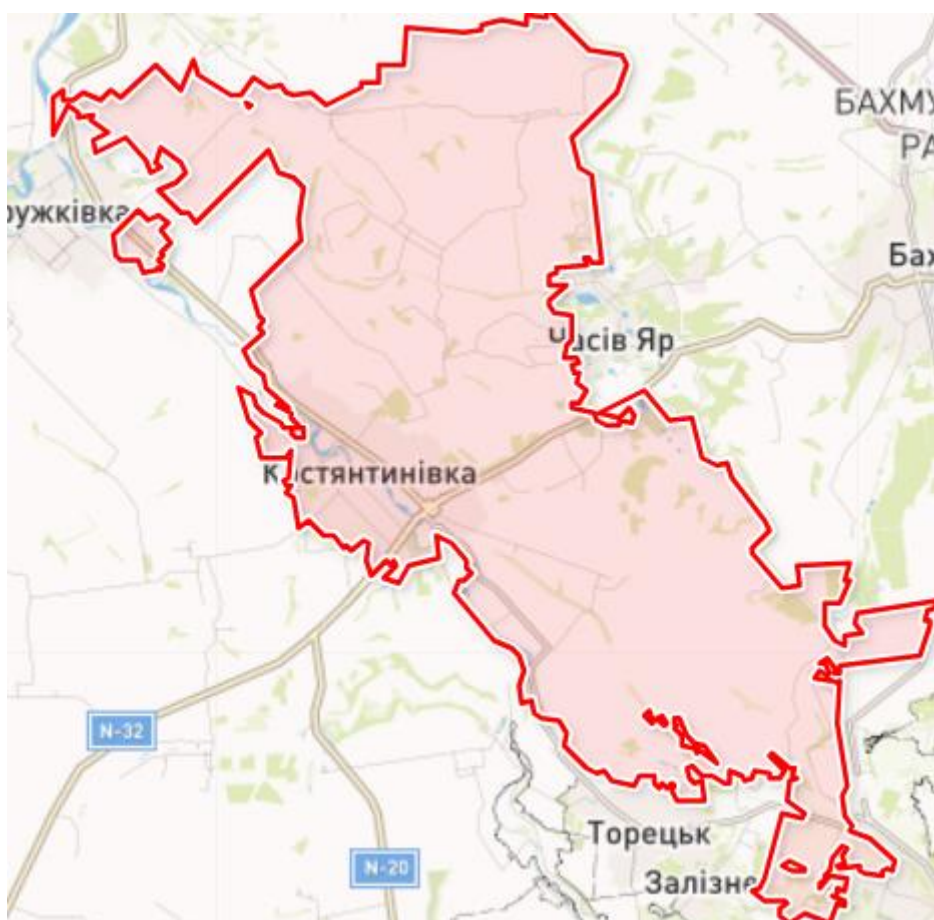
Мапа 2

Дружківська міська територіальна громада¹

¹ Дружківська міська громада. Онлайновий картографічний сервіс «Візіком Карти». URL: <https://maps.visicom.ua/c/37.42836,48.57706,11/f/OTGUA5GYI?lang=uk> (дата звернення 03.03.2025 р.)

ДОДАТОК В

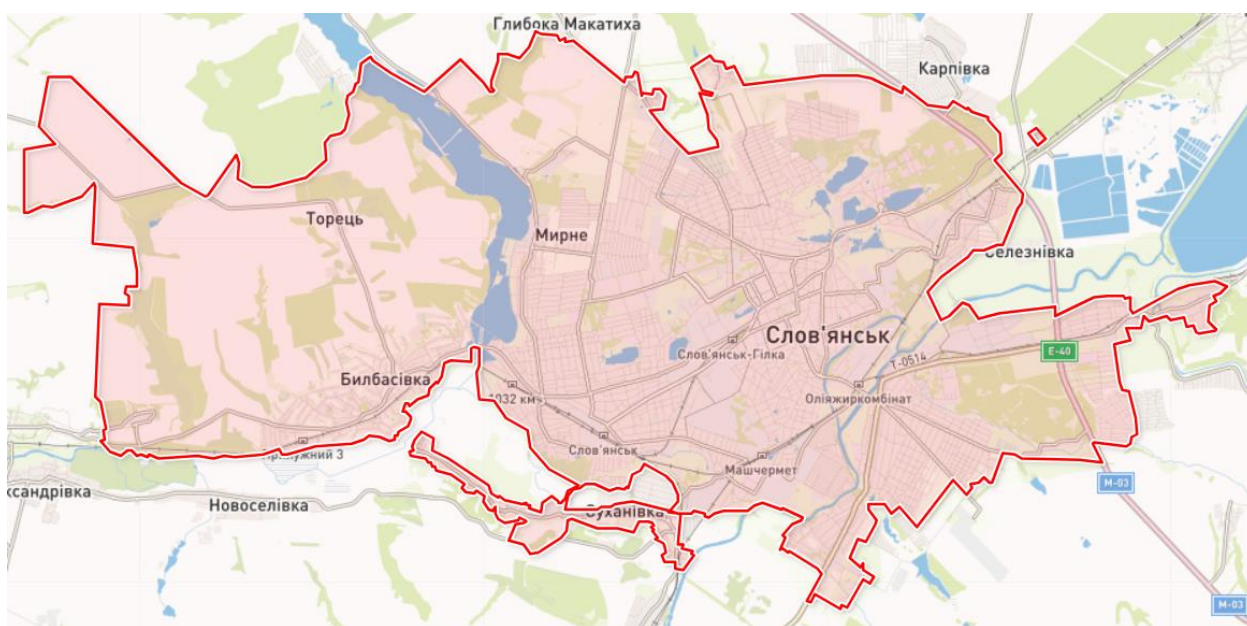
Мапа 3

Костянтинівська міська територіальна громада¹

¹ Костянтинівська міська громада. Онлайновий картографічний сервіс «Візіком Карти». URL: <https://maps.visicom.ua/c/37.68723,48.55025,10/f/OTGUA5GXY?lang=uk> (дата звернення 03.03.2025 р.)

ДОДАТОК Г

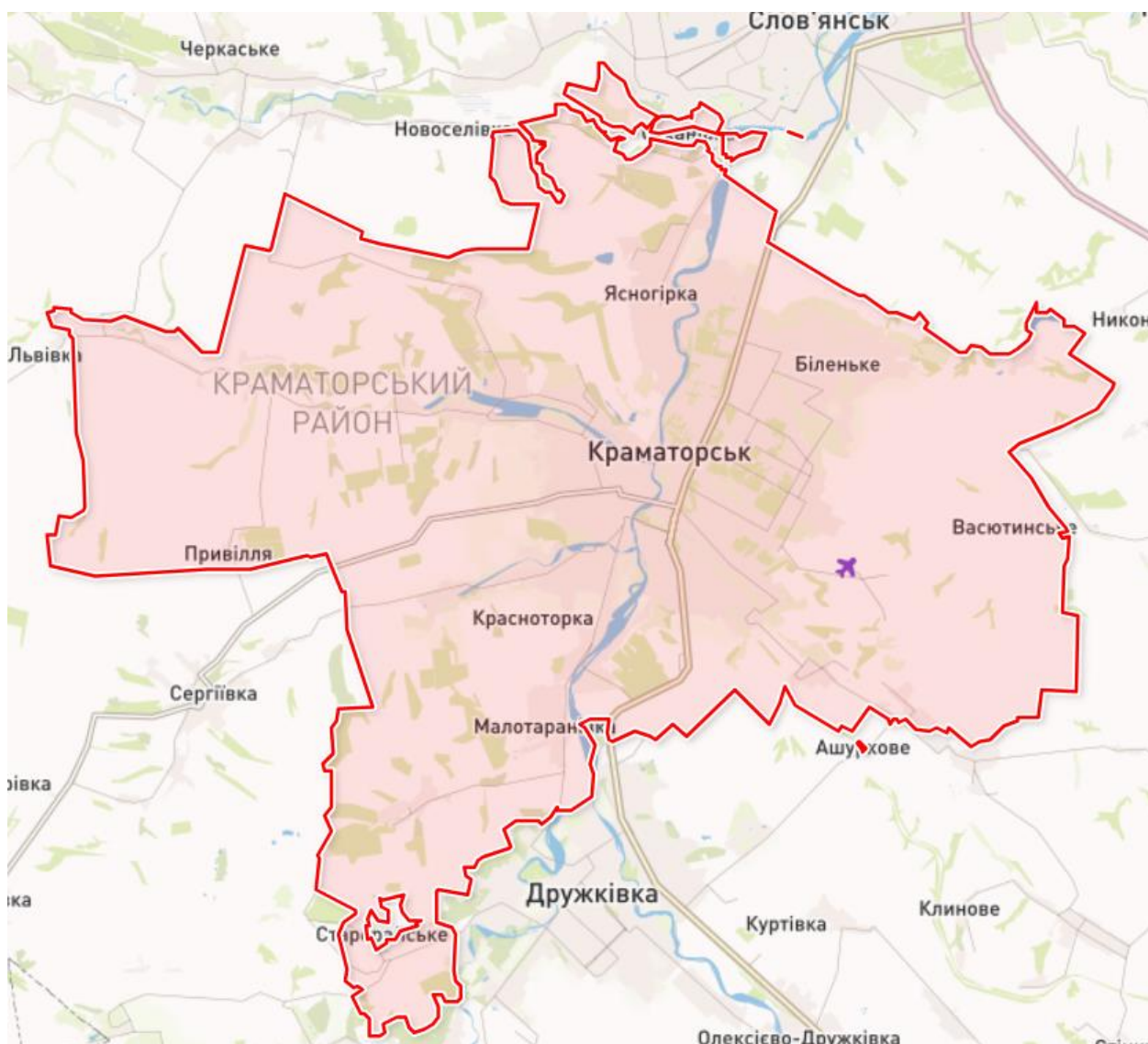
Мапа 4

Слов'янська міська територіальна громада¹

¹ Слов'янська міська громада. Онлайновий картографічний сервіс «Візіком Карти». URL: <https://maps.visicom.ua/c/37.53136,48.85658,12/f/OTGUA5HBZ?lang=uk> (дата звернення 03.03.2025 р.)

ДОДАТОК Г

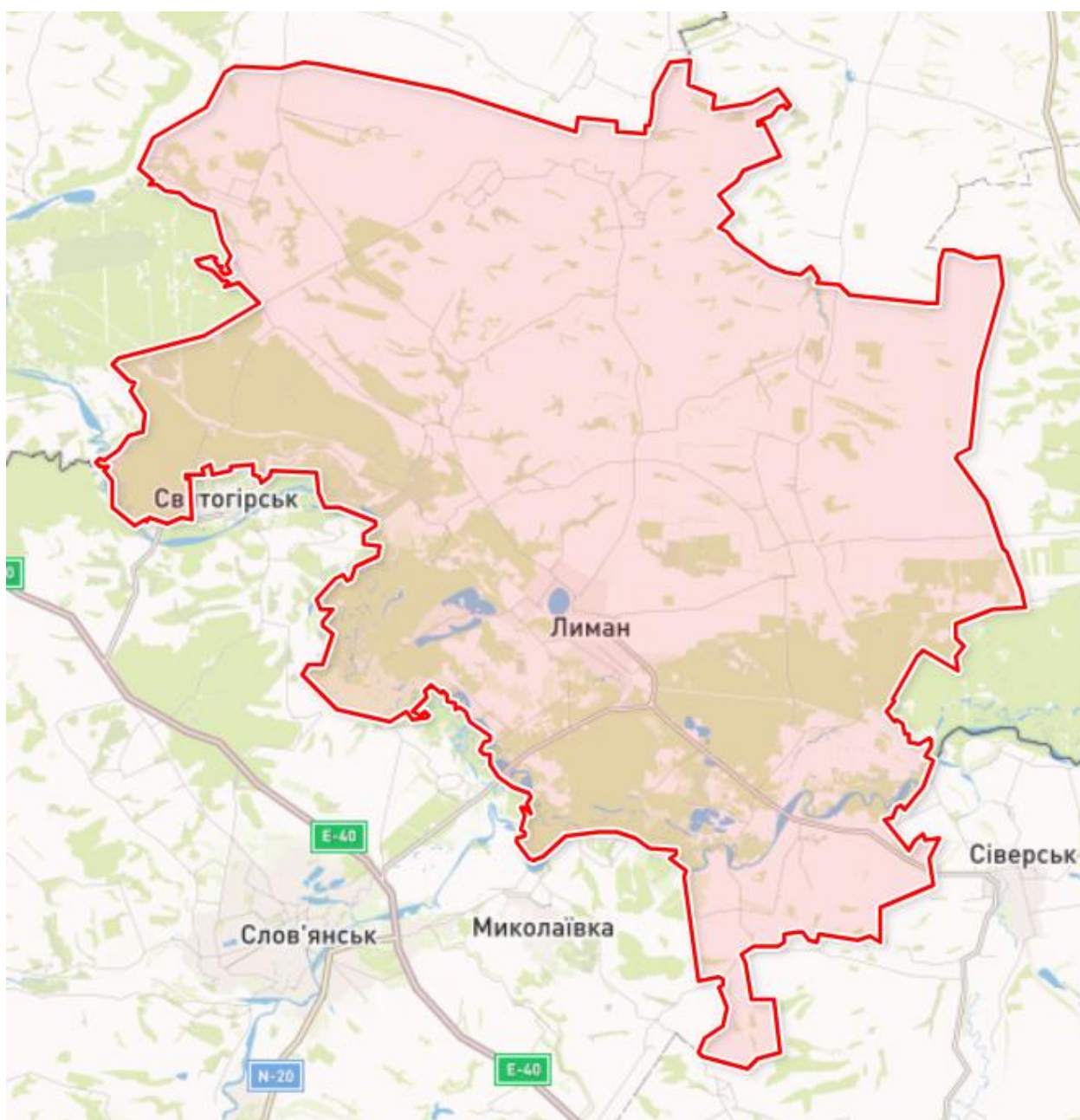
Мапа 5

Краматорська міська територіальна громада¹

¹ Краматорська міська громада. Онлайнний картографічний сервіс «Візіком Карти». URL: <https://maps.visicom.ua/c/37.45389,48.72043,11/f/OTGUA5GMZ?lang=uk> (дата звернення 03.03.2025 р.)

ДОДАТОК Д

Мапа 6

Лиманська міська територіальна громада¹

¹ Лиманська міська громада. Онлайновий картографічний сервіс «Візіком Карти». URL: <https://maps.visicom.ua/c/37.64946,49.03417,10/f/OTGUA5H73?lang=uk> (дата звернення 03.03.2025 р.)

ДОДАТОК Е

Діаграма 1

Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Питання №1. Вкажіть населений пункт в якому Ви проживали в період 2014-2021 рр.¹

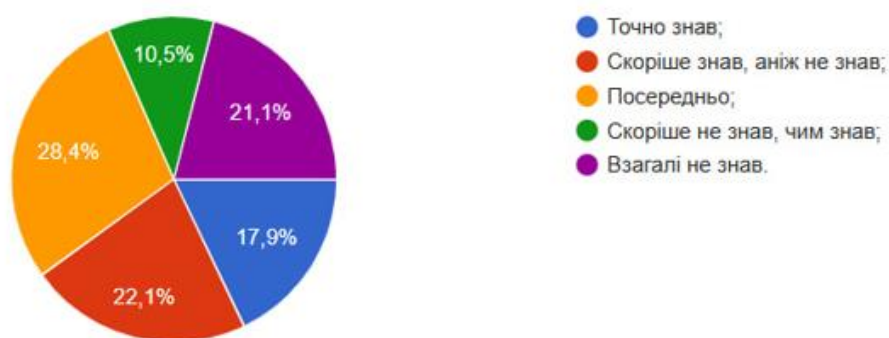

¹ Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Архів автора.

ДОДАТОК Є

Діаграма 2

Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Питання №2. Скажіть будь ласка, наскільки Ви були обізнані щодо реформи децентралізації в 2014-2016 рр. (наскільки знали мету, завдання та суть реформи)¹

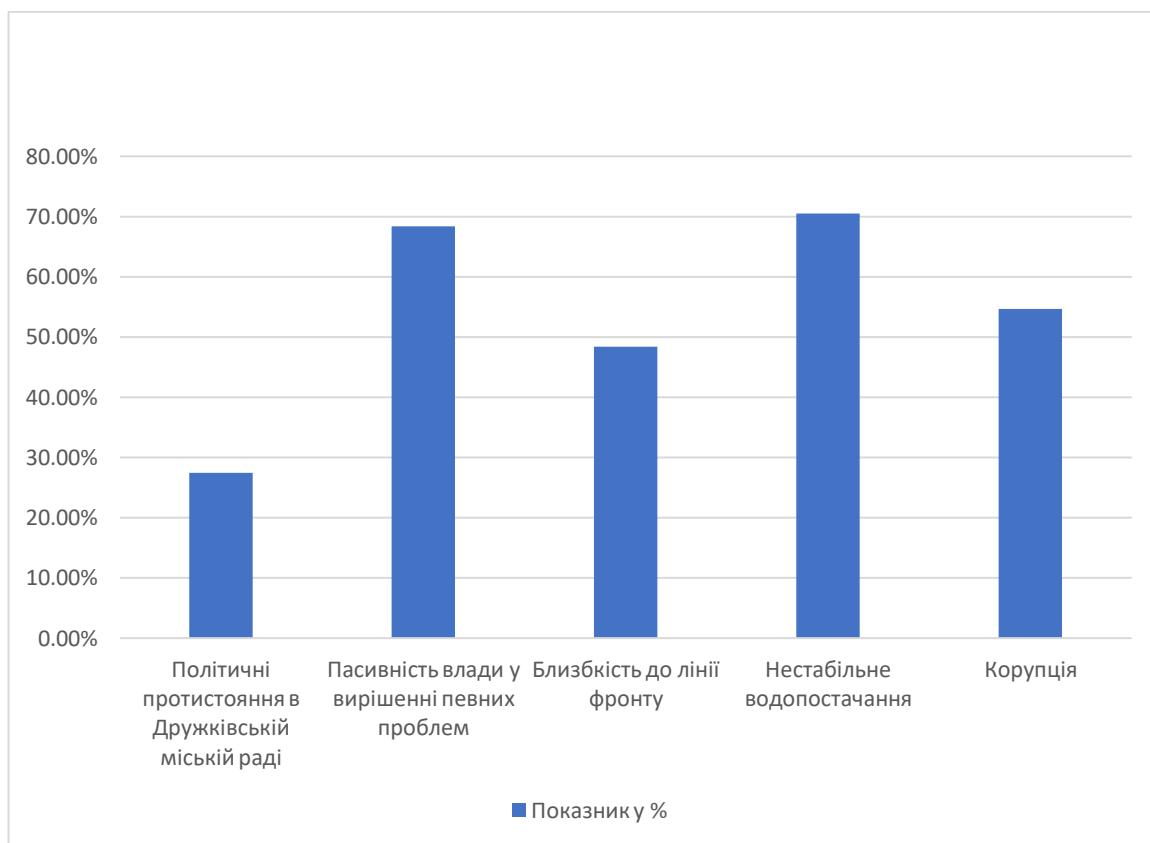

¹ Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Архів автора.

ДОДАТОК Ж

Діаграма 3

Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Питання №10. На Вашу думку, оберіть ТРИ ключові проблеми в громаді, з якими Ви стикнулись після утворення громади у 2020-2021 рр.¹

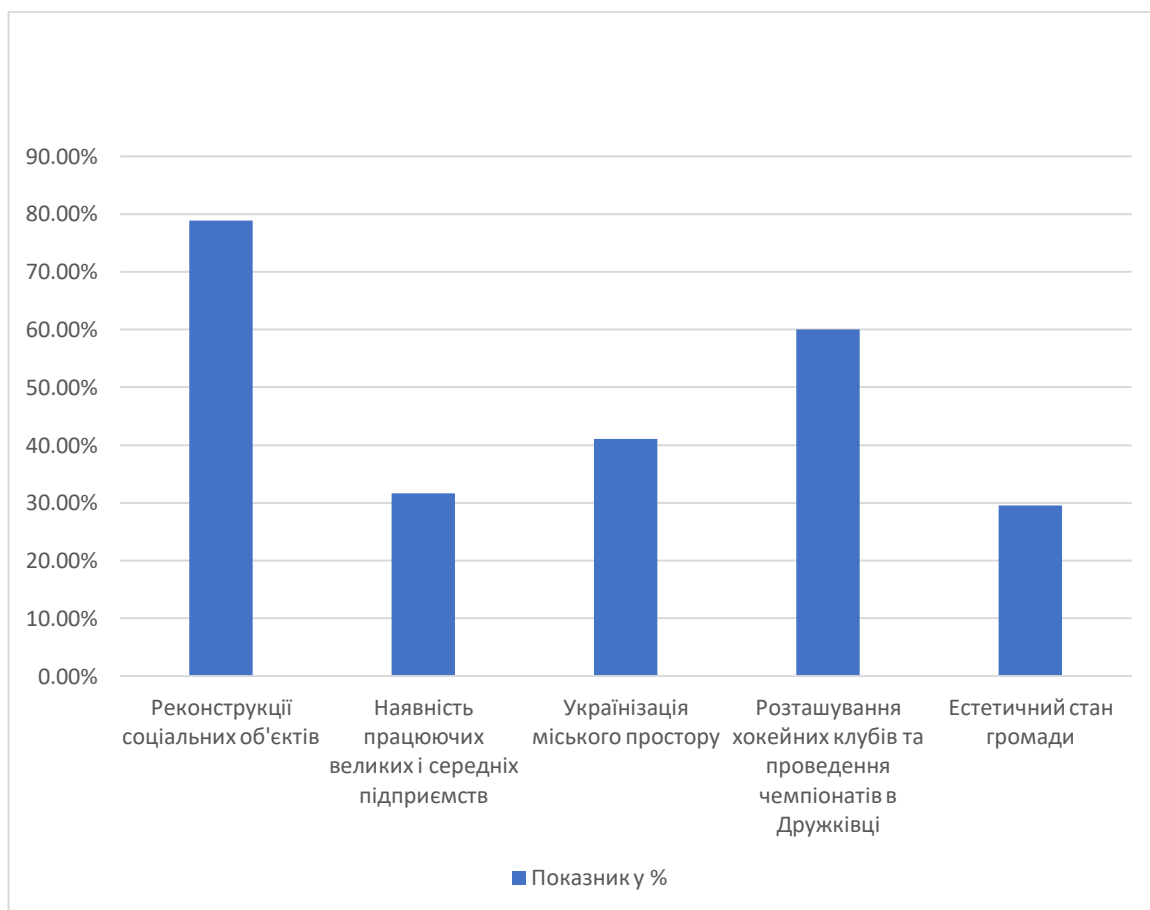

¹ Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Архів автора.

ДОДАТОК 3

Діаграма 4

Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Питання №11. На Вашу думку, оберіть ТРИ ключові здобутки громади в період 2014-2021 рр.¹

¹ Опитування мешканців Дружківської міської територіальної громади щодо обізнаності населення про реалізацію реформи децентралізації в 2014-2021 рр. Архів автора.

ДОДАТОК И

Рисунок 1

Доходи бюджету Краматорська впродовж 2021-2024 рр.¹

¹ Папіна О. Війна та економіка: як змінився бюджет Краматорська за час повномасштабного вторгнення.
 URL: https://www.kramatorskpost.com/viina-ta-ekonomika-yak-zminivsya-byudzet-kramatorska-za-cas-povnomasstabnogo-vtorgnennya_87031 (дата звернення: 31.01.2025 р.)

РЕЗЮМЕ

до дипломної роботи на тему:

«Адміністративна реформа України в 2014-2021 рр. (на прикладі міських громад Краматорського району)»

студента історичного факультету

Утенка Ярослава Васильовича

У дипломній роботі представлені результати дослідження теоретичних та практичних аспектів адміністративної реформи в 2014-2021 рр. на прикладі міських територіальних громад Краматорського району. Джерельна база роботи є репрезентативною та включає міжнародні нормативно-правові, нормативно-правові акти України, статистичні, діловодні, періодичні, картографічні та зображальні матеріали.

У першому розділі дипломної роботи встановлено поняття та види децентралізації, історичні засади впровадження реформи та законодавчу базу, яка регламентувала об'єднання громад. У другому розділі встановлено відмінності між міськими громадами у соціально-економічному плані та досліджено процес об'єднання цих громад. Крім того, розглянуто основні здобутки та труднощі в адміністративно-територіальних одиницях, що виникли під час реалізації адміністративної реформи в 2014-2021 рр.

Ключові слова: адміністративна реформа, адміністративно-територіальна одиниця, громада, децентралізація, Краматорський район, міська територіальна громада, об'єднання, Україна.

SUMMARY

of the thesis on the topic:

“Administrative reform of Ukraine in 2014-2021 (on the example of urban communities of Kramatorsk district)”

by Utenko Yaroslav

Student of the School of History

The thesis presents the results of the study of theoretical and practical aspects of administrative reform in 2014-2021 on the example of urban territorial communities of Kramatorsk district. The source base of the work is representative and includes international legal and regulatory acts of Ukraine, statistical, clerical, periodical, cartographic and pictorial materials.

The first chapter of the thesis defines the concept and types of decentralisation, the historical basis for the reform and the legislative framework that regulated the amalgamation of communities. The second chapter identifies the differences between urban communities in terms of socio-economics and examines the process of amalgamation of these communities. In addition, the main achievements and difficulties in administrative-territorial units that arose during the implementation of the administrative reform in 2014-2021 are considered.

Keywords: administrative reform, administrative-territorial unit, community, decentralisation, Kramatorsk rayon, urban territorial community, amalgamation, Ukraine.